

A Borsodi Bükk-Egylet utikalauza

A BÜKK

UTMUTATÓ TÚRISTÁKNAK, CSERKÉSZEK-
NEK ÉS NYARALÓKNAK. MISKOLC
VÁROS KALAUZÁVAL. A BÜKK UTJELZÉ-
SES TÉRKÉPÉVEL ÉS SZÁMOS KÉPPSEL.

Írta: **ILLYÉS BERTALAN,**

a történeti, régészeti és kulturális vonatkozásait írta:
LESZIH ANDOR.

Kiadja: Ferenczi B. könyvkereskedő és könyvkiadó
Miskolc, 1925.

Alapítva 1835. évben.

FERENCZI B.

könyv-,
zenemű- és papirkereskedése,
fényképészeti szaküzlete

Telefon 155. **MISKOLCON** Telefon 155.

Könyvkereskedésünk gazdag tárháza az összes tudományszakoknak. Jogi, orvosi, műszaki, társadalomtudományi stb. és komoly szépirodalmi művek, ifjúsági iratok nagy és hatalmas választéka. **Német, francia, angol könyvek szép és értékes gyűjteménye**

Zeneművek, úgy a régi klasszikusok, mint a modern zeneirodalom minden értékes alkotásai állandóan raktáron tartatnak. Zongora-, hegedű-, cselló-, tárogató-iskolák nagy választékban.

Levélpapírok és irodai fogalmazó papírok, irodai felszerelések, francia, angol, magyar és német gyártmányú **levélpapírkülönlegességek**, gyönyörű választékban és jutányos áron kaphatók.

Fényképészeti szaküzletünkben szakszerű és figyelmes kiszolgálás mellett állandóan kaphatók **friss lemezek, papírok, vegyszerek és különféle rendszerű fényképezőgépek.**

Hangszerek, hegedűk, vonók és alkatrészek, hegedűhúrok legjobb gyártmányokban jutányos áron.

Vidéki megrendelések lelkiismeretesen és pontosan elintéztetnek.

All.Ell. 2021

A Borsodi Bükk-Egylet úti kalauza

A BÜKK

TÚRISTÁKNAK, NYARALÓKNAK,
CSERKÉSZEKNEK
ÚTMUTATÓ.

ÍRTA:

ILLYÉS BERTALAN.

Történelmi, kulturális, régészeti vonatkozásait

ÍRTA:

LESZIH ANDOR.

Országos Erdészeti Egyesület
Wagner-féle Erdészeti Szakkönyvtár
Függelékül:

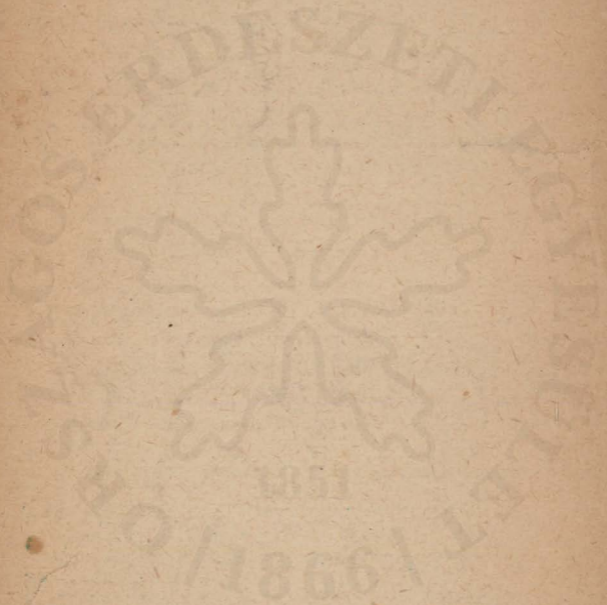
Miskolc város rövid kalauzával és a B. B. E.
útjelzés térképével. 223/2021

FERENCZI B. KIADÁSA. 1925.

Raktári jelzet:

S. III. VI.

1866

ELŐSZÓ.

A Magas-Tátra fenséges hegycsoportjának, Erdély vadregényes hegységeinek megszállása óta a Bükk-hegység idegenforgalma óriási lendületet vett. A turisták, cserkészek, nyaralók figyelme az eddig elhanyagolt Bükk-hegység felé fordult. Ma a Bükk Magyarország legkeresettebb hegyvidéke. A többi közép-hegységekben (Mátra, Cserhát, Pilis, Bakony, Mecsek) egyikben sincs annyi szépségben gazdag, kirándulásra és nyaralásra alkalmas hely, mint a Bükkben.

De nemcsak szépség, hanem természeti gazdagság és történelmi múlt tekintetében is az elsők között áll. Meleg, rádióaktív gyógyforrásai, gazdag széntelepei, kő- és palabányái, ipartelepei, kövületei, ásatásairól híres barlangjai (ősállatok csontjai, ősember szerszámai), földvárjai, várromjai, történelmi helyei mind hozzájárulnak a Bükk gazdagításához.

Mindezek bőségesen kárpótolják a turistát fáradtságáért, úgy, hogy ma már kirándulók százai, sőt ezrei keresik fel a hegységet, igyekezve a város romlott levegőjéből a Bükk üde levegőjébe, a magas hegytetőkre, ahol festői kilátás, béke, csend, nyugalom várják a természet barátait.

A Magyar Túrlista Egyesület Borsodi Bükk Osztálya, a Borsodi Bükk Egylet jelzései lehetővé tették, hogy a meglehetősen nagyterjedelmű Bükkben eligazodhasson az idegen.

Könyvemben nemcsak arra fektettem a főszűlyt, hogy ezeket az útjelzéseket és útvonalakat ismer-

tessem — ámbár csak a Bükk középső, kirándulásra legalkalmasabb részeit ismertetem részletesen, míg a többi részekről nagy vonásokban adok áttekintést —, hanem figyelemmel voltam arra, hogy ne csak a turista, kiránduló, vagy nyaraló találjon útmutatást, hanem a geológus, történész, amatőr fotográfus, archeologus stb. is megtalálja — bizonyos mértékben — az őt érdeklő dolgokat.

Leszih Andor múzeumi őr megírta Miskolcra és a Bükkre vonatkozó történeti részt, valamint a barlangok ásatására, Miskolc kulturális, társadalmi intézményeire vonatkozó részeket.

Hálás köszönet illeti dr. *Hodobay* Sándor polgármester urat, aki a város részéről e könyv kiadásához klisék adományozott.

Ugyancsak köszönettel tartozunk a Magyar Turista Egyesületnek, hogy klisék adományozásával e könyv illusztrálását lehetővé tette.

Kühne Andor, a Borsodi Bükk Egylet titkára volt szíves a kalauzt átvizsgálni és a mellékelt térkép javítását elvégezni.

Fogadják mindazok hálás köszönetünket, akik támogatással, fényképekkel, tanácsaikkal e könyv megírását lehetővé tették.

Ha gyakorlati célja mellett a természet szépségének dicséretével Isten dicsőségének visszhangja kél a turista testvérek lelkében, akkor e könyvecske elérte célját.

1935. január hó.

Illyés Bertalan.

I. A Bükk-hegység.

A Bükk-hegységet a Magyar Középhegységek északkeleti tagozatául számították. Miután a trianoni békeszerződés elszakította „Kárpát szent bérceit”, azóta a Bükk egyik legszebb és egyik legnagyobb hegységünké lett. Majdnem egész területe Borsod-vármegyében fekszik, csak egy kis része nyúlik át a szomszédos Hevesmegyébe is.

Határai:

Keleten a Sajó-völgye, délen a Nagy-Alföld, nyugaton az Egerpatak-völgye, majd a Szarvaskői-völgy és a Váradi patak, északon és északnyugaton a Szilvás patak és a Bán-völgye.

Méretei.

A hegység egész területe 1285 négyzetkilométer, ennek egy része azonban a dombvidékre esik.

A hegység főtömege kelet-nyugati irányban helyezkedett el egy 600—965 m. magas felföldben, mégis a kelet-nyugati hosszúsága csak 40 kilométer az észak-déli 54 kilométerrel szemben.

Magasság szempontjából a hegység a nyugati oldalról meredeken emelkedik ki az Eger- és Bán-völgyekből, a többi oldalon hatalmas dombsoroza-

Az orometriai adatokat Kovács Dezső: „A Bükk orometriájá”-ból vettem.

tokon át éri el a legmagasabb helyeit. Legmagasabb pontját a nyugati részen a Magas-tetővel éri el, 965 m. magasságban. A Magastetőtől északra és keletre helyezkednek el a Bükk legmagasabb csúcsai. Északra a Kopasz-hegy 916 m., Ispán 955 m., Kuku-csó 935 m., Fodorbérc 915 m., Bálvány 957 m., Borovnyák 950 m. Keletre a Tarkő 932 m. és a Zsérci Nagy Dél 844 m. a legjelentékenyebbek.

Míg az északi vonulatban lassan csökken a hegyek magassága, a Bálványtól tovább Nyár-hegy 802 m., Csikorgó 850 m., Örvénykő 767 m., Nagy Gallya 465 m., Ostoros 382, addig kelet felé a Lusta- és Szinvavölgyek megszakítják a hegyvonulatot.

Ezeken kívül számos jelentékeny csúcsát találni a Bükknek, melyek a 700 méteren felül emelkednek, úgy, hogy több mint 60 négyzetkilométernyi terület emelkedik a 700 méteren felül.

Szerkezete, geológiája.

A Bükk legegységesebb része a középső részen fekvő fensík. Ettől északra és délre húzódnak a hegység oldalágai, míg a keleti és délkeleti rész nehezebben tagolható, egységesebb nyúlvány.

A Bükk-fensík kelet-nyugati irányban húzódik, hossza 19 kilométer, legnagyobb szélessége 6 kilométer. A 600—965 m. magas fensíkot köröskörül mélyen alacsony dombsorok övezik. A fensík réttel és erdővel borított. Felülete keletről nyugat felé emelkedő, de peremhegyei mindenütt kiemelkednek platójából.

A karsztos jellegű fensík telve dolinákka!, víznyelő tölcisérekkel, melyeket a Nagymezőn láthatunk legjellegzetesebben kialakulva, ahol egy-egy óriás teber átmérője a 200 métert is meghaladja.

Forrásban nagyon szegény, azoknak vize is rövid futás után eltűnik a triász-jura mészkő repedéseiben, hogy a „Nagyfensík“ eddig ismeretlen, valószínűleg óriási víztartó barlangjaiban találjon helyet.

A Bükk-hegység gyűrődésnélküli röghegység. Főtömegét üledékes kőzetek, elsőkori palák, meszek és másodkori meszek alkotják. Ezeken kívül találunk eruptív kőzeteket, mint diabázt, diabáztufát és dioritot stb.

A geológusok szerint a Bükk, az őstenger mélyéből a harmadkor eocén szakában már kiemelkedett és a Tarkó—Bányahegy—Zsérci—Nagy Dél—Terebes lápa vonala alkották volna az első partszegélyt, ahonnan a tenger még tovább is lejjebb-lejjebb húzódott, míg az alacsonyabb dombvidék hegyei is kiemelkedtek.

A hegység legrégebb kőzete az elsőkori karbon fekete és feketésszürke palája. Ilyeneket találunk Felsőtárkány, Tapolcsány, Visnyó, Hámor és Kisgyőr községek határában. Ez a pala vonul végig dr. Papp Károly geológus meghatározása szerint Felsőhámor, Óhuta, Ujhuta tájékán is.

Erre a palára telepedtek a zöldes-vöröses mészpala valószínűleg a triászban. Erre települt a jurakori mész, ami a hegység főanyaga. Ebben rejtőznek, mint legfelsőrétegben a Bükk barlangjai, vízcsatornái.

Minthogy a harmadkorban már a Bükk fennsíkja kiemelkedett az őstengerből, harmadkori képleteket csak a hegy mélyedéseiben és az alacsonyabb dombvidékeken találunk. A kövületeiről jellemző eocent a Kács melletti kövületeken ismerjük föl, míg az oligocen foraminiferáit Parasznya és Varbó vidékén, ugyanott fekszenek a hatalmas miocenkori barnaszén telepek, melyek nagykiterjedésű vonulatban húzódnak a Bükk északi dombсорai alatt.

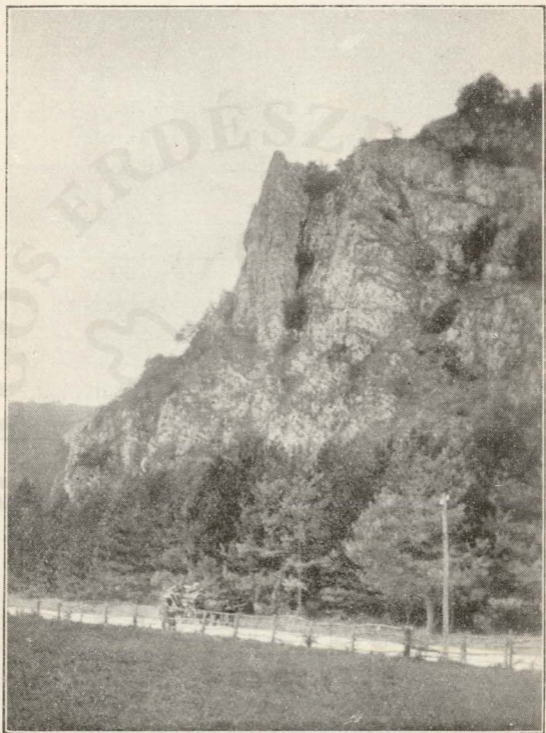
A diluvialis időnek ásványi és állati maradványait gazdagon rejtí a Bükk, valamint Miskolc város és közvetlen környéke is.

A Bükk alacsonyabban fekvő barlangjait a diluviumban őssállatok, majd maga az őseember is lakta s amazoknak csontmaradványai, emezeknek kőszközei a barlangok tudományos ásatásakor napfényre kerültek.

Vízrajz.

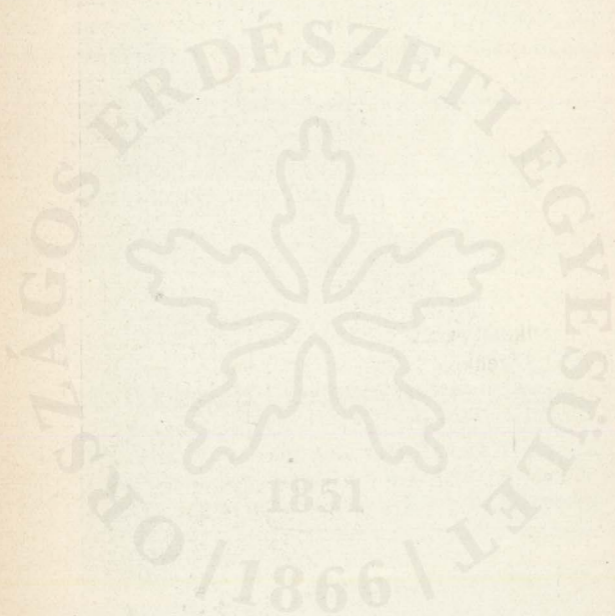
A Bükk-hegység vizei a Tisza vízkörnyékéhez tartoznak, vagy közvetlenül, vagy közvetve ömlenek a Tiszába. Magában a hegységben a vízeloszlás nagyon különböző, egyrészen gazdag forrásokban, addig másutt (pl. a déli részen) igen nagy területen sem forrást, sem patakot nem találunk.

Legnagyobb patakok északon és keleten a Bán, (hossza 36,5 km.) Kazinc, Pitypalaty, Bábony, Szinva (20,9 km.) a Sajó mellékvizei. A Hejő, Eger (22 km.) és ennek mellékvizei a Hór és Ostoros a Tiszába ömlenek. A hegység patakjai sugárszerűen folynak az égtájak minden irányába.

Hámori „molnár-szikla“.

Blahó Ede felvétele.

A Bükk jellegzetes patakjai a bűvő patakok. Szép példánya ennek a jávorkúti-forrás patakja, mintegy 600 méternyire a forrástól egy dolina mélyén eltűnik a fensík alatti barlang ismeretlen csatornájában. Jellegzetes még a Nagysánc-völgyében eltűnő óhutai patak, a patak még vígan csobogva szalad a Vásárhelyi farakodó hidja alatt, néhány méternyire már vékony vízerecske, majd teljesen eltűnik szem elől. Meg kell még említenem, hogy nagyobb patakjai tekintélyes vízierőt képviselnek, melyek jelenleg kihasználva nincsenek. A Szinva a forrásától a hegy lábáig 289 m.-t esik. A Garadna egyik forrásától a Tajig 430 métert.

Növényzet.

Az uralkodó fafajta a bükk, erről kapta a hegység nevét is. Ezenkívül főleg az alacsonyabb hegyeken nagy tölgyfa erdőket találunk, ezeken kívül erdei és lucfenyő telepítéseket, gyertyán, juhar, kőris, jávor erdőrészeket láthatunk. Az erdőgazdálkodás, az épített és épülő erdei vasutak építése óta sokkal gazdaságosabb s a fatermelés egyszerűbb és jövedelmezőbb.

Állatvilága.

A mindjobban terjeszkedő vasútvágányok, az idegenforgalom s főleg a kommunizmus rabló gazdálkodása a vad és hal állományt nagyon megapasztotta.

Szarvas, őz, vaddisznó, vadmacska, nyúl képezi a vad állományt.

II. Az útjelzés.

Minthogy a Bükk két nagyobb város közé esik, idegenforgalmát, túristáit és kirándulóit legnagyobb-részbén ezek adják. Két részt szoktak általában az útjelzésekre vonatkoztatva megkülönböztetni, u. m. borsodi és hevesi, vagy miskolci és egri részt. Emezt a Borsodi Bükk Egylet, amazt az Egri Bükk Osztály jelzi. Az útjelzések tehát nem egységesek.

A B. B. E. (Borsodi Bükk Egylet) nagy útjelzés tervezetét Erős Mór, máv. tisztviselő készítette, valamint a jelzéseket is a Bükkben. Az óriási munkát 1923-ban kezdte, fáradságot nem ismerve, úgy, hogy remélhető 1925. nyarán már készen lesz a sok helyütt, részben vagy egészben hiányzó útjelzés.

Az útjelzés nyugati mintára számozással készült. A messziről már hamar felismerhető, fára festett piros—fehér—piros sávok minden útvonalon egészen egyformák, csak a középső fehér színbe beírt számok változnak útirányonként, azaz minden útvonal, vagy útirány külön számot kap.

Ezen útjelzés segítségével, amely eddig 40 útvonalat tesz ki, eljuthatunk a Bükk minden említésreméltó helyére az egriekhez legközelebbi oldal kivételével. Az egyes útvonalak nem adnak mindig egy önálló kiránduláshoz alkalmas útirányt, hanem célunkat sokszor több útvonal kombinációjával érhetjük el.

Pl. ha Ómassáról a Nyárújhegyre akarok menni, nincs direkt útvonalam, hanem vagy a 10. és 11., vagy 12. és 11. sz. utak összekötése által tudok jelzett úton haladni

Így nem tévedhet el a kiránduló közönség (még ha le is tér az útról, 1 órán belül talál jelzést és számot, a szám mutatja az útvonalat). Természetesen, minden turistának, aki a Bükköt alaposan nem ismeri, ajánlatos, hogy az útjelző térképet szerezzé be, vagy az útvonalak számát jegyezze le magának.

Az útirányok vagy útvonalak szakaszokra lettek felosztva. (Rendesen 1—6-ig). Az útszakasz t. i. az út tartózkodásra, esetleg önálló kirándulásra legalkalmasabb helyeit jelöli meg.

III. A Bükk túrisztikai felosztása.

A Bükk-hegységet a könnyebb áttekintés és tájékozódás szempontjából három részre osztjuk fel: északi, középső és déli részre. Az északi és középső rész elválasztó határvonalául Miskolc felől a Szinva-völgyét a Taj-ig (hámori tó), innen a Garadna-, Száraz- és Ablakoskővölgyeket vesszük fel. A középső és déli rész határául pedig a Tatárárok—Újhutai útát, innen a Bükk-fensík déli párkány-hegyvonalát, Terebeslápá Gályabérc—Zsérci Nagy-Dél—Bányahegy—Tarkő—Bélkő vonalát számítjuk. Hogy a Bükk legnyugatibb részeit könyvemben külön tárgyalom, azzal kell indokolnom, hogy a beosztást a Borsodi Bükk Egylet által jelzett utakhoz szabtam s az egri részt külön vettem.

A) A hegység északi része.

Gazdag tagoltságú, észak felé mindinkább alacsonyodó hegyek jellemzik. Miskolcnál a Tetemvár-

dombból kiindulva, lassan emelkedik s az Örvénykőnél a 767 m. magasságot éri el. Végső magaslata az északi résznek a Bálvány, 957 m. magas. Az ezen vonaltól északra eső dombvidék csak 400—500 átlagos magasságot ér el.

Bővizű patakjai mind tágasabb és tágasabb termékeny völgyekké nyílnak. A Bábony, Pitypalaty, Harica, Kazinc Bán patakok, a hegység közepén pedig a Felsőforrás és a Csanyik vize a jelentősebbek.

Községeket az északi rész alacsony vidékének termékeny völgyeiben találunk.

Az északi rész leggyakrabban látogatott kiránduló helyei: Perces, Gallyaforrás, Radostyáni bánya, Királykút, Felsőforrás, Andókút, Szentléleki forrás, Bánkút. Kilátók: Ostoros, Gallyatető (465 m.), Nagyoldal (314 m.), Örvénykő (767 m.), Szentléleki látókő, északi látókövek, Csikorgó, Nyárújhegy (902 m.), Bálvány (957 m.).

B) A Bükk középső része.

A hegység főtömege a középső részben helyezkedett el. A keletről nyugat felé húzódó hegysorokat csak a Szinva patak völgye szakítja ketté, innen nyugat felé egy egységes, magas fensíkot képez. A középhegység hegysorait a Vasgyár mellett fekvő Tatárdomb kezdi meg, amely gyorsan emelkedve, a Bánya hegység hegysorain át meredeken ereszkedik le a Szinva-völgyére. Majd ismét meredeken emelkedik a Nagy-fensík párkány-hegyére, a Szent István

lápára s a nyugati fensík záróhegyeinél Kukulco (935 m.), Ispán-hegy (95 m.), Kopasz-hegy (916 m.), Magastető (935 m.) ereszkedik le a Szilvás patak völgyébe.

Forrásokban és patakokban jóval szegényebb, mint az északi rész, ámbár a Bükk egyik nagyobb patakja, a Szinva itt ered. A fensík patakjai bűvő patakok s az egész fensík általában vízben szegény, különösen a nyugati rész, úgy, hogy pl. a Szállás-telep lakóinak és állatainak kocsin hordják a vizet a Csipkés-kúti forrásból.

Kirándulóhelyekben nagyon gazdag. Úgyszólván minden forrása alkalmas önálló kirándulásra is. Kilátó-hegyei a legszebbek és minden fáradságot megérdemelnek. Fürdőtelepe Lillafüred. A fürdővendégek egész sorát találják a közeli kiránduló helyeknek, mint a Szinvaforrás, Weidlich-pihenő, Dolkatető, Zsófia-torony, Szeleta-barlang, (utóbbi 3 az északi tagoltság területére esik) Disznókút, Fehérkőlápai kilátó, Újmassa, Ómassa, Garadnaforrás, Csipkés-kút, Csurgó; kilátóhegyek: Gulicska, Kerek-hegy (831 m.), Kopasz-hegy (916 m.), Peskő (856 m.), Simakő (848 m.), Tarkő (932 m.), Háromkő (889 m.), Bagoly-hegy (689 m.).

C) A Bükk déli része.

A legnagyobb kiterjedésű s a Nagy-fensík felé mindinkább emelkedő része a Bükknek. Ez a rész a legkevésbé ismert és járt a túristák előtt, egy néhány hely kivételével. Ennek a hegyvonala az

Avas-heggyel kezdődik és vonul nyugat felé, ahol csatlakozik a Bükk hevesmegyei részéhez.

A borsodmegyei rész nagyon szegény vízben (Tapolca kivételével), forrásokat csak igen nagy távolságokra találunk. A hevesmegyei részen már több patak ered, melyeknek völgyei párhuzamosan vesznek el az Alföld északi szélén.

Sok változatosságot nem nyújt, még legtöbbet érő az egri rész, de egyes részek kedvessége, szépsége mégis megérdemli, hogy felkeressük őket.

Érdekes, hogy a hegység keleti, nyugati és déli szélein meleg forrásokat találunk Diósgyőrben, Tapolcán, Egerben és Kácson. Legértékesebb és legjobban fölhasznált hévíz a tapolcai, ahol nagy fürdőtelep áll a közönség rendelkezésére.

A déli rész kiránduló helyei: Tapolca-fürdő, Nagykömázsa, Poklostető, Leányvár, Alsóbagoly, (Meszszelátó), Kölyukgallya, Kékmező, Hollós (fenyves), Kisgyőri-halomvár, Gyertyánvölgy, Répáshuta, Tebe, Kács, Balla-barlang, Nagyökrös és az egri részek.

(Az Egerhez közelebb eső részeket külön a „Bükk legnyugatibb része“ cím alatt tárgyalom.)

IV. A Bükk középső része.

1. Miskolctól Lillafüredig.

A Bükk-hegység kiránduló helyeinek, fürdőinek kényelmes megközelítése ma még csak részben megoldott kérdés. A villamos kiépítése, mely évtizedek óta álma a turistáknak és kirándulóknak, csak álom

marad továbbra is. Most már valamennyire hozzáférhető mégis, mióta az erdőgazdálkodás érdekében épített keskenyvágányú erdei vasút az ünnepnapokon s a hét egy napján kirándulókat vihet a Bükkbe. A többi napokon kénytelenek vagyunk a Diósgyőrig haladó villamos vasutat igénybe venni, vagy a vasgyárhoz közelebb eső Bükkrészekből elindulni.

Az erdei vasút minden vasár- és ünnepnapon indul, valamint csütörtökön délután (lásd a menetrendet). Ha ezen mehetünk nagy előnyt szerzünk, mert a Bükk távolabbi szép helyeit is felkereshetjük.

A bérkocsi díja Miskolcraól szinte megfizethetetlen (25—30 arany K), inkább Diósgyőrtől veszik igénybe, onnan (6 arany K) jóval olcsóbb.

Legszokottabb útja a Bükknek a hámosi út. Vonat indulási napon vonaton is mehetünk, egyébkor Diósgyőrig villamos utazással rövidíthetjük meg. Itt két úton is mehetünk. Az ország- (kocsi-) úton (voltagepen megyei út) ez a rövidebb és a vasút mentén (Bethlen úton) ez a hosszabb, ámbar ez is könnyű, ennek előnye ama fölött az, hogy árnyékos erdőben visz, míg az ország- (kocsi-) út napos és legtöbbször poros. Azok akik nagyobb turára mennek és korán indulnak, inkább az ország-utat válasszák.

A) Az erdei vasúton Hámorig.

Az erdei vasutat 1921—22-ben építette a földművelési minisztérium. Annak egyes ágait, mint pl. a csanyikvölgyi vasutat 1923-ban. Az óhutai szárnyat pedig jelenleg is építik, az erdőgazdaság belter-

jesebbé tétele végett. Ezer és ezer méter fa ment tönkre a Bükk belsejében évenként, azért mert hozzáférhetetlen volt s igen nagy távolságból kellett fuvaroztatni.

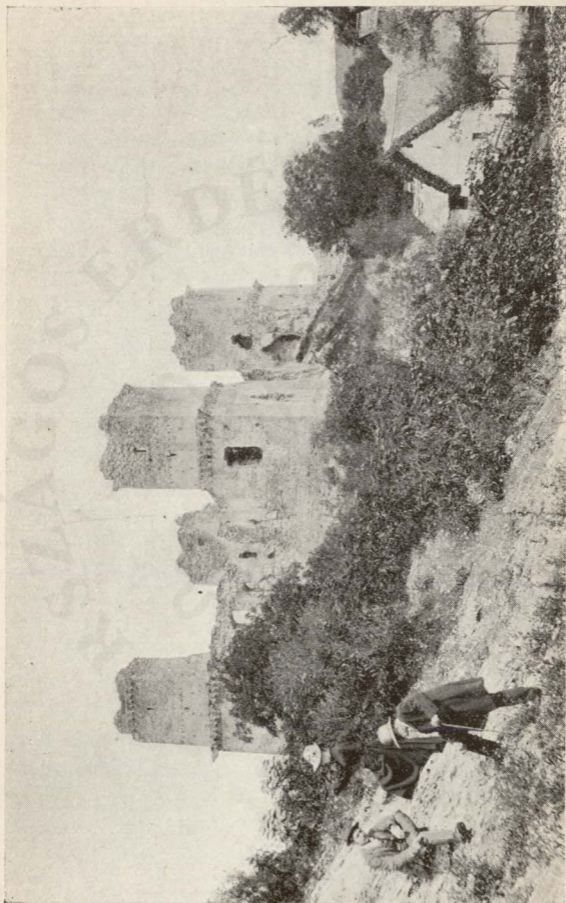
A kincstári keskenyvágányú vasút a miskolci faraktárból indul s Vasgyár—Diósgyőr és Hámor községek érintésével Ómassa megállóig fut (173 km.), ahonnan a község még mintegy 25 percnyire esik. A miskolci faraktár a város nyugati végén, a Vöröstemplomtól 5 percnyire fekszik.

Villamoson egészen eddig jöhetünk, de a szakaszhatár a Vöröstemplomnál van. Ajánlatos a vasúti jegyeket előző nap reggel 8—9 óra között a Werbőczy-utcai erdőigazgatóságnál előre megváltani, mert az induláskor jegy már rendszeren nincs, annyira ellepik a kis vonatot a kirándulók.

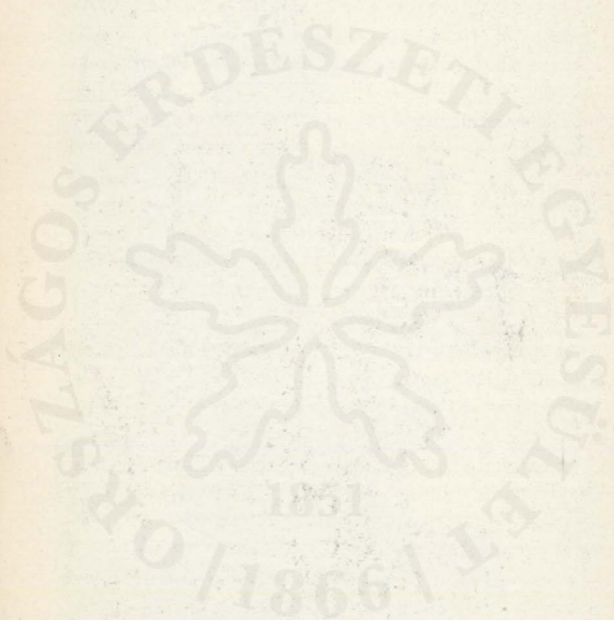
Amint felülünk a nyitott kocsikba, már szemünkbe tűnik egy csinosabb épület a vasút mellett, a domb oldalában. Ez a „Király-pince“, állami borpincészet. A vonatunk rövid futás után elhagyja a várost s mindjobban nőni kezdenek előttünk a Bükk hegyvonalai. Balra hatalmas kéménysorozatot látunk, mely füstfelhőbe borítja a déli láthatárt, ez a diósgyőri vasgyár. A gyártelepen nem fut végig a vonat, a megállója Újgyőr község északi szélén, a Gépész-utca végén van.

A domboldalon villákat, nyaralókat, lakásokat és szállókat látunk. A vonat tovább robog és feltűnik a völgy alsó része, a község, a négytornyú vár romja s a háttérben már zölden emelkedik a Bükk.

Diósgyőrnek két megállója van: a község elején s a község felső végén, Majláthon. Ha villamoson jövünk

Diósgyőri vár romjai.

idáig, vagy innen indulunk, alkalmasabb a község keleti részén levő megállónál kiszállnunk, mert innen a vasúti megálló csak pár perc, míg a Majláth-telep a villamos végállomáshoz 20 perc.

Diósgyőrt elhagyva csakhamar átkanyarodik a vasút a völgy déli oldalára. Átfut a Szinva felett s lassan kapaszkodni kezd a hegyoldalon fölfelé. Itt már erdőben járunk, friss, üde erdei levegő csapja meg arcunkat, fiatal bükk- és gyertyánerdő között halad a vonat. A fák közül látni lehet a híres diósgyőri papírgyár épületeit. Előbb a gyár kisebb raktár-épülete, majd a gyár hatalmas, lapos tetőzete látszik alattunk. Tulajdonosa Kolba Róbert, akinek sikerült a gyárat roppant nehézségek árán azon a nívón tartani, mely a diósgyőri merített papírnak nemcsak országos, de európai hírt szerzett.

Elhagyva a gyárat, a Szinva partja fölött halad vonatunk, csakhamar egy kanyarulattal befordul a hegyek közé. Itt már egészen a Bükkben járunk. Egy pillanatra végig látni a hegysorok zöld koszorúján, majd maga a völgyrészlet látszik előttünk festői panorámában. Mindig emelkedünk. A királykúti völgy bejárása, ahová a vasút egyik szárnya visz be, csakhamar elmarad a szemközti oldalon. Az országút mind mélyebbre és mélyebbre kerül alattunk. A szemközti hegy kopár, sziklás oldalában már látjuk a toronyalakú, meredeken kiemelkedő magas molnár-sziklát, tetejéről egy fakereszt néz le az alatta levő szédítő mélységbe.

Az egyszerű fakereszt egy szomorú történetet juttat eszünkbe, molnárlegényt és molnárleányt, akik örök ál-

mukat alusszák azért, mert álmodni mertek a boldogság ról. A sziklával szemközt, lent a völgy fenekén van egy kis vízimalom. A Szinva zúgó, gyors vize hajtja s jómódú molnárjának volt egy leánya. A szép leányt megszerette a szegény molnárlegény s már együtt szőtték a jövő csodás ábrándjait, mikor a szigorú, zsarnok apa szemébe nevetett a leánykérő legénynek s kiutasította a malomból. A leány szíve már ekkor halálosan sebezve volt. Elhatározták, hogy ha élve nem lehetnek egymáséi, a halálban nem szakíthatja szét őket senki. Felmentek a hegyoldalról a szikla mögé, átmásztak annak keskeny gerincén s odalent a mészkősziklák kemény, élesfogú talapzata két összeroncolt testet fogott fel s piros lett vérüktől a szikla kövi rózsája.

Ez a kettős szerelmi öngyilkosság valóban megtörtént s az az egyszerű fakereszt mindég eszébe juttatja a völgy lakóinak a molnárleányt és molnárlegényt.

Vahot Imre egy Bükkleírásában, 1846-ban másképen adja elő, szerinte egy öreg molnár lett itt öngyilkossá, kit fiatal felesége megcsalt.

A sziklát csakhamar elnyeli az erdő sűrűje s a vonat mindig magasabbra és magasabbra visz. Egy mészkőből kirobbantott sziklaút után ismét feltűnik a völgy s vonatunk egy 29 m. magas viadukton halad át. A kocsiót mélyen alattunk látszik jobbra, balra pedig a viadukttal áthidalt mély völgy felett kimagasló Gulicska-csúcsot látjuk. A vasútvonal szépségének teljességében csak a Puskaporos szikla elhagyása után bontakozik ki. A kilátást nem akadályozza semmi. Alattunk mélyen a völgy egy kissé kiszélesedve, számtalan apró kertecskékre osztva, feljebb Hámor község apró házaival. Felette a Dolka hegyoldalban — velünk párhuzamosan — fut az országút

fehér kígyó gyanánt. A szikla egy kiálló taraja alatt rövid alagúton megy át az országút. Az út fölött kopár, mészsziklás hegyoldal, ahol az ásatásairól híres Szeleta-barlang szája sötétlik felénk. Csakhamar megpillantjuk a hámori tó egy részletét is. Egy forduló után megáll a vonatunk. Aki még nem látta a hámori tavat, vagy más néven a Taj-t, az siet a tóhoz. Akik Lillafüredre igyekeznek, azok a dél felé vivő kocsis úton indulnak el.

B) Diósgyőr—Hámor.

Ha nincs alkalmunk az erdei vasúton utazni, akkor — hacsak bérkocsit nem fogadunk — gyalog kell megtenni az utat. Ez azonban ne riasszon vissza senkit az úttól, mert nem nagy távolság s Diósgyőrig villamoson mehetünk. Ennek az útnak is megvannak a maga szépségei, míg a vonat elfut és elragad bennünket a szépségek kedvüncszerinti élvezésétől, addig így bőven van időnk és alkalmunk élvezni a természetet.

Diósgyőr. Villamoson a végállomásáig (a község közepén) mehetünk, de ha a híres diósgyőri várromokat látni akarjuk, akkor az utolsó előtti megállónál, a Szent János-szobornál szállunk le. Maga Diósgyőr nagyközség a Szinva két partján fekszik. Lakosainak száma 19.236 (Vasgyárral). Vendéglője, korcsmája bőven található, üzleteiben a turisták felszerelhetik magukat a szükséges élelmiszerekkel, de sokkal ajánlatosabb ezt már Miskolcon beszerezni. A lakosság részint erdei munkával, fuvarozással, részint

földműveléssel és vasgyári munkával foglalkozik. Diósgyőrben a turista több érdekes dolgot nézhet meg.

A diósgyőri várromokat kerítéssel vették körül a kincstár, ez bármikor, a várnál tartózkodó ör kalauzolása mellett díjtalanul megtekinthető.

Helyén már az őskorban földvár állott. Anonymus, Béla király névtelen jegyzője említi az 1200-as évek elején írott krónikájában, hogy a honfoglalás korában már vár (mindenesetre földvár) volt itten. A XI—XIII században a Bors nemzetsége által valószínűleg csak fából épített, megerősített kisebbszerű kastély volt ebben az időben, melyet az 1241. évi tatárjárás pusztított el. 1243-ban a Borsoktól a király tulajdonába ment át, aki adományképen az Ákos-nemzetségből származott Ernye bánnak adta azért, mert a muhi pusztai ütközetből erre menekülő IV. Béla király életét megmentette. Ernye bán építette fel a kövárat s ő és fia, István nádor fejlesztik ki a várhoz tartozó s igen nagy kiterjedésű uradalmat. Mivel István nádor fiai résztvettek a Kopasz nádor-féle lázadásban Károly Róbert ellen, az elvesztett debreceni csata után (1317.) minden vagyonukat elkobozzák. Így jut a vár a debreceni Dózsa nádor tulajdonába. Akkor még jó és új állapotban lehetett, mert az admányozó levél castrum novumnak nevezi. 1364-ben Lajos királyé, ki 1370-ben, mikor lengyel királlyá koronázták, hazafelé jövet itt fogadta a külföldi követségek tisztelgését. Nagy Lajostól kezdve királyaink és királynőink nagyon gyakran, majdnem

évenként felkeresték a várat a vidék szépsége miatt nyaralás, pihenés, vagy a Bükk rengetegében levő sok vad miatt vadászat szempontjából. 1381-ben itt hitelesítette Lajos király a turini békekötést az ország nagvjainak s a velencei köztársaság kiküldötteinek jelenlétében. Felesége Erzsébet és leánya Mária is sokat időznek a várban, mely ezidőtől kezdve általában mint királynői birtok szerepel s várnagyai, rendszerint Borsodvármegye főispánjai. Zsigmond és neje, az erkölcstelen „Ekebontó Borbála“ s Mátyás gyakori ittlétéről okmányok tanúskodnak. 1514-ben törvény útján szervezik mint koronai uradalmat. II. Lajos felesége Mária, még lakott a várban, de a XVI - XVII. században már egymást váltják tulajdonosai: Balassa Zsigmond és a felesége Fánchy Borbála, akik sokat sanyargatják a népet, továbbá a Perényi-, enyingi Török-, bedegi Nyáry-, Haller-, Chernel-, Jászy-, Szepessy-családok. A XVI. század végén már olyan rossz állapotban volt a vár, hogy kisebb ostromot sem állott ki. 1598-ban fel is dúlták az erre járó törökök, pár év múlva azonban a királyi hadak ismét visszavették. A megyei hajdúk az otthagyt német zsoldos katonákat legyikolták, amiért a kassai kapitány a várat ostrom alá vette, kifosztotta, az őrséget kivégeztette, még a várkápolna harangját is elhurcolta. 1618-ban elhatározták, hogy a vár védelmét országos feladatnak tekintik, de a felépítése sokáig húzódott. 1650-ben egy kisebb török ostromot állott ki. 1674-ben kuruc csapatok égetik fel és ettől kezdve teljes romlásnak indult.

A XVII. században különben is olyan rossz állapotban volt, hogy a katonaságnak az udvaron kell lakni. 1702-ben kincstári tulajdon. 1736-ban annyira rossz állapotban volt már, hogy az erőd jellege teljesen megszűnt.

A régi várból ma már csak a falak romjai s a négy torony maradtak meg. Ezekből s a XVII. századból fenmaradt alap- és távlati rajzokból megállapítható, hogy a várat régen széles vízzel telt árok vette körül. A nyugat felőli oldalon volt a felvonóhid, melyet két őrtorony védett. A belső várat a vízárkok partján emelt — s kelet és dél felől külön még két-két toronnyal erősített — fal vette körül. E külső falakon belül volt a lakosztályokat magában foglaló épület, négy sarkán egy-egy hatalmas toronnyal. A felvonó hiddal szemben levő saroktorony előtt még külön egy védőtorony, az északkeleti torony előtt pedig egy kettős torony volt. A négy nagy saroktoronyot hatalmas falak kötötték össze és az így képzett épületben voltak a lakószobák, a lovagterem, a kápolna stb. Mindezekből ma már csak a tornyok s a déli oldalon egy pár ablakfeletti boltozat, ívezet és gyámkö maradtak meg. A tornyokon s a falakon kívülről az őrség számára körüljárható járda volt. A várat nagy kert vette körül s mindenesetre idetartozhatott az a hatalmas török mogyorófa is (24—25 méter magas, törzse 84 cm. átmérőjű), melyről a hagyomány azt tartja, hogy Mária királyné ültette. A vár melletti erdőgondnoki lakás udvarán az utcáról is jól látható ez a hatalmas fa.

A *Pálosok kolostorát*, a mai erdőhivatalt a község nyugati részén találjuk. István nádor, Ernye bán fia, e vidéknek a XIII—XIV. században leghatalmasabb főura, a királyné tárnokmestere telepítette ide Diósgyőrbe a Remete Szent Pálról nevezett szerzetbelieket, a pálosokat. (1313-ban) Ugyanakkor épülhetett István nádor bőkezűségéből (Diósgyőr végén, a mai Majláthon) a kolostor s a Krisztus szent testéről elnevezett templom is. A pálosok a diósgyőri várat évenként felkereső királyaink és királynőink által sok kiváltságához és adományozáshoz jutottak. A kolostort 1526-ban Ferdinánd király hű embere, Serédy Gáspár, zborói várkapitány pusztította el, állítólag azért, mert az apát Szapolyay párti volt. A török hadak 1550-ben végkép lerombolták. Ill. Károly 1739-ben helyreállította ugyan, de már kisebb méretekben. A rend feloszlásakor (1782.) az épület a kincstáré lett, jelenleg az erdőgondnokságok hivatalai s a tisztviselői lakások vannak benne. Az egyik bejáró ajtó mellett kőtábla van az alapítás, pusztulás és a helyreállítás évszámait feltüntető felirattal. Egy másik bejáró kapu felett a kenyeret csőrében tartó holló, — a pálosok jelvénye — domborművű képe látható. Egy XV. századbéli igen becses reneszánsz márványdomborművet (Sz. Mária Jézussal és alexandriai Sz. Katalinnal) innen a Magyar Nemzeti Múzeumba vittek. A kolostor magas kökerítése, a borház, pince ma is megvannak, a templom 1766. évi harangja is, melyet most az utcán egy faharanglábban állítottak fel.

Református templom a XV. században épült és 1772-ben alakították át. Régi egyházi felszereléseit, köztük egy szép XV. századbeli sodronyzománcos kelyhet, ónedényeket, himzett terítőket a miskolci múzeum őrzi.

Római katolikus templom. 1752-ben épült. Jelenlegi magyaros stílű kifestése Kossin János festőművész műve.

A főúton levő *Szent János-szobor* 1738. évből való.

Diósgyőri Tapolca. Hévízű fürdőhely a község déli oldalán. Vize 22 C°. Jelenleg részvénytársaság tulajdona. Az értékes forrásnál a néhány medencén és vendéglőn kívül semmit sem találunk. A vendéglőnél nyáron táncmulatságokat rendeznek.

A villamos végállomásától a község nyugati végéig mintegy 20 percnyi unalmas út következik, míg végre kinn vagyunk a községből a Majláth kincstári fűrésztelepe és farakodója, valamint az erdei vasút nagy megállója, erdőgazdasági adminisztrációs főépület és erdészeti élelemraktár mellett.

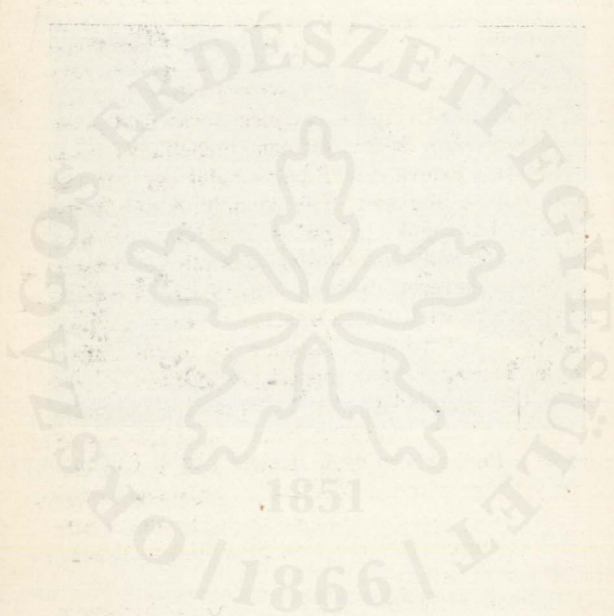
Itt már a Bükk lábainál találjuk magunkat s szépen kivehetjük a Bánya-hegy csúcsait (balról) és az Ostorost félkopasz oldalával (jobbról). A híres diósgyőri papírgyár két épülethegye csakhamar elmarad mellettünk.

A kocsit egy nagy kanyarodását elmellőzve, balra kijárt gyalogösvényre térünk s a Szinva mellett újra visszaérünk a kocsit a királykúti beágazásnál. Itt már összeszűkül és irányt változtat a völgy. Kezd szép lenni. Néhány perc múlva már előttünk mered a toronyszerű molnárszikla.

Szurdok a Puskaporos és a Szeleta között (Alsóhámor).

Blahó Ede felvétélc.

Csakhamar Alsóhámorban vagyunk. Itt állott azelőtt a kies völgykatlanban, a Zartl-féle hajlított bútor- és parkettgyár.

A gyárat egy óriási tűzvész teljesen elpusztította, ma már a romjai is alig látszanak. A gyár a Szinva nagy esését felhasználva, magas csatornában vezette a patak medre fölött annak vizét, de a tűz után ezt is széjjel bontották. Alsóhámor község 22 lakóháza tulajdonképpen a gyárban dolgozó munkások lakóháza volt. Ma legnagyobb részük a diósgyőri vasgyárban dolgozik.

Lassan emelkedünk s egy éles fordulónál a teljesen összeszorult szurdokban mellettünk rohan tajtékozva a Szinva vize. A patak befut egy barlangszerű odúba, ahonnan ismét kiömlik. A déli hegyoldalról barlangok nyílása ásít sötéten az útra. Egyik a *Herman Ottó barlang*, a kiváló természet-tudósról elnevezett barlang, közvetlenül a Szinva-patak medre felett. Megközelítése nehéz, a korláton átlépve le kell menni a Szinvába és átjárót keresni egy kidült fán. A 12 m. hosszú alsó bejáraton (van egy felső lejárata is) a 20 m. hosszú, 6 m. széles és 10 m. magas csarnokba jutunk, melyből egy 38 méteres folyosó nyílik. Az ásatások itt is megállapították, hogy a diuviális ősember, a barlangi medve és mammoth kortársa lakóhelynek használta a barlangot, (Solutréi kor.) de lakták az újabb kő-, bronz-, sőt a vaskorszakban is.

Közvetlen közelében van a *Puskaporos-barlang*, a régebbi kőkor solutréi időszakából származó kőeszközöket ástak ki belőle.

Csak egy pár percig haladunk így s akkor

hirtelen kitárul alattunk a völgy, hogy a hámosi lakosságnak nedves dús földjével legalább konyhakertecskéket adhasson. Jobbról egy hatalmas sziklafal csaknem agyonnyomni látszik az ott meghúzódó házacsokát, szinte félve nézzük, mintha minden percben várnánk, hogy leszakad és súlyával összelapítja azt

Itt ketté válik az út, a megyei út fentmarad a falu felett, a másik pedig Hámoron keresztül vezet. A fenti út természeti szépségeket tekintve szebb, az alsó út a hegyi falu tipikus jellegét tárja elénk érdekesen.

Hámor község eredete.

A nagyobb üzemű vasgyártás terén ezen a vidéken Fazola würtzburgi származású egri lakatos már 1765-ben próbálkozott egy Ómassán felállított nagy olvasztóval s Alsóhámosban egy vashámorral. Az állam 1770-ben vette át ennek a vezetését. A gyár 1868-ig működött s ez évben kezdték meg jelenlegi helyén a diósgyőri vasgyár kiépítését. Az újmassai nagyolvasztó (melyet Ómassáról az 1820-as években helyeztek át oda) romjai ott még ma is láthatók.

A Hámor felé vezető úton a kősziklában egy bevésített évszám (1775.) és két bányakalapács emlékeztet a régi vasiparra.

Hámor község fekvése és környéke a legszebb az egész Bükk-hegységben. A kissé kiszélesedett Szinvölgyben, két meredek sziklás hegy ölében húzódik meg a község. A mintegy ezer lelket számláló, tótul

és magyarul beszélő lakosság foglalkozása vasgyári munka, favágás és fuvarozás. Van r. kath. temploma és iskolája, jegyzői hivatala és postaügynöksége.

A lakosoktól nyári hónapokban szerényebb igényű nyaralók, vagy átmenő turisták ellátást és szállást kaphatnak, sőt élelmiszert is, csakhogy jóval drágábban, mint Miskolcon.

Házai szűk udvarocskákkal, vagy anélkül fekszenek az út mentén. Ha a községen keresztül — tehát az alsó úton — megyünk, a község nyugati végén fel kell mennünk a tó védgátjára. Itt a geológus számára érdekes megfigyelés kínálkozik, mert szép mész-tufa képződményeket lát a védgát oldalában. Ha fölértünk, egyszerre tárul elénk teljes szépségében a Bükk legszebb része: a hámosi tó, vagy más nevén a Taj.

Ha a megyei úton maradunk, a szurdok elhagyása után lassan, egyenletesen a falu felé jutunk s innen beláthatjuk a kis község nagy részét. Egy sziklataraj kiszögellő részét a kocsit számára kirobbantották s így az út most egy rövid alagúton visz át. Rövidesen egy vasemlékmű előtt állunk, melyet István főherceg körutazásának emlékére (1847.) állítottak. A másik emlékmű a faluban van Ferenc József első magyarországi útjának emlékére (1857.) A harmadik emlékmű egy kökereszt a tó végén, melyet a község buzgó népe az 1831. évi kolerajárvány elmúltával emelt. Itt már a tó partján állunk.

A Taj.

Hámori tó vagy Taj. A Szinva- és Garadna-völgyek egymásba torkollásánál pillantjuk meg a Bükk leigázóan szép, hatalmas tavát, a Tajt¹. Nem láthatjuk egész nagyságában, mert a völgyfordutattal fordul a tó is. A sötét zöld színű, mély tavat zöld erdőkoszorú övezi, mely összeolvadni látszik a tó sötét tükrével².

A Taj területe 17 katasztrális hold, hosszúsága 1,2 km. legnagyobb szélesség mintegy 100 méter és átlagos mélysége 10 méter.

A tó keletkezési idejét az 1779—1815. közti évekre számolják, mikor a víz mesterséges felduzzasztása történt.

A tavat két patak vize táplálja. A Garadna patak nyugat felől, míg a keleti végén a Szinva egy részének vize ömlik a tóba. A védgát mögött kis vizeses vize, a védgát alatti csatornán ömlik a tóba. A magas vízálláskor, esőzés alkalmával felgyűlt víz a tó keleti végén levő betongátnál (a kocsút hídja alatt) folyik ki

A tó déli oldalán, közvetlenül a part szélén árnyas sétaút vezet végig, az út hosszában elhelyezett lócák a legalkalmasabbak a tó melletti pihenésre. A tó dereka táján a hegyoldalból kicsi forrás vize ömlik a tóba, de ezeknél még alkalmasabb a letelepedésre a tó nyugati végén kövekkel körülrakott

¹Taj név Teich-ből.

²Jelenleg a tó színe ismeretlen okból megzavarodott s agyagszínűvé lett. (Valószínűleg a fenekén meggyűlt iszap az oka. (?))

forrás, mert ennek a közelében szalonnasütő, vagy tüzrakóhely is van. Mellette a Garadna siet a tóba s beömlésénél a tó nagy területen eliszaposodott.

A tó északi oldalán az ómassai kocsíút vezet. A tavat így körüljárhatjuk s ez a séta egy órát igényel.

A tó keleti végén remek fekvésű, gyönyörű kilátással bíró villát építtetett Weidlich Pál. A villa mögött sziklába robbantott úton halad egy darabig az erdei vasút sinpárja, hogy a tó fölött a hegyoldalban futhasson tovább. A kirobbantott átjáró mellett vezet fel a hegyoldalban egy kis lépcsőzet a keresztül, melyet mésztufa keretbe helyezettett izlésesen a fenti villa-tulajdonos.

A villa alatt a tavon állanak a Borsodi Bükk Egylet csolnakjai. Jegyeket Stronszki Károlynál, a villától keletre, a kocsíút másik oldalán levő házban kaphatunk.

A csolnakázás díja személyenként $\frac{3}{4}$ órára 4000 K. A B. B. E. tagjai felét fizetik. (1924.)

A csolnakázás a legnagyobb élvezet e tavon. A tó szépségeit, az ég kékjébe meredő zöld hegyeket s a tó mélyébe sülyedő parti sziklákat itt élvezhetjük legjobban. A tóban pisztráng- és ráktenyésztés folyik, de halászni csak az erdőgondnokságnál, Diósgyőrben megváltott engedéllyel lehet. A csöndes tükrű vízből gyakran láthatunk egy-egy pisztrángot kicsapódni.

C) Hámor—Lillafüred.

A Taj védgátján vezető kocsíút — átfutva a kisvasút megállóhelyén — pár perc alatt kivezet bennün-

ket a községből, egy kis emelkedés után találkozunk a Bethlen-úttal. A remek Szinva-völgyben két meredek hegy (Fehérkőlápa keletről és Szent István lápa vele szemben) között halad az utunk, pár lépésre előttünk egy kiálló sziklatarajon kicsike kápolna áll, vele szemben a lillafüredi szálló kertvendéglője. Innen a fürdőtelep villanyfejlesztő épületét és csendőrségi őrszobát találjuk legközelebb, ahonnan a telep már csak pár száz lépés. Hámor és Lillafüred távolsága alig egy kilométer.

Mehetünk még sokkal szebb és kellemesebb úton is Hámortól, ha a vasútállomás hidján közvetlenül a hegy alatt futó sétaúton indulunk el. Az út szélen itt-ott lócák állanak. Az út legszebb része a *Szinva-vizesés* mellett vezet, ahol a Szinva-vize mintegy 8—10 méter magasból, csillogó habokká törve esik alá a meder szikláira.

Találunk még egy másik nagy vizesését is a Szinvának, ha a védgátra felvezető út mentén egyik ház kertjébe (a ház mögött) megyünk.

D) A Bethlen-úton Lillafüredig.

Ez az út volt az erdei vasút építéséig a legkellemesebb. Diósgyőrből a fürdő mellett találtuk az első (kék) jelzéseket, melyek a szántó földön át az erdőbe vezettek, ahol állandóan árnyas erdei úton juthattunk Lillafüredig. Ennek az útvonalnak legnagyobb részét a vasútépítéssel tönkretették. Itt-ott helyreigazítva, még szebb, mint azelőtt (pl. a legfelső szakaszon). A tönkretett útrészek helyett ma is ta-

lálunk kitaposott gyalogösvényt, de a jelzések már használhatatlanok.

Forró, napsütéses időben a legalkalmasabb a papírgyárnál bemennünk az erdőbe s itt részint a régi Bethlen-úton, részint a vasúti sínek mellett eljuthatunk célunkhoz. Ez az út jóval hosszabb, mint az országút, de árnyas és nagy melegben kellemesebb.

Legszebb pontja a *Puskaporos*, ahol észak felé letérve néhány lépésnyire az ösvényről, meredek sziklafok élén találjuk magunkat. Alattunk törtet a Szinva vize s a völgy ölében Hámor község házai fehérlenek.

Visszatérve a sínek mellé, állandóan szép kilátás mellett érünk a falu felső végéhez (a vasúti megálló előtt). Innen, a hegyoldalban maradva, rendezett sétaúton folytatjuk útunkat. Az út mellett találjuk a hegység legszebb és legnagyobb vizesését. (L. Szinva-vizesés.)

2. Lillafüred.

Lillafüred nyaralótelep 1892-ben keletkezett, mikor ide a kincstár egy kétemeletes szállót építtetett 24 szobával és vendéglővel. E szálló körül létesült a nyaralótelep. Csinos „Erzsébet“-sétánya mentén kisebb-nagyobb villák sorát találjuk. Itt nyaralt minden esztendőben a nevéről nevezett lakban Hermann Ottó nagy tudósunk, hangya szorgalommal tanulmányozva a természet titkait. Jobboldalon, egy mezőcskén a tennispálya hálóját láthatjuk, míg utána magas fák között a szállót pillantjuk meg.

A szálloda szép és kényelmes berendezésű s nyári időszakban állandóan nyaralók foglalják el. Jöelöre ajánlatos a nyaralónak lefoglalnia a szobát. A szállóban 24 csinosan berendezett szoba áll a nyaralók rendelkezésére, ezenfelül a szálló bérlője (1924-ben) 10 szobát bérelt különböző villákban vendégei számára. A vendéglője minden igényt kielégít. Villanyvilágítás, Telefon. (Lillafüred tengerszínfeletti magassága 326 m.)

A szállóval szemben keletre a hegyoldalból forrás tör elő, melynek környékét a kirándulók is szívesen használják letelepedő helyül.

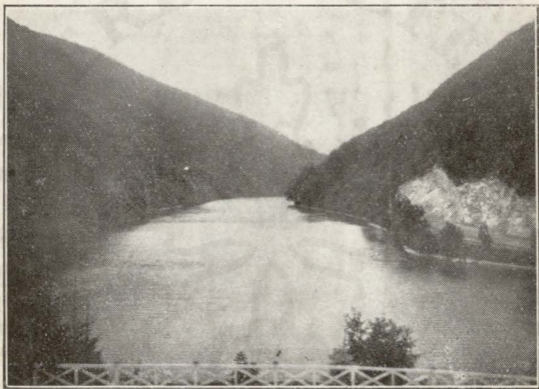
Lillafüredről azt mondhatjuk, hogy a kirándulások központjául legalkalmasabb az egész Bükkben. A nyaralónak számos alkalma nyílik mindig új és új részletet — csekély fáradsággal — élvezni a Bükkből.

A Szinva-forrás.

Lillafüredről egy jó félóra alatt elérhetjük. A kerítéssel körülvett forrás bővizű patakként fut tova a meglehetősen szűk völgyben. Mikor a miskolci lakos megpillantja itt a Szinvát, mint kristálytiszta ivóvizet, alig hiszi el, hogy ez az a gyáraktól megfertőzött szennyes lé, mely a városon keresztül folyik. A forrással átelleni hegy alján egy tisztás kínálkozik pihenőül. (Tűzrakóhely is).

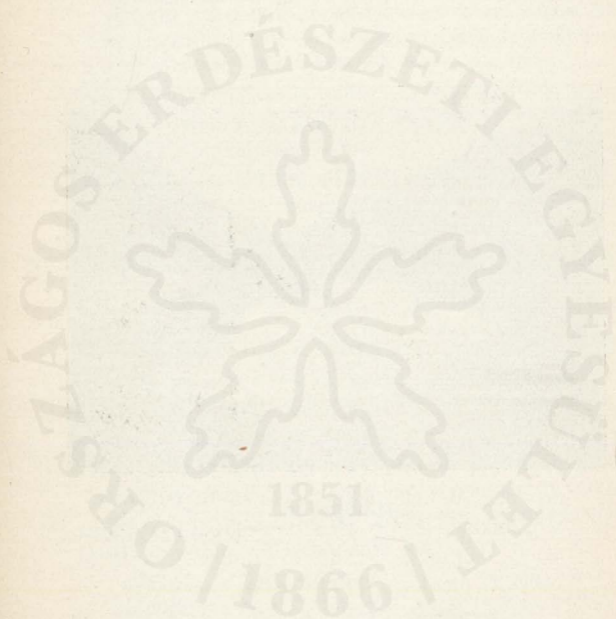
A forrásnál veszi kezdetét a 29. sz. útirány, mely a Lustavölgyön fel a Tarkóig visz. Ugyancsak itt kezdődik a 34. sz. út is, mely Újhután keresztül Tapolcára vezet. Mind a kettő szép és érdekes út, de meglehetősen hosszú.

Lillafüredről a keleti oldalon emelkedő Fehérvölgyre is kedves és kényelmes utat tehetünk.

Hámori tó.

Blahó Ede felvétele.

Fehérkölápai kilátó.

A szállóval szemben a kis forrás fölött kezdődik (26. sz. út. Azelőtt vörös j.) a meredek hegyoldalban egy szerpentin gyalogút, mely a Hegyestetőre érve ketté válik, de mind a kettő a Fehérkölápan át a Hegyestetőre s innen a Tatárárokon keresztül Vasgyárig vezet. A szerpentin út tetején balfelé, a pár percnnyire levő Fehérkölápara mehetünk ki, ahonnan gyönyörű kilátás nyílik a völgyre s a körülfekvő hegyekre.

Lillafüredről indul ki a 14. sz. útirány, mely a vendéglő mellett kezdődik s visz fel a Vesszős északi nyergén keresztül (a hegyoldal felső részén forrást találunk) Jávorkútig. Ez az út 2 és fél órát igényel.

Weidlich-pihenő.

Lillafüredről, vagy Hámorból igen alkalmas félnapos ott tartózkodásra is a Weidlich-pihenő a Garadna-völgyben.

A pihenőt Újmassa közelében a Garadna-patak partján találjuk meg. Egy beton asztal és beton ülőhelyek, melyeket Weidlich Pál készíttetett a Borsodi Bükk Egyletnek. Mellette forrás és szalonnasütő hely várja a túristákat. Hámortól háromnegyed óra alatt kényelmesen elérhetjük (akár az ómassai sínek, akár a kocs út mentén). Forró nyári napsütéskor azonban úgy a pihenő, mint a kocs út napos.

Zsófia-torony. Lillafüred környékének iátnivalóinál kell megemlékeznünk a Taj fölött északra emelkedő Dolka-hegyen épített kilátótoronyról is. A Zsófia-tornyot a Borsodi Bükk Egylet építtette 1898-ban.

A toronyhoz a feljárót Hámor község fölött a kocsiúton levő alagúttól keletre mintegy 100 lépésnyire találjuk. (7. sz. út). Az út kigyózó ösvény, mely öt percnyi út után ketté válik. A jobb oldali út a Szeleta-barlanghoz, a baloldali a Zsófia-toronyhoz vezet. A tornyot egy negyed óra alatt elérjük, a kilátás megérdemli a fáradságot.

Gyönyörű keretben, mélyen alattunk pihen a Taj zöld vize. A csolnakok parányi játékszerek gyanánt látszanak a parthoz kötve, vagy úsznak a vizen. A község fölött kanyarogva fut az erdei vasút sín-párja s elvesz a Lillafüredi völgy elején.

Ha a 6. sz. úton megyünk vissza a Zsófia-toronytól, a Szeleta-barlanghoz jutunk.

Mehetünk még Lillafüredről a temető feletti Puska-poros fokra, honnan szép kilátás van Hámor községre.

A Szeleta-barlang.

Feljárója a Zsófia-kilátótorony ösvényével együtt indul a hámori út alagútja keleti oldalától mintegy 100 lépésnyire. Rövid út után ketté válik s a Szeletához jobb felé haladva emelkedünk a Dolka gerincére (6. sz. út), innen a gerincen haladva egy darabig, csakhamar elérjük a barlang fölötti platót.¹ Itt egy kis meredek sziklás ösvényen lekerülünk a barlang szájához. A barlang előtt felhalmozott kőrakások tanúi a barlangban lefolyt ásatásoknak.

A barlang tágas bejárata mögött hatalmas kupolateremszerű előcsarnokot találunk.

¹ Mehetünk a Puska-porossal szembeni szikla oldalában induló, itt-ott meredek hegyi ösvényen is a barlangig.

Előcsarnoka 20 m. hosszú, 15 m. széles és 8 m. magas, két ága van, egy 40 méteres folyosó, a másik 30 méteres keskenyebb mellékág. A barlang alját pataklerakodás töltötte ki. Mélysége a fenékig 12 méter. Az alluviális réteg denevér guánó, mésztufa és humuszból állott, a diluviális rész pedig különböző színű agyagrétegekből, legalul plasztikus agyag. Ez a barlang azért nevezetes, mert mikor a miskolci leletek nyomán a magyarországi jégkorszakbeli (paleolith, vagyis régebbi kőkori) ősember kérdésének tisztázására a geológiai és ősrégészeti kutatások Herman Ottó sürgetésére megindultak, ebben a barlangban találták meg az első biztos és geológiai szempontból is igazolható nyomokat arra, hogy a diluviális ősember tényleg élt Magyarországon. A kutatások megindultak és kiderült, hogy a Bükk számos barlangja szolgált az ősembernek lakóhelyül. A barlangkutatás azóta országszerte folyik s különösen ez a vidék szolgáltat sok becses adatot az őskor történetéhez. A Szeletában tömérdek állati csont, különösen barlangi medve csontjai kerültek elő, de barlangi oroszlán, hiéna, farkas, róka, rénszarvas, óriási gém, sőt mammut csontdarabjaira is akadtak. Ezt természetesen a ragadozók hurcolták oda. A barlang őslakói nagyon ügyes kőszerszámkészítő mesteremberek lehettek. Nagyon sok kőeszköz (néhányik művészileg megformált babérlevél alakú dárdavég) került innen napfényre és sok oly töredék, amely azt igazolja, hogy az eszközöket ott készítették. A kőeszközök típusa az úgynevezett solutrei-kor egy szá-

kaszának megismeréséhez szolgáltatnak becses bizonyítékokat. A barlangot az újabbkori kő- s a bronz- és vaskorban is lakták. Az ásatásokat 1906-tól kezdve dr. Kadic Ottokár főgeológus végezte a Földtani Intézet s a Borsod-Miskolci Múzeum részére, hol a leletek láthatók is.

A barlang még ma sincs teljesen átkutatva és ezért találunk 2 m. magas kerítést bejárata előtt. Dr. Kadic Ottokár és Hillebrand Jenő tudósainknak a további kutatás még kedves tervük, csak a társadalomnak kellene a maga áldozatával a tudomány szempontjából fontos ásatások költségeihez hozzájárulni.

A barlang fölött egy kicsi platóról gyönyörű kilátás nyílik a völgyre: a Szinvát vízeséseivel, a Taj egy részét, a fehéren kigyózó kocsuiútat az alagúttal, Hámor községet apró házaival s mögötte a magasan kiemelkedő Szent István hegyét oly keretben látni, mely minden fáradságot megérdemel.

Innen két út vezet a Forrás-völgy felé. A 2. és a 6. sz. utak. Ha a 2. sz. úton megyünk, úgy a környék legszebb útját választottuk. Az út a *Molnár-sziklához* vezet. Az ösvény eleintén árnyas erdőn keresztül halad, majd a sziklás és meredek hegy párkányán vezet, ahonnan szinte állandóan szép kilátás mellett érünk a Molnár-szikla fölé. A szikla fölött az egész völgyrészlet kitárul. Előttünk a Szinvavölgy egyik legkedvesebb része. Velünk szemben az erdei vasút merészen kapaszkodó pályája a magas viadukttal s mögötte a vidéket uraló Gulicska-heggyel. Balkéz felé az Ostoros, távolabb a Vas-

gyár füstölgő kéményei és Miskolc tornyai látszanak. Magához a kereszthez veszélyes lemászni, de fölösleges is, mert a kilátás ott kisebb, mint a fölötte levő tetőn.

További 20 perc alatt leérünk a királykúti völgy kezdetéhez. Ez a 2. sz. út voltaképen itt kezdődik és visz a Szeleta-barlang—Dolka-hegy—Hármaskút irányában.

Ha a 6. sz. úton megyünk, úgy állandóan lefelé haladva, fiatal bükkösön keresztül 45 perc alatt Királykúton lehetünk.

3. Hámor—Ómassa.

Az erdei vasút Hámortól a Garadna-völgyön fut tovább. A kirándulók egy része nem száll ki a hámori megállónál, hanem tovább utazik az ómassai végállomásig. A vasút a tó fölött, a hegy oldalában visz tovább. Apró kanyargások, viaduktok és a lent pihenő tó teszik széppé az útját. A tavat elhagyva, összébb szorúl a völgy és 3 kilométernyi út után a Weidlich pihenőt elhagyva, Ujmassára ér.

Ujmassa mindössze két házból álló telep, melyben a kincstár vadászháza és erdővédlaka áll. Azelőtt báró Vay Elemér vadászlaka volt, de a bérlet megszűntével a kincstár tulajdonába ment át. Vele szemben a régi vasolvasztó romjai láthatók.

Innen még 3 kilométer a végállomás s a vonal hossza Miskolctól a végállomásig 17,3 km. A földművelési minisztérium tervei szerint a vasutat még kiépítik, úgy, hogy innen fölmegy a nagy fensíkra s ott találkozik az új szárnyvonallal, melyet most építenek (Vasgyár—Tatárárók—Óhuta). Ujabb terv szerint ez nem megy fel a fensíkra, hanem Gyertyán-völgynek visz tovább.

A végállomástól 200 méternyire Hámor felé találjuk a hármaskúti elágazást, ahol a 8. és 9. sz. utak kezdődnek. A végállomásig utazók rendszerint ezen az úton mennek Örvényköre és Szentélekre.

A végállomásnál a hegy oldalában egy kicsike forrást találunk, ez a hely letelepedésre azonban nem nagyon alkalmas.

Ómassa.

Ómassa, vagy Felsőhámor kisközség a Garadnavölgy nyugati végén, az erdei vasút végállomásától 2 kilométerre fekszik. A megállótól az út kedves egyformasággal vezet mindenütt a patak partján egészen a községig.

Ómassa 165 lakost számláló kisközség, közigazgatásilag Hámorhoz tartozik (ezért magyarosított hivatalos neve Felsőhámor). Az Ómassa név onnan ered, hogy a mai iskola helyén, a hegyoldalban a kincstárnak vasolvasztója volt és ezt nevezték „massának“. Lakossága tót és magyar nyelven beszél, vallása római katolikus. Katolikus elemi népiskolája van.

A községben a lakosoknál éjjeli szállást kaphatunk (meglehetősen drágán: 1–2 aranykorona). Élelmiszert és italokat a falu közepén levő korcsmában vásárolhatunk.

Nyaralók is felkeresik a községet, a község lakosai adnak ki egyes szobákat bérbe, csak az étkezés kérdése okoz nagyobb nehézségeket.

Magában a faluban a Garadna főágának forrása érdemel figyelmet, mely dúsan tör elő a hegy oldalából. A forrást nagyon sok turista nem ismeri, mert

a falu felső végén az utolsó előtti ház kertjén kell keresztül mennünk, hogy a nagyon hideg, kitűnő vizű forrást megtaláljuk.

Ómassáról három fontos útirány indul ki a túristára nézve. A Szentlélek—örvénykői (10 sz.), a Szárazvölgy—bánkúti (12 sz.) és a Jávorkút—csipkés-kúti (17-18 sz.) utak. Ez utóbbin útunkba ejthetjük a Kerek-hegy (831 m.) kilátójának megtekintését is.

Vadász-völgy. Kerek-hegy.

A Vadász-völgy, Kerek-hegy (831 m.). Ha Ómassáról Jávorkútra, vagy Csipkés-kútra megyünk, nem szabad elmulasztani a kerekhegyi kilátás felkeresését. Az a völgy, amely a Garadna-patak völgyének a folytatásaként Ómassáról lassan emelkedve dél-nyugatnak tart: a Vadász-völgy. Kényelmes kocsiján félóra alatt a Kerek-hegy aljánál lehetünk. Ahol ez a két út elválik egymástól, középen emelkedik a Kerek-hegy. A megmászása úgyszólván semmi fáradságba nem kerül. A jávorkúti út felső szakaszán találjuk a nyilat, amely a feljáráshoz vezet. 25 percnyi út után már fenn vagyunk a tetőn, melynek kilátása megérdemli azt a kis fáradságot. A kilátás alig marad mögötte az Örvénykőének, vagy Tarkőének, annyival is inkább, mert ez teljes körképet ad. A Bükk-fensíkra ennek a hegynek legszebb a kilátása.

Előttünk terül el a Nagy-fensík, a maga jellegzetes párkányszéli hegyláncával s belsejének kiemelkedő dombjaival és számtalan tebrével. Az északkeletre fekvő Jávor-hegy mögött végig követni lehet

a fensíkot szegélyező hegyek vonalát. Tekenőst, Szárdokát, Szent István-lápát s a Lusta-völgy felett a távolabb kéklő Bagoly-hegy kettős tetejét. Majd a fensík benső hegyei: Nagykörös, Hársastető (884 m.), Kiskörös következnek. Mögöttük délre a Zsérci Nagy Dél hosszú vonala terpeszkedik, nyugatra és északnyugatra a Bovornyák (950), Bálvány (957), Nyár-hegy (992), északra a Szentlélek s az Örvénykő széles háta, sőt a Sajó völgyéből is láthatunk egy részleteskét. A Bükk számottevő összes hegye látható a Kerekhegy tetejéről. Sajnos, egy évtized múlva a köröskörül beültetett fák el fogják zárni a szép kilátást, hacsak nem javulnak annyira a viszonyok, hogy még kilátó építésére is gondolhat a Borsodi Bükk Egylet.

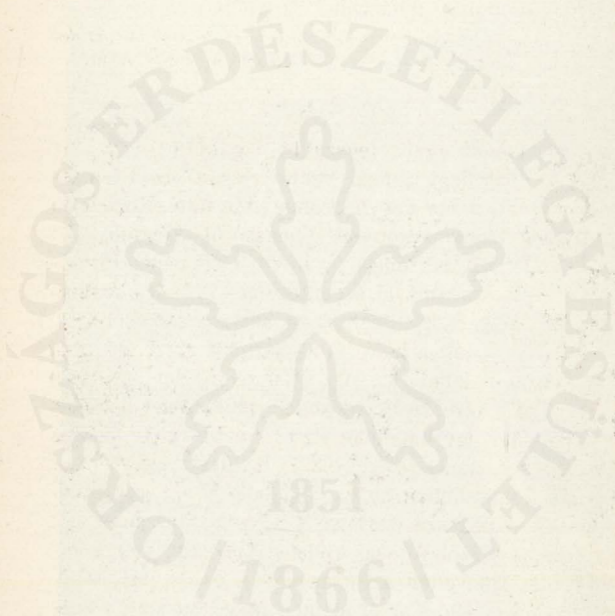
A hegy tövében, a Vadász-völgy kettéválásánál egy kis forrást találunk, amely lehet a Kerekhegyre kiránduló társaság letelepedési helye is.

Csipkésút.

Csipkésút (792 m.) Ómassától mintegy órányira a 18. sz. útát követve, egy kedves rétecske közepén megtalálhatjuk a Csipkésútát. Itt futnak össze a környék legfontosabb útvonalai, a csurgói, nagymezői és jávorkúti utak. A forrás kövekkel körülrakva, bő és tiszta vizet ad s tőle pár lépésnyire a fenyők árnyában kellemes letelepedőhely kínálkozik. Önálló kirándulásra is alkalmas hely, de ebből a szempontból nem versenyezhet a gyönyörű fekvésű Jávor-kúttal.

Kilátás a Zsófia-toronyból a lillafüredi völgyre.

Felette a Borovnyák (950 m.) emelkedik, amely magasságra nézve a Bálvány (957) után következik, de mivel erdő borítja, kilátása nincs.¹ Leginkább a kerekhegyi kilátó megnézésével szokták a csipkés-kúti kirándulást rendezni.

Innen a 18. sz. út tovább Nagymező felé, a 13. sz. pedig Jávorkút felé keletre, Csurgó felé nyugatra vezet.

Jávorkút.

Jávorkút az egyik legszebb, legüdébb helye az egész Bükk hegységnek. Mióta az erdei vasút Ómassáig vezet, azóta nagyon könnyű ide jutni. Edzettebb túristák leghamarabb az Ómassáról kiinduló „Uj úton“ érhetik el, amely út a falu felső végén kezdődik, de a korcsmával szemben levő (17. sz.) gyalogúton is felkapaszkodhatunk rá. Innen kissé meredek, de amellett jól járható úton háromnegyed óra alatt Jávorkúton lehetünk. Az út a tetőn egy tisztásra vezet, itt a keresztező kocsúton délnyugatra haladva, csakhamar egy hatalmas, szép mező szélén találjuk magunkat, mely köröskörül erdővel szegélyezve, szinte síkterületen látszik feküdni. A háttér hatalmas fenyők teszik festőivé s előttük vadászlak néz felénk. Ez gróf Almásy Béla vadászlaka, míg a tőle északra, közvetlen a forrás felett épült ház erdőtisztai megszálló s az út mentén fekvő harmadik épület a kincstári erdővédlak. A Jávorkút maga egy 655

¹ Szenvedélyes túristáknak ajánlom a tetején levő hatalmas fát, melyre könnyű felmászni s a kilátás róla valóban igen szép.

m. magasan fekvő kristálytisza forrás, régen a jávorszarvasok ivóhelye volt, innen a forrás elnevezése is, valamint a Jávor-hegyé, melyből a forrás fakad.

Sajnos, ezen a szép helyen nincs menháza a turista egyesületnek, a széna-csúrt tazonban az erdővéd belegyezésével megkaphatják éjszakára a kisebb kényelemmel beérő turisták. A forrás mellett tűzrakó helyet találunk, ez a hely legalkalmasabb a letelepedésre.

Érdemes a rétet június hó közepén kaszálás előtt megnézni, a mezei virágok színpompájában úszó nagyterületű Bolha-rét tele vadnefelejccsel, margarétával, rezgőfüvel. Ha megkerüljük a rétet, a fenyvest ne a vadászlak mögött keressük, hanem a rét déli oldalán végig vezető, majd az erdőbe kanyarodó utat választva, a Bolha-rét keleti sarkán a Bükk egyik legszebb fenyő erdejébe érünk. A fenyves elég nagy területen fekszik, a remek kis tisztások, víznyelő tölcsérek, fenyővel benőtt sziklás tebrek, oly változatos és oly kedves bájt adnak neki, hogy szebb részletet keresve kell keresnünk a Bükkben.

a) Ha Lillafüredről a 14. sz. úton jövünk a Jávorkútra, akkor útunk a fenyő erdőn visz keresztül. Jávorkútnak ez Lillafüredről a legegyszerűbb útja.

b) Omassától a szokásos turista út a Vadász-völgyön vezet Jávorkútig. Egy fél óra múlva az út a Kerek-hegy tövében ketté válik s a délkeleti út a Jávorkútra vezet. Ennek jelzése nincs.

c) A hákori tó mellől indulva a 13. sz. úton, amely a Garadna-völgyből indul, (a tó végétől mintegy 300 lépésnyire) egy viadukt alatt a Savós völgyön felfelé haladva, jutunk a nagy fensikra, innen az után minden emelkedés nélkül kényelmes úton Jávorkútig.

d) Mehetünk még a Szinva forrástól a Lusta völgyön (29. sz. út) s a Nagykőröst megkerülve a 39. sz. úton Jávorkútra érünk. Ez szép és nem fárasztó út, de hosszú, egy napi túrába csak akkor illeszthető, ha az érkezés (vagy hazamenés) Ómassától vonaton történik.

Lusta-völgy.

Szinva forrástól 3 percnnyire, az újhutai útnál nyugati irányban egy sötét, szűk völgy-nyílást találunk, ez a Lusta-völgy. (29. sz. út) Lassan emelkedve, hosszú, árnyékos, de egyhangú úton jutunk fel a fensík tetejéig. Akár Jávorkút, akár Tarkő felé igyekszünk, a fensíkra kényelmes és árnyékos úton visz.

Nagymező.

A Bükk-fensík közepén, tipikus tája a fensíknak. Legnagyobb részben füves mező, de itt-ott kisebb fenyő, bükk vagy tölgy erdők tarkítják. Óriási dolinái, vagy víznyelő tebrei a legnagyobb zápor vizét is pár perc alatt elnyelik, levezetve azt a Bükk belsőjében rejtőző barlangok, vízgyűjtők medencéibe, melyekből a Bükk forrásai táplálkoznak.

A Nagymező igen fontos gócpontja a turista útnak. Önálló kirándulásra nem alkalmas. Forrása nincs. Itt futnak össze a 18. és 29. sz. utak. Különösen vigyázni kell az útjelzésekre, mert a megtévesztésig hasonló tájrészletek között a vidékkel ismerős turista is eltévedhet.

A 18. sz. út alsó részében jó eligazodási vonal a vadaskert kerítése. (Lásd IV. rész).

Háromkő. (889 m.)

Ha a 18. sz. úton megyünk a Tarkőre, útunkba esik a Háromkő. Alacsonyabb mint a Tarkő s így láthatára is szűkebb Nyugat felé a Tarkő zárja el a kilátást.

Tarkő. (932 m.)

Az egyik legnagyobb pontja a Bükknek a Tarkő. Itt a turista kalap levéve áll meg Isten csodás szép világa előtt. Alattunk a szédítő mélységben a Löki-völgy és a Vöröskői-völgy húzódnak hosszasan, a fák lomberdője zöld óceán gyanánt fedi a láthatárt. Messze a Tárkányi-völgy vonala látszik s Eger tornyai csillognak a napsugarban.

A Tarkőről a vöröskői völgyön át mehetünk Egerbe. Tarkótól mehetünk a Peskő felé is, ez az út 2 óráig igényel.

A diósgyőri vas- és acélgyár.

Ha a Bükk legközelebbi helyeit akarjuk felkeresni, akkor elég a diósgyőri vasgyárig villamoson mennünk. *A diósgyőri m. kir. vas- és acélgyár* Miskolc és Diósgyőr között a Szinva völgyében fekszik. Miskolc utolsó házaitól alig két kilométer választja el s ez is gvárakkal és munkások lakásaival kezd már beépülni, s az összeköttetés egy-két évtized kérdése.

A vasgyár 1868-ban létesült s hatalmasan fejlődött évről-évre, úgy, hogy Európának egyik számottevő gyárává fejlődött. (L. még 26. old.) A háborús válságok itt is éreztetik hatásukat. Míg a háború előtt

1908-ban csaknem 9000 munkása volt, ma alig 4000 a munkáslétszám. Nem változtatott ezen a gyár nyugati oldalán épült új, modern gyártelep sem, mert ezt még üzembe sem helyezhették.

Északmagyarországi vasércbányáink elszakítása óta egyedül a megmaradt csekély számú kis vasbányára támaszkodhatik.

Acélsíneket, tartókat, alakos acélöntvényeket, tégely, szerszám acélokat, váltókat, kovácsolt és sajtolt anyagokat, lövedékeket, vas- és fémöntvényeket készít stb

A gyártelep megnézésére engedélyt a gyárigazgatóság ad. Megtekintésre érdemes részei a gyárnak a hatalmas villamosközpont, ó- és új hengerde, Martin acélolvasztók, nagy és kis kazánműhely, gépműhelyei és a vasöntődéje stb.

A gyár hatalmas, elzárt területén kívül fekszik az úgynevezett „gyarmat“, azaz a gyár tisztviselőinek és munkásainak lakó-telepe.

A gyár kitűnő vezetői nagy gondot fordítottak a telep felépítésére, úgy, hogy egyenes, szép, fásított, pormentes utcáival, kedves kis kertjeivel és lakóházaival oly benyomást tesz a szemlélőre, mintha valamely külföldi gyárváros mintatelepén járna.

Kulturális tekintetben teljesen a városok niveljén áll. Elemi (és tanonc-) iskolái a legmodernebbül fel vannak szerelve. Kórháza, nőegyletei, társaspénztára, fürdője a munkásság jólétét segítik elő.

Jó és olcsó vendéglője, hatalmas, 1000 ember befogadására képes munkás-étterme, melyet filmszin-

háznak is használnak, ugyanitt műkedvelők szinpada, ahol magas fokon álló előadásokat tartanak (még operákat is). Van munkás és tiszti uszodája, gőz- és kádfürdője, tiszti és munkás kaszinója, dal és önképző körei, saját zenekara, sportegyletei, óriási tökével dolgozó fogyasztási szövetkezete (consum) és hitelszövetkezete.

Fekvése nagyon szép. A teleptől 5 percnire a Ládi-erdő kezdődik. Déli irányban egy fél óra alatt a Poklostető kilátásában gyönyörködhetünk, nyugat felé ugyanennyi idő alatt a „Mexikó“ csárdát érjük el, 40 perc alatt a Tapolcán lehetünk. A gyárból indul ki a perecesi bányavasút, amelyen a Bükk északi kiránduló helyeit közelíthetjük meg.

A Vasgyárhoz tartozik még Pereces bányatelep és a Baross-akna, valamint a radistyányi bányatelep is. (Ezenkívül szénbányái vannak Ormospusztán és Múcsonyban Borsod-megye, Nagybátonyban Heves-megye.)

Tatárárok.

Tatárárok (Mexikó-völgy) egyik legérdekesebb és legszebb völgyei közé tartozott a Bükknek addig, míg az emberi kultúra a természet kiaknázására épített vasúti vágányaival meg nem zavarta a bájos harmóniáját. Ma már a vasúti viadukt és a kőbánya elvették vonzó erejét e szép helynek, de még mindig szép és gyakran keresik fel kiránduló társaságok, annál is inkább, mert ez esik az összes kiránduló helyek közül a villamoshoz legközelebb.

A Vasgyártól egy jó félóra alatt elérhetjük a korcsmát, erről nevezték el sokan a Tatárárok völgyét hibásan Mexikói völgynek. A csárdában ételek és italok bármikor kaphatók, itt rendezik a vasgyáriak a majálisokat. A vendéglőtől negyedóránnyira egy kimagasló mészkőszikla aljában, az út mellett forrásvizet találunk, de letelepedő helynek kellemesebb az út fölött 30—40 méternyire levő kis forrás környéke. A szikláról szép kilátás nyílik a vasgyárra.

A völgy folytatását a patakmeder partján vivő kocsiútról élvezhetjük. A mederben nincs víz csak Óhuta közelében, ahol egyszerre eltűnik a vize. A völgy derekán, a Nagysánc oldalában egy barlangot találunk, melybe 24 méteres mélységénél fogva csak kötéllel lehet leereszkedni. A barlang egy rövid, de magas csarnok és nem sokat ígér, de ha a folytatását kiszélesíthetjük, a tűnő patak medrét esetleg megtalálhatjuk.¹

Az Óhuta közelében fekvő kincstári farakodó mellett az út ketté válik s az egyik a 34. számú úthoz, a másik Ó- és Újhutára vezet.

Hegyes-tető. Gulicska.

A Diósgyőr fölött emelkedő Bánya hegység két csúcsa. Már a diósgyőri villamosból, vagy az erdei vasútból megpillantjuk a két kiemelkedő tetőt. Mind a kettőnek részleges kilátása elég szép kilátást nyújt a környék hegyeire és szép idő esetén a Tátrára.

¹ A barlang pitvarából nyíló aknaszerű szűk lejárást 1912-ben néhány társam segítségével kiszélesítettük és első ízben bocsátkoztam le az akna fenekére, ahonnan kőkorbeli edénydarabnak mondott edényrészt hoztam fel. További kutatását most tervezzük.

Legcélszerűbb útja a 26. vagy 27. sz. út. A Vasgyárból kiindulva a Tatárárokban a Mexikó korcsma mögött kezdődő 27. sz. útjelzésen elindulva a Nagysánc nyergén át, jutunk odáig. Másik útja 3 percnyire az erdészlaktól, délre a hegy lábánál kezdődő 26 sz. út a Vaskapun át. 1 és fél óra alatt vezet a Hegyestetőre. Innen tovább az út Lillafüredre vezet. Mehetünk Diósgyőrből is 25. sz. úton, meredekebb hegyi ösvényen (1 óra).

A Hegyestetőről átmehetünk a közeli sziklás falú Gulicskára, ahonnan a Szinva völgyének alsó szakaszára nyílik szép kilátás.

A 27. sz. út közepén a tetetőnél egy szekérúton és a felső szakaszán egy kijárt gyalogösvényen a Nagysánc gerincéről leereszkedve Óhutára jutunk. Ugyanide kerülővel a Tatárárok völgyén keresztül is jöhetünk.

Óhuta.

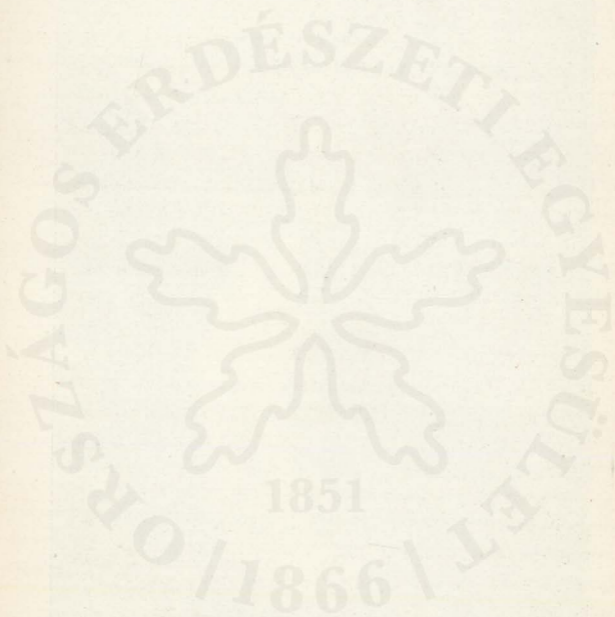
Óhuta hosszan elnyúló kisközség. Lakosainak száma 610. Közigazgatásilag Új-hutához tartozik. E községet a turista rendszeren elkerüli, mert semmi nevezetesebb kiránduló helyhez nem vezet út erre.

A Nagysánc oldalában barlangokat látunk, melyek egyikében a jégkorszakbeli ősember települési helyére akadtak. A tetőn fent nagy kiterjedésű őskori földvár nyomai (sáncok) találhatóak. Bronzkori és vaskori régiségek kerültek napfényre e helyről, továbbá a kelta népcsaládhoz tartozó s vashányászatról és fegyverkészítésről híres kotinus törzs kezdetleges pénzei (Miskolci múzeumban). Óhután a XVIII. sz. végén üveggyártás folyt.

Hámori vizesés.

Dr. Mózes Imre felvétele

II. A Bükk déli részének kiránduló helyei.

Tapolca fürdő.

Tapolca fürdő a Bükk déli részének legkedvesebb kiránduló helye. Nemcsak a különféle fürdő, hanem a környék szépsége is vonzza a kirándulókat. A fürdőtelep Görömböly község határában fekszik, de Miskolc város tulajdonát képezi s jelenleg részvénytársaság bérlé. Itt ered a langyos vizű Hejő patak hideg és meleg forrásokból. A fürdő a Szentkereszt-hegy (223 m.) aljában a meleg források fölé épült — ez a fürdő legrégebbi épülete —, amelyben nyolc medence van különböző hőfokú vize (25° — 30°C) nagy rádium tartalmánál fogva gyógyhatású, de egészséges embernek is élvezetes benne fürödni. Mellette a régi vendéglőépület. Az 1924. évben építették az új vendéglőt, (mely egyuttal szálloda is) nagyon csinos egyemeletes épület, amelyet a fürdő bejáratától balra találunk. Ez a vendéglő, minden kényelemmel berendezve, teljes mértékben kielégíti a fürdőzők igényeit. Míg az átelleni épület a városi vízvezeték gépháza, ahonnan villamoserővel nyomják föl a bővizű forrás vizét az Avas miskolci oldalán levő gyűjtőmedencébe, innen a városi vízvezeték csőhálózatában ömlik széllyel.

A fürdőépületek között apró tavacskák csillognak s a víz színére bukó buborékok árulják el, hogy az egész terület tele van forrásokkal. A tavak legnagyobbika mesterségesen készült s igen alkalmas

csolnakázásra, amit a vizen ringó nagyszámú csolnak is bizonyít. A tó partján végigsétálva, eljutunk az új strandfürdőhöz, amely nagyságával és langyos vizével a magyar strandfürdők közt az első helyen áll. A fürdő hossza 100 méter, szélessége 50 méter.

A kabinok hosszú szárnyépületekben foglalnak helyet, míg a bejárat jobb és bal oldalán borbély, tejivó, cukrászda, sörmérés (hideg ételek) állanak a közönség rendelkezésére. A fürdőjegyek ára 1924-ben 0·50 aranykorona volt. A jegyek reggel 7 órától este 7 óráig (csak egyhuzamban) érvényesek. Szobák 3 aranykoronától feljebb. Csolnakjegy ára 0·15 aranykorona volt 1924-ben.

A strandfürdő közelében, az út mellett ismét hévforrásokat találunk. Ezekkel az a terve a részvénytársaságnak, hogy iszapfürdőt építtet följe. Tervbe vették még egy modern, nagy szálló építését, új medence és kádfürdő emelését a régi fürdő helyére és a közlekedés kérdésének gyökeres megoldását.

A fürdőt leginkább csúzos, görvélyes bántalmaknál és bőrbajok stb. ellen használják.

A kirándulók és fürdőzők már a korai órákban, különösen ha meleg napra van kilátás, — csapatostul mennek a Tapolca felé. Úgy, hogy egy-egy vasárnap szinte ellepi a kiránduló és strandoló közönség a fejlődő fürdőt.

Tapolcát több különböző úton érhetjük el. Miskolcra a Népkert elől autótaxi indul (rendes menetrendje nincs, átlag óránként) s 20—25 perc alatt Tapolcára ér. Díja oda-vissza (1924-ben) 1·20 aranykorona. Bérkocsi díja

Mehetünk Heőcsabáig villamoson s esetleg a mészégetőtelep igazgatóságának engedélyével az iparvasúton. Vagy pedig, mint ez leggyakrabban történik a kirándulókkal, gyalog Tapolcáig. Heőcsabától Tapolca 4 kilométer az országúton.

Újabban a gör. kath. püspökség gyalog utat engedélyezett a birtokán keresztül, mely a vasgyári vasút 2. őrháza mellett indul ki az országútból s kellemes úton — egy darabig a Hejő partján — egészen a fürdőig visz. Ez az út csaknem egy kilométerrel rövidebb. Csabától háromnegyed óra alatt kényelmesen megtehetjük.

Ha Miskolctól akarunk gyalog menni, úgy legrövidebb az Avason át, a zsidótemető mellett, a *Dudujka* felé, a vasúti viadukt alatt vívő úton lemenni a tapolcai országútra. Ez az út 1 és fél órát igényel.

Kirándulók a fürdőtelep lócáin, de még inkább a telep déli oldalán, a tó melletti erdőben szoktak megtelepedni. Alkalmas még erre a közeli kőbánya környéke is, vagy a hegytető, ahol fenyőtelepítést találunk. Csak vízről kell előre odalenn gondoskodni.

A hegy északi oldalán kőbányát találunk. A kőbányától visz az iparvasút a hejőcsabai mészégetőig. A bánya körül már egész sor munkáslakás épült, ahol a szerény igényű túristák átmenő szállást kaphatnak.

Tapolca története. A XIII. század elején a Benedek-rendi szerzeteseknek Szt. Péter és Szt. Pál tiszteletére épített monostora és iskolája volt itt, 1214-ben már van okmány-szerű említés róla. A kolostor s a templom a fürdőtelep melletti domboldalon állott, alapfalaira szőlőmunkálatoknál

akadtak rá. Mivel a tapolcai forrás meleg vize ősidőktől fogva gyógyító erővel bírt, valószínűleg már a középkorban messzeföldön híres volt s nem lehetetlen, hogy a rend tagjai gyógyítással is foglalkoztak. Eredetileg a Miskolc nemzetség monostora volt. 1533-ban pusztította el Szapolyai János kapitánya, Bebek, állítólag azért, mert az apát Ferdinándpárti volt. Derékig földbe ásatta az apátot s katonáival lelövette. A szerzet tagjai a mindszenti (Miskolccal ma már egyesült község) egyház kebelébe olvadtak be. 1715-ben III. Károly véglegesen megszüntette az apátságot.

Nagykőmázsa.

A Bükk délkeleti részét uraló hegyek között a Nagykőmázsa (384 m.) érdekli a túristát legjobban. Tapolcáról 1 óra alatt felérünk a tetőre, ahol nagyon szép kilátás nyílik a Bükk délkeleti részére s a Nagyalföldre

Ha Tapolcáról indulunk a Nagykőmázására, akkor a 34. sz. útirányt kell követnünk. Az út Nagykőmázsan át Sűrű bérc, Alsóbagoly között vezet, ez nem nyújt oly sokat, mintha a Nagykőmázsról a Poklostetőn és Tatárárok mentén megyünk az Alsóbagolyra.

Tapolcáról mehet a túrista (és geologus!) Kisgyőr községbe (2¹/₂ óra).

Kisgyőr.

A Bükk déli oldalán fekvő kis község. Arról nevezetes, hogy (sziklás oldalsban épülvén) nincs vize, csak néhány kevés vizű kútja a faluban. A községen végig egy mély árok vonul át.

A határában található palakőbánya s egyes vetületek a vidék geológiai szerkezetét kiválóan alkalmassá teszik a tanulmányozásra. A *Rétmány* árokban található kövületek igen érdekes multját tárják fel a vidéknek a kutató előtt.

Kisgyőr határában, a községtől 3 km.-re van a *Halomvár* őskori földvár. Árokkal körülvett 6—8 m. magas halom ez, belső udvarral, hová az őskori telepések veszély esetén behúzódhattak. A várból a Bükkre és az Alföldre szép kilátást találunk.

A községtől — Miskolc felé — északkeleti irányban van a *Leányvár* nevű őskori földvár, mely majdnem teljes épségben maradt meg. Egy körülbelül 1000 lépés területű, 20 méter szélességű nagy sánc-árok szabályos köralakban veszi körül a legbelső várat magában foglaló 400 m. területű halmot. A földvár Tapolca felől is könnyen megközelíthető. Hársasvár és Kecskvár őskori földvárak, sáncnyomokkal, szintén a község határában vannak. Mocso lyáson túl van, *Sálytól* északnyugatra 3 km.-re, *Latorvár*, eredetileg őskori földvár, utóbb, a középkorban kőfalakkal megerősített vár, hagyomány szerint a cseh huszitáké volt.

Latorpuszta mély völgyben fekvő falucska. A váromot a falu fölött emelkedő dombon találjuk meg. Ma már csak egyes fal részleteit láthatjuk. Innen Sály felé kedves kép tárul elénk.

Latorpusztáról egy és egynegyed óra alatt Kács fürdőre érünk.

Kács.

Kács fürdő a Bükk szelidebb lejtői között meleg vizű források fölé épült fürdőhely. A kis fürdő most fejlődik. Jelenleg (1925) két épületből áll, a fürdő épületből és a Teréz lakból. A tükör és kádfürdők 22–24 C⁰-ú langyos hévizek, melyek a görömbölyi Tapolcához hasonló gyógyerővel bírnak. A fürdő épület emeletén és a Teréz lakban 14 szobácska áll a fürdővendégek rendelkezésére. (Villanyvilágítással). A szabad uszoda szintén langyosvizű, ami nagyon kellemessé teszi a fürdözést. Mellette fenyő erdő húzódik.

A fürdő közelében kisebb fehér márványbánya van, melyet most fejlesztenek nagyobb üzemmé.

A hasonló nevű falu tőle délnyugatra 10 percnyire egy völgykatlanban (196 m) fekszik.

Itt volt egykor az Örös úr nemzetsége által alapított Benedek rendi monostor, mely a XVI. sz. elején szűnt meg.

Közelében *Tibolddarócon* nagy bronzkori telep és temető leleteit ásatta fel a miskolci múzeum. A községben szép XVII. sz.-beli barokk Nepomuki Szent János szobor van. Érdekesek e községben a sziklába vájt barlang lakások.

Újhuta.

A Tatáraroknál kezdődő 28. sz. út a völgy elhagyása után meglehetősen meredek kocsis úton emelkedik fel a Bagoly-hegy nyergére, ahonnan egy völgykatlanban megpillantjuk Csonka-Magyarország

legmagasabban fekvő községét, Újhutát. (582 m.)

Azelőtt a hegynyeregről nagyon szép kilátás nyílt Miskolcra és a Sajó völgyére, ma azonban a fiatal erdő annyira magas, hogy a kilátást teljesen eltakarja. A nyereg nyugati oldala érdemes arra, hogy megálljunk egy percre s a háttérben húzódó fensík déli hegyvonalát végig kísérik szemünkkel. A háttérben kéklő Tarkő merész hajlással emelkedik ki a többi hegyek közül. Alattunk Újhuta a maga hegyoldalba és völgybe épített házaival. A község nem nagyon kedvező benyomást tesz az emberre, de jó levegője s a közeli fenyves adják meg az itt nyaralóknak a község értékét. Lakást és ellátást a község lakóinál kaphat a szerényebb igényű nyaraló.

Lélekszáma 1091, tótul és magyarul beszélő lakossága róm. kath. vallású. Templomuk (XVII. századbeli, szép szószéke a diósgyőri pálosok templomából került ide) és iskolájuk van. Újhuta körjegyzőségi központ, póstaügynökséggel, erdőgondnoksági székhellyel (jelenleg az erdőgondnok Diósgyőrben lakik). Két fogyasztási szövetkezete és italmérése az élelmiszerek beszerzését is lehetővé teszik.

Ezen a vidéken gyakran akadunk az erdőben, utak mentén mészégető kemencékre vagy elhagyott kemencék maradványaira. Mészkő bőségesen van a Bükkben, ahol közelben olyan erdőt selejteznek, ahonnan szállításra nem érdemes sok hulladékfa akad, ott az újhutaiak kemencét raknak, amelyben 60—70 mázsa meszet égetnek ki 3 nap és 4 éjjelen át tartó folytonos tüzeléssel. Évente 20 vagon meszet

is termelnek így, melyet az Alföldre fuvaroznak le.

Legközelebbi látni valója a Messzelátó. A *Messzelátó* a Bagolyhegy oldalában gyönyörű kilátással Vasgyár, Miskolc és a Sajó völgy felé. Újhutáról fél óra alatt elérhetjük. Itt visz el a 34. sz. út, mely az Alsó-Bagolyhegyről a Sűrű-bércen keresztül a Nagykőmázsára vezet.

Hollós hegyek.

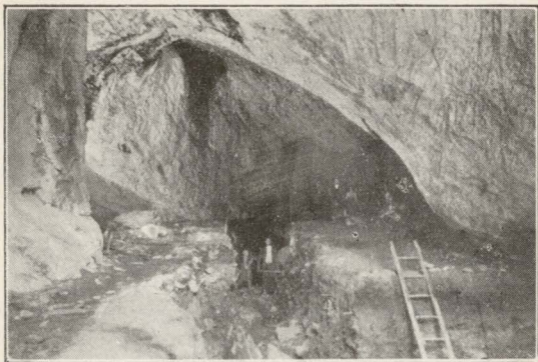
A Hollós-hegyek szépsége és nevezetessége fenyves erdejében állott.¹ A hollósi fenyves volt a legszebb és legnagyobb a Bükkben. Hatalmas szál fenyői szinte tátrai fenyőerdő benyomását tették. A kincstár ezt az erdőt néhány éve kitermelte, csak egy fiatalabb erdő maradt meg, amely még messze jár a régi erdő szépségétől. Az út mellett kincstári erdővédlak áll, tőle pár száz lépésre az út másik oldalán menháznak épült gerendaépület, mely ma szintén erdővéd lakása.

A *Hollós kút* a felső erdővédlakkal szemben 3 percnyire találjuk meg, ha az újhutai útról induló úton délfelé megyünk. A kút környéke alkalmas helyet ad a letelepedőknek. (A fenyőerdőn egy kis gyalogösvény is visz át a kútig.)

A Hollóst Lillafüredről 1 óra alatt elérjük. Jelzése a Szinva-forrástól a Tebe-vadászházig tartó, a Természetbarátok Túrista Egyesülete által létesített: fehér mezőben III. római szám.

Hollóstól ketté válik az út. egyik része délnek, a

¹ Nevét az itt vadászó Mátyás király címerében levő holló név után származtatják.

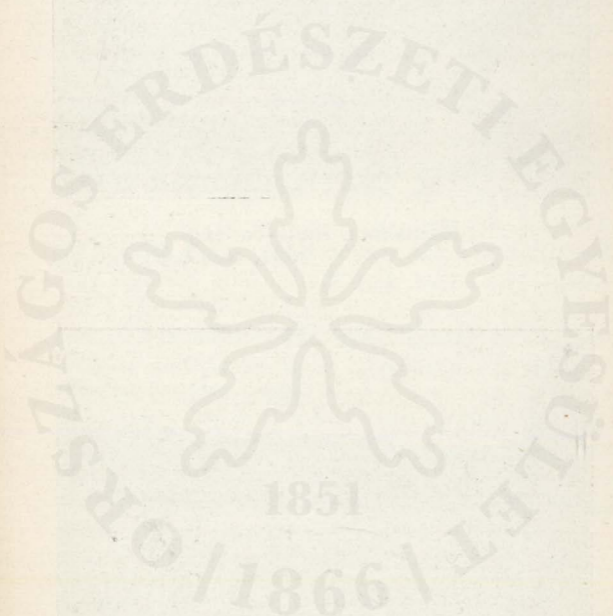
Répáshuta. Balla-barlang.

Bekey Imre Gábor felvétele.

Csipkésút.

Blahó Ede felvétele.

Gyertyánvölgybe, a másik nyugatra, Répáshutára vezet. Ha Gyertyánvölgybe megyünk, úgy követjük a T. T. E. jelzését, ha pedig Répáshutára, úgy két és egynegyed órai gyaloglást kell számítanunk a nyugati irányban haladó 31. sz. útvonalon.

Répáshuta.

Mélyen a Bükk közepén találjuk Répáshuta (490 m) kisközséget, három völgy összeroldásánál. Lakosainak száma 467. Tót nyelvűek, de magyarul is beszél legnagyobb részük. Közigazgatásilag Újhutához tartozik. Van róm. kath. iskolája, fogyasztási szövetkezete, korcsmája. Két kincstári erdővédlaka.

A falu a régi katonai térképen Répás (colonie) névvel van jelölve, míg Répáshuta nevet a Gyertyánvölgyi-telep kapta. Ez onnan ered, hogy az 1880–90. években még a Gyertyán-völgyben egy üveghuta állott s erről kapta a körültre épült telep a huta nevet. A huta ma már romokban hever s a lakosság-
nak csak igen kis töredéke maradt itt. A most megjelent térképek már ezt Gyertyánvölgynek nevezik, míg a Répást (colonie) Répáshutának.

A faluban csak a legszükségesebbet tudjuk beszerezni. Éjjeli szállást a falu lakóinál kaphatunk. Az egyik kincstári épületben erdőmérnöki szállást rendeztek be, ahol rendkívüli esetekben (pl. tudományos kutatás, megbízás stb.) szállást eszközölhetünk ki, melyhez (Lippóczy Béla erdőfőmérnök) erdőgondnok engedélye szükséges (Diósgyőr).

Répáshuta általában nem esik a túristák útjába. Akik a fensík-széli kilátókat keresik fel, azok jön-

nek (ritkábban) erre, vagy akiket a Balla-barlang vonz, amely ásatásairól vált ismertté.

A *Balla-barlangot* a falu déli végén levő temető fölött találjuk meg. A temető kerítésén bemenne, gyalogösvényt találunk, mely egyenesen a Balla-bércre visz föl. Mintegy 50 méter magasságban az út ketté válik s mi a jobboldalit választva, egy perc alatt ott vagyunk a hatalmas nyílás előtt.

A barlang 30 méter hosszú és átlag 8 méter széles. Dr. Hillebrand Jenő ásatta fel a Földtani Intézet és miskolci múzeum megbízásából. A paleolith (régibb kőkor) kultúra maradványait (köeszközök, Magdalenien-kor) szép számmal ásatta ki, azonkívül azt a nevezetes gyermekkoponyát (aurignaci típus), mely az első és még máig is egyedülálló hazánkban e korból. Különösen sok rénszarvascsont s ma már csak az északi vidéken előforduló kis rágcsálók csontvázai kerültek ki a földből. A leleteket a miskolci múzeum őrzi, a gyermekkoponyát a Földtani Intézet Budapesten.

Visszatérve a szekérútra, sziklás, omladékokkal telt völgyi úton háromnegyed óra alatt *Tebe* nevű kincstári erdő-védlakhoz érünk, ahol találkozunk a T. T. E. jelzéseivel (fehér mezőben III. római szám). Tebetől ez Lillafüredig vezet. Az erdő-védlakkal szemben szép tisztást s a tisztás szélén forrást találunk. Ugyanitt őskori földvár nyomait.

Az erdő-védlaktól délre, az út mentén (500 lépésnyire *keserűvíz-forrás* buzog fel. A víz hashajtó hatású.

Tebénél éles fordulattal visz az út vissza a Hollós

felé. A völgyek itt már szelídebbek, a hegyek alacsonyabbak.

Az erdő mélyén a turista gyakran talál szénégető boksára, boglyaalakú beföldelt farakásra, amelyben a faszenet égetik. Az olyan helyen, ahonnan a fa elszállítása tulságosan nehéz és így többbe kerülne, a kitermelt fát faszénné égetik. Az égetés, helyesebben a fatömeg izzása 7–8 napig tart. Némelyik boksában 50–150 q fa ég szénné. Évente 15000 q faszenet égetnek a Bükkben.

Gyertyán-völgy. Kanyargós útjával, pázsitos környékével, csendes szelídségével kellemesen hat a turistára. Az út egy csinos fenyőerdő mellett halad el, majd egy félóra múlva elérjük az üveghuta romokban álló épületeit. A huta a kincstáré volt, de a virágzó cseh iparral nem vehette fel a versenyt. Így lassanként tönkre ment

VI. A Bükk északi része.

Pereces.

Pereces a diósgyőri vasgyárhoz tartozó kőszénbányatelep. A gyártól keskenyvágányú bányavasút vezet (6 km) a telepre. Személyszállításra is be van rendezve, de csak a gyárhoz tartozók vehetik igénybe. Idegenek a vasgyár igazgatóságától kaphatnak engedélyt a díjmentes utazásra. A telep a Pereces- és Ostoros-hegyek aljában, zöld erdők között épült. A vonat a szelíd Erenyő-völgy megmunkált kiskertje mellett fut el s 20 percnyi út után Pereces telep

állomásra ér. Maga a bányatelep, „Új akna“, a völgy északi végénél fekszik. A miocénkori barnaszéntelep napi termelése átlag 35 vagon. Hasonló üzem mellett egyes becslések szerint a bánya 150—200 évig volna kiaknázható. Legmélyebb aknája 212 m. mély. Az egyes szinteken villamos vontató-mozdonyok szállítják a szenet. A bányaiüzem megtekintésére vagy a vasgyárigazgatóságtól, vagy a bányafőnökségtől kell engedélyt kérni. Újakna mellett találjuk a munkásrendelőt, melyet mozgóképszínháznak is használnak.

Visszatérve Újaknától, a munkásházak sorait találjuk, majd az egyemeletes, modernül felszerelt elemi iskolát. Az iskola előtt átmenve a vasúti alagút bejárója felett, találjuk a vendéglőt, melyben jól és olcsón étkezhethetünk.

A vendéglő és az állomás között vezet fel déli irányban a gyalogösvény a hegy oldalában az Ostorosra.

Ostoros hegytető Perces környékének legkedvesebb kilátója. A telepről egy jó félóra alatt kényelmesen elérhetjük. Az állomásépület mögött déli irányban indul ki a gyalogút, melyen egynegyed óráig haladva, a tánchelyhez érünk. Itt szokta a percesi bányász ifjuság a majálisait rendezni. (Egy kis zöld plató az erdő mélyén).

Az Ostoros közelségénél fogva is nagyon alkalmas kisebb kirándulás keretébe. Kilátása az északi oldal kivételével minden irányban élvezetes. Nyugatra a távoli Látókőnek sziklái merednek a magasba az

Örvénykő dombos háta előtt, szembe velünk lent a völgyben a diósgyőri papírgyár s a hámosi fehér útvonal egy részlete a Molnár sziklával (l. 18 old.), alattunk Diósgyőr és a vasgyár a fölötte emelkedő szelid hegyekkel s keletre távolról Miskolc háztetői vöröslenek.

Ostorosra Perencesről 35, Diósgyőrből 45 perc alatt érhetünk fel.

Az Ostorosról leereszkedhetünk a Csanyik-völgybe s rövidesen átérhetünk a Királykúthoz, vagy a hegygerincen folytatjuk útunkat a Bükkös oldal felé.

Baross-akna.

Perencesről a „Gräzenstein altárnán“ keresztül (ez Magyarország leghosszabb vasúti alagútja 2330 m.) vezet a bányavasút Baross-aknára. A gyárigazgatóság csak a legkivételesebb esetekben ad engedélyt az alagúton való átutazásra. Az alagút felett kényelmes gyalogút vezet át Baross-aknára.

Itt vigyáznunk kell, ha Baross-aknára megyünk, a 4. sz. út letér balra a Bükkös oldalra, míg a baross-aknai út levezet jobb felé.

Baross-akna miocénkori barnaszénttelep. (2500—3000 cal.) Becslés szerint még 10 évig bányászható, ha az üzemét nem fejlesztik. Jelenlegi termelése naponként 30—35 vagon.

A telep néhány épületből áll. A bánya megnézésére vagy a gyárigazgatóságtól, vagy a bányafőnökségtől (Pereces) kaphatnak a túristák vagy szakemberek engedélyt.

Gallya-forrás.

Baross-aknárol a völgy mentén 20 perc alatt a Gallya-forrásnál lehetünk. A forrás kis tisztás szélén tör elő a hegyoldalból. A forrás fölé a vasgyár vízfelfogó épületet emelt s a forrás vizének legnagyobb részét Perecestelep vízvezetéke számára fogja föl.

Megtalálhatjuk a Gallya-forrást a Csanyik-völgyi vasút mentén, ha a 6. és 7. kilométerfa között az 5. sz. jelzéken lemegyünk a pár száz lépésnyire fekvő forráshoz.

Radostyáni bányatelep.

A Vasgyárhoz tartozik a Hagymás-hegyen levő Radostyáni bányatelep is, hová a gyártól 11 km. hosszú bányavasút vezet. Az út igen szép, de a gyár-főnökség csak vasgyáriaknak ad engedélyt az útasra. A bánya mellett a völgyben forrást találunk. Ez a hely a gyáriaknak kedvenc kiránduló helye.

Királykút.¹

Az egyik legközelebb fekvő, kedves kirándulóhely a Forrás-völgy elején levő Királykút. A völgy lejárátát könnyű megtalálni a hákori kocsútról, mert a szinva-völgyi erdei vasút egy mellékvonala vezet be bennünket; pár perc alatt elválunk a vasúttól, az a Csanyik-völgybe visz tovább (ahol a középkorban egy Chenik nevű falu állott, ez később

¹ Nevét állítólag Mátyás királyról nyerte, akinek vadászatai közben kedvenc pihenőhelye volt e szép forrás. Pár évvel ezelőtt még kényelmes asztalok és lócák várták a kirándulókat, most csak egy szegény szalonnasütő-helyre olvadt össze a kényelem.

elpusztult), mi pedig a baloldali völgyben maradunk, a kiszélesedő hegyoldalak közt. Az 1. sz. úton haladva, mintegy negyedóra alatt érjük el Királykútát. Hatalmas fák árnyékában nagy erővel ömlik ki a kristálytisza vizű forrás a hegy oldalából. A forrás vize vízi növényekkel ellepett tóba ömlik, mely a papírgyár részére fogja fel a szükséges vízmennyiséget. A forrás közelében egy kincstári erdővédlak áll. Diósgyőrtől 40 perc alatt elérhetjük.

Kecskelyuk.

Ha a Királykúttól az 1. sz. úton tovább haladunk a völgy elszűkült folytatásában, pár perc alatt a Kecskelyuk-barlanghoz érünk. E barlang vízvájta, hosszú üreg egyszerűbb cseppkőképződményekkel. Széles lejárata csakhamar összeszűkül, úgy, hogy két helyen hasoncsúszva lehet csak átjutni. A barlang különben semmi különlegességet, vagy érdekességet nem nyújt. Alföldi kirándulóknak, kik még barlangban nem jártak, érdekes lehet s megnézését ezeknek annál inkább ajánlom, mert a bejárattól mintegy 60 méterre egész könnyen és kényelmesen lehet haladni anélkül, hogy a ruhát bepiszokolná. A magasabb helyeken, a bejárat közelében, a sziklaboltozatról lecsüngő denevéreket láthatunk, amelyek hangos lár-mánkra ijedten röpködnek a barlangüregben. A barlang mintegy 800 méter hosszú. A bejáratnál ásatás nyomait vehetjük észre.

A próbaásatás tanúsága szerint a jégkorszakbeli ősember nem lakott benne.

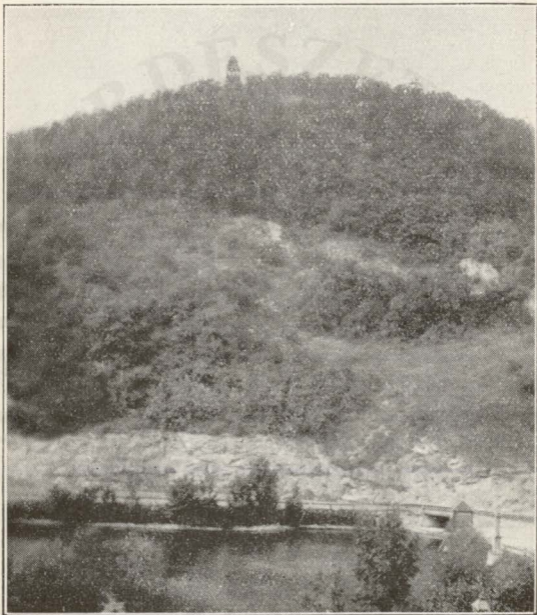
Büdöspest. A Kecskelyuk-barlanggal átellenben, de 200 lépéssel távolabb és magasan a hegy teteje alatt van a Büdöspest-barlang. Nyílása és előrésze 5 méter széles, hosszúsága 30 méter. A barlang rendszeres felátatása még folyamatban van. A felső rétegben igen szépen díszített kő- és bronzkori edények töredékeit s egy *kőkori női csontvázat* talált dr. Kadic Ottokár főgeológus. A diluviális ősember szerszámainak darabjaira mélyen, $2\frac{1}{2}$ –3 m. mélységben akadtak. Sok barlangi medvecsont, sőt egy őskori rhinoceros csontdarab is került innen napfényre.

Forrás-völgy. Ha a Kecskelyuk-barlangot elhagyva az 1. sz úton haladunk tovább, lassan emelkedve a Forrásvölgy nyugati végén, háromnegyed órai út után a Felső-forráshoz érünk. A két hatalmas forrásáról: a Királykútról és Felső-forrásról nevezték Forrás-völgynek.

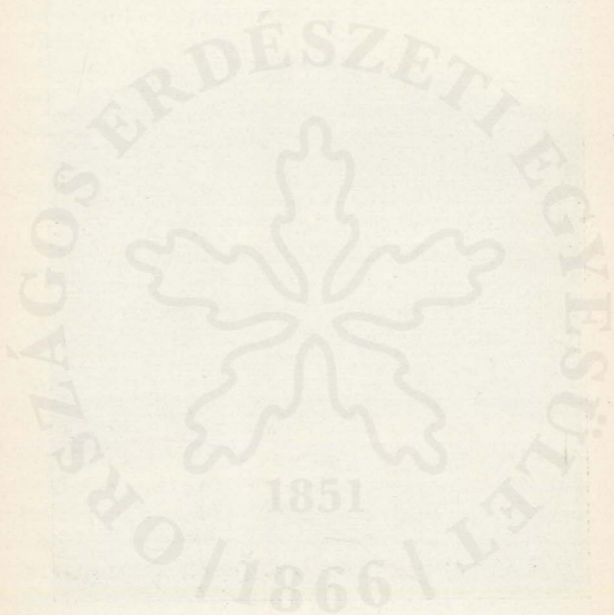
Felső-forrás.

A Forrás-völgy legvégső szakasza kedves tisztassá tárul s ennek felső végén robogva törtet elő a kőhalmaz közül a forrás. A hatalmas vizsugarban kiömlő forrás fölött a diósgyőri vasgyár vízfelfogó épületét látjuk, ez fogja fel a forrás egy részét a gyári vízvezeték számára. A forrás körül a völgy katlanszerűen bevégeződik s az egyik sziklaoldalon a nyugati részen kis sziklaodú van, ahol eső idején kisebb társaság jó menedéket talál.

Felső-forrás a legkellemesebben illeszthető belé 1 napos kirándulás keretébe. Ha ennél is nagyobb utat aka-

Hámor. A tó, felette a Dolka-tető és a Zsófia-torony.
Blahó Ede felvétele.

runk tenni, akkor az 1. sz. úton tovább Örvénykőre, vagy a 3. sz. úton a Tajhoz megyünk. Mehetünk a 4. sz. úton is, akkor a Gallyatetőn át Perecesre érünk (lásd a távolságmutatót).

Örvénykő.

Az Örvénykő egyik legismertebb és legszebb kilátást nyújtó csúcsa a Bükknek. Sajnos, nem körkép a keleti és déli oldalon fekvő erdőség miatt, de az északi és nyugati rész gyönyörű. Északon alacsony dombok övezik s ezek felett messze a Tátraig láthatunk. A Tátrát ugyan nem minden túristának sikerült megláthatni, mert ez több feltételhez van kötve. Aki látni szeretné, két dolgra kell leginkább ügyelnie, ú. m. : lehetőleg a kora reggeli órákban már fenn legyen a tetőn, másodszer a levegő nagyon tiszta legyen, azaz semmi pára vagy köd ne zavarja a láthatárt. A Tátrának jellegzetesen kiemelkedő, csipkés körvonalai könnyen felismerhetők. Északnyugatra a selmeci Szittya-hegység, Szepes-gömöri Érchegység és Alacsony Tátra még kevésbé tiszta időben is ki-vehetők.

Még kedvesebb, amit lenni, a hegység lábánál láthatunk: a környék dombjai, völgyei, falvai. Olyan, mintegy madártávlati, kiterített térkép. Minden mélyen alattunk, a falvak apró tornyaikkal szét-szórva fekszenek a völgyek ölében. Szépen meglehet különböztetni a völgyek hosszú vonalát, amint fut a Harica-, a Kazinc- és a Bán-völgye. Lent alattunk a Katicsány-völgye kanyarodik az Odvaskő oldalán. A falvak közül legtisztábban Tardona, Dédes, Ta-

polcsány látszik, Mályinkának néhány háza csupán. A távoli községek egész sorozata vehető ki távcsővel.

Mióta az erdei vasút Ómassáig hozza a kirándulókat, látogatottsága igen nagy s így a legismertebb kilátó hegy. Ha még a B. B. E. a kincstárnak régen várt és remélt engedelmével kivágathatja a keletre eső fákat, akkor a kilátás értéke megsokszorozódnék, mert bele esnék a Szinva-völgy alsószakasza, a Vasgyár és Miskolc látképe is.

Ha megkerüljük alólról az Örvénykő sziklás csúcsát, óriási görgetegeket látunk, melyeket az idő évszázadjainak bomlasztó ereje repesztett le a tetőről. A sziklaoldalban hatalmas hasadásokat, repedéseket találunk, amelyen a sziklamászó turisták a kémény mászást gyakorolhatják. Két kisebb, barlangszerű üreg nyílása is sötétlik felénk, amelyek hirtelen jött zápor, vagy vihar ellen — még nagyobb társaságnak is — jó menedéket adnak.

Az Örvénykő legrövidebb útja az Ómassa előtti vasútmegállótól, a hármaskúti beágazásnál kezdődő 8. sz. út, ez egyenesen az Örvénykőre vezet. A 8. sz. út kissé meredek, de nem nehéz út; 1 óra az Örvénykőig. Útközben csatlakoznak a többi örvénykői utak is, a 9. sz. út, mely szintén a hármaskúti elágazásnál kezdődik, de előbb a Szentlélek romokhoz megy és innen jön az Örvénykőre.

Önálló kirándulásra sohasem szoktunk csak az Örvénykőre menni, hanem mindég a szentléleki úttal kötjük össze, már csak azért is, mert az Örvény-

kötől a legközelebbi forrás az Örvényforrás volna, ahová azonban csak meredek úton juthatunk le. A szentléleki forráshoz fél óra alatt kényelmes séta úton mehetünk.

A szentléleki romok.

A szentléleki kolostor romok a Bükk legszebb és leglátogatottabb kiránduló helyei közé tartozik, nemcsak azért, mert itt régi pálosrendi szerzetes kolostor romjai láthatók, hanem gyönyörű kilátást élvezetünk a romokhoz közel levő kilátó szikláról. Ezen kívül turista menháza (a B. B. E. tulajdona) igen nagyszámú társaságot képes rossz idő esetén befogadni. A menház jelenleg csak egy gerendákból épített berendezés nélküli épület, de az egyesület egy zárható s ágyakkal felszerelt melléképület létesítését is tervezi.

A kolostorromokat a menháztól mintegy száz lépésnyire (délre) a fák és bokrok között találjuk meg. Egy két falrészlet, csúcsíves stílusban készült ablakokkal, boltíveket tartó gyámkövek hirdetik már csak a régi idöket. Kisebbszerű templom, szentély és sekrestye ismerhetők fel a romokban. Magának, a kolostor alapfalainak kiásatása a jövő feladata. Egy 1240-ben kelt tardonai határjáró oklevél említi, hogy akkor már remeték éltek e vidéken. 1312 körül István nádor, az Ákos nemzetségbeli Ernye bán fia építette fel a kolostort, a Szentlélek tiszteletére s pálosokat költöztetett bele, kiknek nagy szerepük lehetett a környékbeli falvak vallásos hitének meg-

erősítésében. 1524-ben egy feljegyzés még említi Tamás dédesi perjelt, de aztán semmi bizonyosat nem tudunk róla egészen 1755-ig, amikor már „a régen elpusztult kolostorok jegyzékében” szerepel. Valószínűleg a török háború idejében pusztult el, állítólag Balassa Zsigmond, a diósgyőri vár ura romboltatta le 1540 körül, de egy más adat szerint csak a XVIII. sz. első felében lett végképen elhagyatott.

A menház előtt egy katlanszerű mélyedés közepén buzog fel a kristálytiszta forrás, mely a katlan fenekén végigfutva, mintegy 70 méterre a forrástól, a völgybe siet le. E mellé szoktak a kirándulók letelepedni.

Szentlélekről több kedves kirándulást tehetünk a menházától északra fekvő Látókövekhez (egynegyed óra). Ezek már Mályinka határában vannak.

Látókövek.

Amint a Csikorgó gerincére (a menházától északra) felmegyünk, mintegy hatalmas medence nyílik meg a Bükk északi része. Óriási erdőterületek, melyek Losonczy Jenő (övé volt a Látókő körüli erdőrész a Csondró-völgygel) és gróf Serényi Béla birtokához tartoznak. Azonnal megpillantjuk a két impozánsan kiemelkedő Látókövet. Erdemes felkapaszkodni mindkettőre, mert a kilátásuk nem teljesen azonos. A nyugatiról a dédesi várhegy és a Várhegy látszanak különösen jól. A kilátás többi része általában mindkettőnél azonos az Örvénykővel, csakhogy hasonlíthatatlanul kisebb.

A Látókövektől visszatérve, a Nyirjesen vagy a Felsőréten keresztül, megtaláljuk az örvénykői jelzést, ahonnan a 9. sz. útat kell figyelemmel kísérnünk.

Nyárhegy (vagy Nyárújhegy 902 m.)

A 11. sz. útirány a legszebb útvonala a Bükk hegységnek. Az Örvénykőtől indul ki és a Bálvány-nál végződik. Mindenütt a hegy gerincen, könnyű és gyönyörű útvonal. Csak a kisvasút későn ér az ómassai megállóhoz azokkal, akik tovább szeretnének gyönyörködni az út szépségében, hogy érdemük szerint élvezzék az elragadó kilátásokat. Az út mindenütt a tetőn vezet, végig a Csikorgón, ahol egy kis fenyvesen is áthalad s a Nyárhegy felé délnyugatra fordulva, állandóan szép panorámában részesíti a turistát.

A Nyárhegyet már az északra fordulásnál látjuk, amint kiemelkedik a hegygerincből. Hatalmas, jelenleg letarolt tetejére egynegyed óra alatt felérünk s az Örvénykőét felülmúló kilátásban van részünk.

A teljes körképet a délnyugat s dél felé meghagyott magfák s erdő akadályozza, de a többi rész kárpótol ezekért is. Külön-külön helyről élvezhetjük a nyugati, keleti és északi kilátást. Egy részébe belé esik az Örvénykő kilátása, sőt maga az Örvénykő is impozánsan emelkedik ki a környék alacsonyabb hegyei közül.

A Nyárhegy oldalában (nyugati részen) forrást találunk, de mintegy 100 métert le kell ereszkednünk hozzá.

Ördög oldal.

A Nyárhegytől folytatva útunkat a 11. sz. útvonalon 20 perc alatt az Ördögoldal kopár emelkedéseihez érünk, amelyről a Nyárhegyéhez sokban hasonló kilátást élvezhetünk, de csak nyugat felé.

Csurgó.

Csurgó néven a Bálvány oldalában lévő kedves forrást nevezik s a körüle lévő grófi vadászházat és erdőőri lakást. A kristálytiszta forráshoz azonban csak a vadaskert kapuján át juthatunk, magát a forrást újabban kirakták kövekkel és kibetonozták, ezáltal biztosították a tisztaságát. Innen a csúcsra már 20 perc alatt felérhetünk, nagyon kényelmes úton. A tető kilátása nagyon szép, különösen nyugat s észak felé. A kép majdnem körkép, csak a déli és keleti részen meghagyott magfák zavarják a kilátást. Legszebben láthatók: *Visnyó*, *Lénárdaróc*, *Csermely* falvak, ahonnan meredeken emelkedik ki a Bükk nyugati vonala. Alattunk a Málbérc, délnyugatra a Szalajka, távol a Mátra kékje int felénk, míg a déli kilátást a Fodor-bérc és Kukucsó eltakarják. Délkeletre a Bükk hegycsoportjai látszanak egy zöld koszorúban. A Borovnyák eltakarja ugyan a keleti ég egy részét, de mellette az ég kékjét mélyen s a Sajó völgyében láthatjuk. Északra a Dédesi hegy vonja jellegzetes kúp alakjával magára a figyelmünket.

Csurgóról *Szilvástra* a Huta réten és a Tótfalusi völgyön juthatunk le, azonban szebb a Gerennaváron

és Rákmárán vivő gerincút, kilátásokkal, vagy a Kucsó-hegyen át s a Szalajka-völgyben, a szilvási halastavak melletti út, mely utóbbi völgy szépségben a Taj és Lillafüred után következik. Az első két útirány három órát vesz igénybe, a harmadik 3 és fél órát.

Bálvány. (957 m.)

A Bálvány-hegy csúcsát általában a Bükk legmagasabb pontjának tartják. Ez azonban téves, mert míg a Bálvány 957 m. magas, addig a Magastető a 965 métert éri el. Igaz, csekély a különbség, de a tévedésnek az a fő oka, hogy a Bálvány tetejéről szép kilátást élvezhetünk, a Magastetőnek pedig nincs kilátása. Ez által lett a Bálvány általánosan ismert, amazzt távolságánál fogva is kevés turista keresi fel. A Bálvány néhány évvel ezelőtt még teljesen elzárt terület volt a turisták előtt, amennyiben egy magánbirtok vadaskertjének területére esik. Jelenlegi birtokosa, *örgróf Pallavichinyi Alfonz Károly* azonban felhatalmazta a szilvási erdőhivatalát, hogy turistáknak s kirándulóknak engedélyt adhat a birtok területén fekvő természeti szépségek megnézésére.

Akik nem számítottak arra, hogy a Bálványt is megnézzék s addig jutnak, azok engedély nélkül *semmiesetre ne lépjk át* a vadaskert területét, hanem a Csurgón, a Bálvány aljában lakó *Oláh Miklós* erdőőrnek jelentsék be, hogy a Bálványra szándékoznak menni (de csak oda!). Ő a turista igazolvánnyal bírónak és cserkészeknek ezt megengedheti. De a

birtok többi területére — óva intem a túristákat —, bárhol *engedély nélkül* ne lépjenek, mert nemcsak nekik lehet kellemetlenségük, hanem az engedélyt elvonhatják az egyesületek túristáitól is. (l. még 75. o.)

Ha Visnyóra megyünk, úgy különösen az *Ablakoskő-völgy* kedves, de nagyon kényelmetlen út. A sokhelyütt görgeteggel ellepett patak völgyben a Csurgótól 30 percnyire torony magasságú festői szépségű függőleges sziklafal mered fel előttünk, romszerű csipkézettel, a pereme alatt 2 ablakkal.

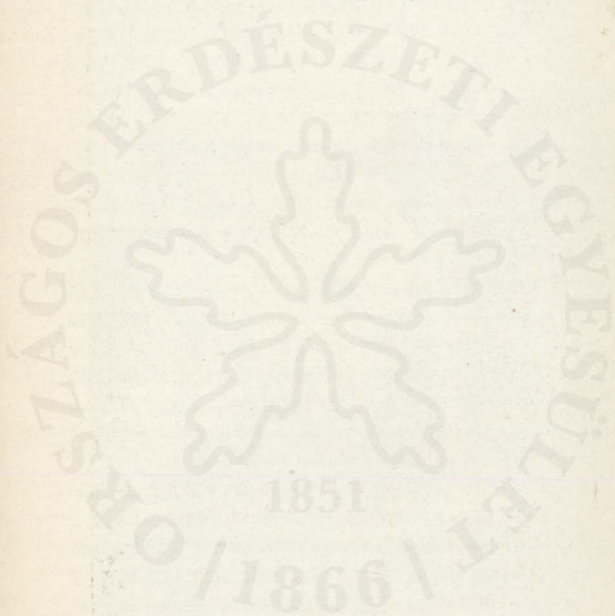
Ha a gerincen megyünk le Visnyóra, úgy a Málbérc tetejéről a 704 m. pontról a Bálvány nyugati kicsinyített kilátását élvezhetjük. Mehetünk az Ördögoldal, Verebec vár és a dédesi két vár mellett élő gerincúton is. Visnyóra lehet jutni, ha a Hutarét nyugati végén északra kanyarodva, az Örves-völgyfő és Gerenna vár közötti rendkívül vadregényes, sziklás, meredek *Lányvölgyön* ereszkedünk le, betorkolva 408-nál az Ablakoskő völgybe.

Dédes környéke.

A községtől dél felé, a Várhegy tetején van a *dédesi vár romja*. Már az árpádházi királyok idejében említik az okmányok. Ernye bán, vagy a fia, István nádor építették a XIII. század második felében. István nádor pártütő fiai a debreceni csata után itt keresnek menedéket, de a királyi hadak (1317) beveszik a várat s a birtokot elkobozzák. A XVI. században a Perényieké volt, 1567-ben a török ostrom alá vette, Bárius István várnagy azonban löporral

A Bálvány melletti Ablakoskő-völgy ablakos sziklája.
Blahó Ede felvétele.

aláaknázza a falakat s elhagyta a várat az őrséggel együtt. A betóduló török sereget, mintegy 400 embert, a robbanás elpusztította.

A Bán völgyének Dédes és Tapolcsány utáni éles kanyarulatától 2 km.-nyire nyugatra van a megtekintésre érdemes sziklás upponyi szoros s tovább a völgyben találjuk meg Bánfalát és Bánhorvátot is.

Bánhorvát ref. temploma még a XV. sz.-ban épült. Mennyezet deszkái és a székek XVIII. sz.-beli festéssel díszesek.

Bánfala határában őskori földvár. Ref. temploma 1758 körül épült, a kastély a XVIII. században újjátatott meg.

A Bükk északi részén fekszenek még:

Tardona. A szabadságharc után itt bujdosott a legnagyobb magyar regényíró: Jókai Mór. Azt a házat, ahol lakott, centennáriuma alkalmából emléktáblával jelölte meg a Miskolci Közművelődési Egyesület.

A Pitypalaty-völgyben említésre méltó:

Radostyán. A dombon álló ref. templom különálló, régi harangtornya érdemes a megtekintésre, az oroszországi tornyok stílusában készült. A templom mellől szép kilátás nyílik a völgyre. A mai temető helyén már a vaskorszakban (La Tène-kor) temetkeztek ide az emberek. Sírleleteket őriz innen a múzeum.

Lászlófala. Itt született Egressy Gábor, a nagy magyar színművész. Halálának 100. évfordulóján a Miskolci Közművelődési Egyesület emléktáblát helyezett a templom falára (1908).

A völgy végén már teljesen sík vidéken, a Sajó völgyében van Sajószentpéter.

Sajószentpéter határában van egy Nagy-Korcsolyás nevű őskori földvár, melynek nyomai ma is láthatók. Ref. temploma régi csúcsíves építmény, újabban átalakították.

VII. A Bükk legnyugatibb része.

1. Borsodmegye nyugati részének kiránduló helyei.

A Bükk nyugati hegységeit legszebben az Eger—putnoki vonalról láthatjuk, itt elvonul előttünk a Bükk hátsó részének minden nevezetes orma. Már Nekézsenyt elhagyva, a Bán-völgyében gyönyörködhetünk a hegycsoportok és hegyvonalak változatos szépségében. A dédesi Kisvár és Várhegy két merészen csúcsosodó kúp alakja figyelmet kér a maga számára.

Visnyót elhagyva látjuk délnyugat felé sorakozni a hirtelen kiemelkedő magas hegysorokat: Csikorgót, Nyár-hegyet, Ördögöldalt, Bálványt. Lassan változik a kép; az előbbieket elmaradnak s a Kukucsó, Ispánhegy, Magastető tűnnek szemünkbe. Apátfalvánál a Bélkő meredek sziklaszirtje nyúlik az ég felé. Egerig roppant változatos, kanyargós, élvezetes az út.

A hegység ezt a részét a miszkolci turisták vagy a Bükkön át, vagy pedig a három fő kiindulási helyről: Visnyó-Szilvás- és Apátfalváról közelítik meg. Visnyóról felkeresik a dédesi váromokat, Kisvár-hegyet, Villámbércet, Csikorgót, Szentlélek-hegyet, sokan az Ablakoskő-völgyén át Bálványt másszák meg.

Szilvásról a Bükk legszebb völgyén, a Szalajkán át Szállás—Curgó felé mehetün'. Ezen utak azonban csak a szilvásváradai erdőuradalom engedélyével tehetők meg.

A nyugati részén a Bükknek egy nagy uradalom vadaskertje zárja el a szabad túristáskodást. Ez az uradalom örgróf Pallavichinyi Alfonz Károly birtoka. A vadállomány védelmezésére és gondozására hatalmas drótkerítéssel van körülvéve. A birtok területére lépni nem szabad engedély nélkül. Az engedélyt az uradalom szilvási erdőhivatala adja meg. A birtok egyes részei a Bükk legszebb részei közé tartoznak (pl. a szilvási halastó), amennyiben pedig akadnak olyan túristák, akik engedély nélkül behatolnak a vadaskert területére, kockára teszik azt, hogy a többi túristákat is véglegesen kizárják onnan (mint ezelőtt 20 évvel történt).

A vadaskert kerítése igen jó eligazodási vonalat képez, melyet ajánlatos minden túristának térképébe berajzolni, hogy azt figyelembevéve, csinálja úiterveit. (Lásd a térképet).

A kerítésen kívül mindenütt utat találunk közvetlenül a drót mellett.

Szalajka-völgy.

Az uradalom legszebb része a Szilvás közelében levő Szalajka-völgy, hová a községből fél óra alatt elérhetünk

Szalajka-völgyét szépség tekintetében mindjárt a Hámor után kell sorolnunk. A keskeny, sziklás völgy szépségét a pisztrángos tó emeli, amely mellett a

meredek szikla oldalából tör ki egy bő forrás. Tovább menve, a szembejövő patakocska a völgy egy erősebb emelkedésénél kedves zuhatagokat alkot, egymás fölé sorakozó kagylószerű mészlerakódás folytán keletkezett medencécskéivel, majd egy gyönyörű tisztás következik, egy bájos kis vadászlakkkal s a tisztás végében buzog elő az Ispán-hegy tövéből a a patak bővizű forrása.

Istállóskői barlang. A Szalajka-forrástól 100 m.-re délkelet felé, 80 m. magasságban van az Istállóskői barlang. 45 méter mély, 4 m. magas. Dr. Hillebrand Jenő ásatta fel. A régibb kőkor (paleolith) embere lakott benne (aurignacien-kor) tűzhely nyomait, sok szépen készített kőszközt és barlangi medvecsontokat találtak benne. (A miskolci múzeumban).

A völgy fölött emelkedett hajdan Éleskő-vár, ma már romjai is alig látszanak északra pedig a Gerenna-vár.

A völgyből feljuthatunk az Ispán- és Kopasz-hegy között a fensík nyugati szélére. Innen északra a Bálvány felé, délre a Peskő felé mehetünk.

Peskő. (56 m.)

A Bükk legtávolabb eső kiemelkedéseinek egyike. A fensík déli párkányának szélén Miskolctól nagy távolsága és körülményes megközelítése miatt csak kevesen keresik fel. Kilátása nagyon szép, részben a Tarkőéhez hasonló. Jőidőben Felsőtárkány és Eger szépen látszanak déli irányban, míg kelet felé a Tarkő szikla éle emelkedik a láthatár szélén. Alatta

szédítő mélységben húzódnak a völgyek párhuzamos sorokban Eger felé. A szikla csúcs alatt 30 méterre van a *Peskő barlang* nyílása. (33 m. hosszú, 9 m. széles, magassága 14 m. és 130 cm. közt változik) Nehezen közelíthető meg. Ásatásokat végeztek benne, sok madárcsont és kis rágcsálló állat csontja került napvilágra a diluviális rétegekből. Ráakadtak egy tűzhely nyomaira s kőeszközökre is (Magdalénie kor.).

A Péskö nem esik belé a Pallavichinyi örgróf vadaskertjébe s a Tarkő felől, mindenütt a kerítés mellett menve érhetjük el, valamint Szilvás felől is, ha kerülővel a Muszkás oldal, Kelemenszék felé megyünk. A legrövidebb útja a vadaskertben a Szalajka völgyön fel. Ómassa felől szintén a vadaskertben Curgó és Szálláson át érhető el, de e két úthoz engedély kell. (l. 71. old.)

Magastető. (965 m.)

Peskő mögött fekszik (a kerítésen belől). A Magastető a Bükk legmagasabb pontja, (nincs rajta erdő, csak néhány magfa) de csak a fensík egyik bent fekvő kiemelkedése lévén, a többi hegyek akadályozzák a szép kilátást.

Ördög-hegy. (871 m.)

Peskőtől háromnegyed órányira, kies mezőségből emelkedik ki, alacsonyabb sziklás, félkopasz tetőjével. Kilátása szűkebb a Pesköénél, de nyugati oldalra nagyobb távlattal bír.

A Bélkő. (784 m.)

A *Bélkő* a Bükk fensík nyugati végén van. Eddig számítják a fensík hosszát a Szent István hegytől 19 kilométernek. A Bélkő Apátfalva fölött hirtelen meredeken kiemelkedő sziklás bérc. Megmászása a községtől meglehetősen fáradsággal jár, 1 és fél órát vesz igénybe. Kilátása különösen a Mátra felé igen szép, de a Bükk déli és nyugati része is látható, sőt tiszta időben a Magas Tátra is. Legkönnyebb útja az Ördög-hegy felől a Kásás-út, ahonnan egy óra alatt eljuthatunk.

Ezen nyugati csúcsok meglátogatására Miskolc felől legalább 2 nap szükséges.

Apátfalva.

A Bélkő aljában tágas völgykatlanban fekszik Apátfalva nagyközség.

Itt volt a kunok ú. n. Bélháromkúti apátsága. 1232-ben alapította Kilit egri püspök, aki a ciszterciákat telepítette ide. A románból csúcsívesbe átmenő stílusban épült érdekes és szép templom ma is fennáll s mint cisztercita építmény a korabeli építészeti emlékek között hazánkban egyetlen.

A templom közelében van a búcsújárásairól híres forrás. A forrás közömbös hévíz, melyet a nép köszvény ellen használ. Ugyanitt van egy kőedény (majolika) gyár.

2. A hevesmegyei rész.

A Bükk hevesmegyei része (a megyehatár egy szeszélyes és érthetetlen kanyarodásával) a Bükk-

fensík peremhegységéig nyomul be. Nem nagy terület és jelentékenyebb magasságot sem ér el.

A hevesmegyei rész legnevezetesebb kiránduló helyei:

Szarvaskő.

Apátfalvától délfelé 8·2 kilométerre, sziklás völgyi út felett, meredek hegyháton pillantjuk meg Szarvaskő várának romjait. A regényes völgyi kocsútról gyalogösvény vezet a romokig.

Az egri püspökség ősi birtoka volt a vár is és az alatta levő helység is. 1295-ben már említik az okmányok. A XIV—XV. században a helység neve Szarvaskőváralja volt. 1527-ben Szapolyay János az egri püspöknek adományozta, de 1528-ban Ferdinánd hadai elfoglalták és a kinevezett várnagy nem csak a várat, de a szomszédos birtokot is tulajdonába vette. 1549-ben Dobó István kapja meg és Szalkay Balázst nevezte ki várnagynak. A mezőkeresztesi csata után 1596-ban a török kezébe jut, a hatvani szandzsákságba osztják be és 1687-ig török uralom alatt áll. A XVIII. század közepe táján pusztult el. A török uralom után egész 1848-ig az egri püspökség, majd az érsekség tulajdona. A romok még láthatók.

Szarvaskő az egrieknek kedves kirándulóhelye. Távolsága Egertől 10·9 kilométer.

Szarvaskőről az út *Felnéméten* át visz Eger felé. Jó félóránnyira esik ez a kis község Egertől. Közeliében pálos monostor állott, melyet valószínűleg a XVI. században pusztítottak el.

Felnémétről szókták a *Berva-hegyet* és *Mész-völgyet* felkeresni. Előbbinek Egerre csinos kilátása van. Az utóbbi sziklás völgyében számos apróbb barlangot találunk. (Eger—Mészvölgy sárga jelzés).

Eger.¹ (Lakóinak száma : 28753.)

Eger Hevesvármegye székhelye, rendezett tanácsú város, a Bükk nyugati lábánál fekszik. A Budapest—Miskolc fővonalból Füzesabonynál kiinduló szárnyvonal (Füzesabony—Eger—Putnok) mentén.

A fejlett társadalmi életet élő, nagy történelmi multtal bíró város az idegenek kívánságát minden tekintetben kielégíti Bérkocsit, szállodát, kávéházat, éttermet és cukrászdát talál a turista. Valamint hévizű 30—32 C^o-os fürdője és uszodája gyógytekinetben is ajánlott.

Posta, táviró és telefon állomása a Széchenyi-utcában.

Magában a városban megtekintést érdemelnek az érseki székesegyház és lyceum. A papnevelő intézetben gyönyörű könyvtár van.

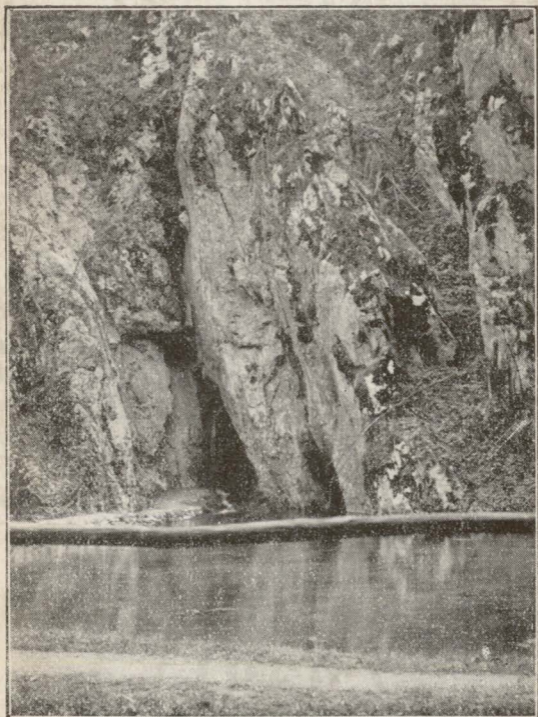
Eger történelmi nevezetességű vára volt a magyarságnak. A vár egyrésze ma is fenn áll. Érdekes látnivalója a török mecset.

Színháza, mozgóképszínháza, természetes melegvizű fürdői és uszodája van.

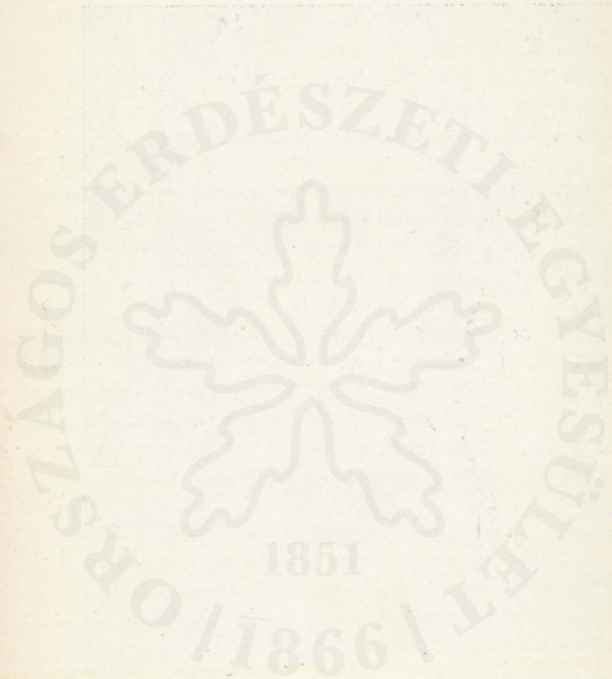
Az Eged.

Eger környékének legkedvesebb kiránduló helyei közé tartozik a város felett emelkedő Nagy-Eged. Egertől egy és fél óra alatt érjük el. A kilátást több helyről élvezhetjük, melyek más és más kedves képet tárnak elénk.

¹ Itt részletesen nem foglalkozunk a várossal, csak röviden említjük meg a legfontosabbakat.

A szilvási halastó és forrás (a sziklaüregben).
Kertész Dezső felvétele.

Az Egedtől egy óra alatt a *Várkutat*, a kúttól háromnegyed óra alatt a megye határán álló *Várhegyet* érjük el, melynek tetején népvándorlás-kori földsáncok nyomai láthatók.

Várkúttól vezetett a Borsodi Bükk Egylet vörös jelzése a Mákszemre, innen Tebére. Ennek a jelzésnek nyomait ma már csak itt-ott találhatjuk meg.

Felsőtárkány. Egertől 12,5 km. Hegyek által környezett nagyközség. A község északkeleti részén, sziklák völgy ölében fekszik a Tárkányi-tó. A tó nem nagy, de a zöld hegykoszorú, a kopár sziklával tarkítva igen kedvessé varázsolják.

Az Eger—miskolci út a B. B. E. jelzésében Felsőtárkányon át vezet Láposkút—Tebe felé. De ez a jelzés is ma már csak itt-ott található meg.

Ma az egeri osztály jelzése használatos:

Eger—Nagy Eged—Várkút—Vasbányahegy—Makosorom—Tebe fehér jelzés.

VIII. Cserkész tábornak alkalmas helyek a Bükkben.

Cserkész táborozásra a Bükk kiválóan alkalmas. Alkalmas időjárása miatt is, amely nem zord. Ha épületekben kellene a cserkészeket elszállásolni, ez nehezen menne, de a sátoztáborozásra úgyszólván minden második forrás környéke alkalmas. Nyári időszakban igen sok cserkészcsapat kér engedélyt a kincstári erdőgondnokságtól a táborozásra.

A legalkalmasabb táborozóhelyek: *Felső-forrás*, *Szentléleki forrás* (menház), *Gallya-forrás*,* *Andókút*,* *Hármaskút*,* *Szárazvölgy középső szakasza*,* *Csipkés-kút*,* *Jávorkút*, *Disznókút*,* *Dióskút*,* *Hollós*,* *Tebe** stb.

Igen sok alkalma nyílik a cserkésznek nemcsak a hegymászásba begyakorolni magát, hanem a különböző cserkész munkák, tájékozódás, térképolvasás, morsejelzés végzésére is (igen alkalmas a Háromkő—Tarkő két csúcsa, honnan hang nem hallik, csak jel látszik egyikről a másikra, ilyen még Ostoros—Hegyes-tető, vadászvölgyi Kerekhegy és Alsó-Borovnyák 638 m.).

Szebbnél-szebben berendezett táborozóhelyeket találunk nyaranként a Bükkben. A cserkészvezetőknek csak azt ajánlom figyelmébe, hogy a zavartalan táborozás végett lehetőleg olyan helyet válasszanak, melyek nem esnek a tömeges kirándulóhelyek sorába. (A fentiek közül ilyenek a csillaggal jelzettek.)

IX. A Borsodi Bükk-Egyletre vonatkozó tudnivalók.

A *Borsodi Bükk-Egylet* az 1891. szeptember 29-én, Budapesten alakult *Magyar Túrista-Egyesületnek* a miskolci osztálya és a Miskolci Athleta-Kör Túrista Osztályából alakult Miskolcon, az 1894. év június havában. Az osztály tagjai 1922. óta közvetlen tagjai a *Magyar Túrista-Egyesületnek*, de az osztály ügyeit a miskolci osztály tisztikara intézi. — Fentartja a szentléleki zárdaromok melletti menedékházat, a Taj fölötti Dolka-hegyen épült Zsófia-tornyot, a Bükk-hegységben levő útjelzési hálózatot és a háromi tavon a nyaraló-és kiránduló közönség részére beszerzett csolnakokat.

Gyakori kirándulásai által alkalmat nyújt a hegység minden részének a megismerésére.

Az egyesület felvilágosítást ad az érdeklődőknek bármely túristakérdésben.

A tagsági díjak a következők:

rendes tagdíj	4	aranykorona
pártoló "	10	"
alapító "	50	"
örökítő "	100	"
beíratási díj	1	"

A rendes tagok évi díjuk fejében a *M. T. E.* kedvezményeiben részesülnek és a *Túristák Lapját* is kapják. Az arany K. átszámító árfolyama mindig ked-

vezőbb a hivatalosnál, jelenleg (1925-re) 12500 papírkorona. Tag lehet minden feddhetlen jellemű férfi, nő, vagy jogi személy.

A jelentkezőket egy tagnak kell ajánlani s felvételük felett a tisztviselői ülés határoz. A tagsági kötelezettség mindaddig tart, amíg a tag kilépését írásban be nem jelenti.

FÜGGELÉK.

Miskolc város rövid kalauza.

Miskolc törvényhatósági joggal felruházott város Borsodmegye székhelye. Lakosainak száma (1920). 56982. (Területe 9280 kat. hold).

Fekvése. Miskolc az Alföld és a Felvidék érintkező határvonalán az Avas-hegy tövében a Szinva-patak két partján 122 méter tenger feletti magasságban fekszik.

Vasúttjai. Vasútvonalai az ország minden részéről hatalmas pályaudvaron futnak össze. A személyforgalmat két pályaudvar bonyolítja le: a *tiszai* és a *gömöri* pályaudvarok. A tiszain futnak össze az összes vonalak, ú. m.:

1. *Hatvan—Budapest* és csatlakozó vonalaik, ú. m.: Füzesabony—Eger, Füzesabony—Tiszafüred, Kálkapolna, Kisújszállás—Kisterenye, Vámosgyörk—Gyöngyös, Hatvan—Szolnok—Hatvan—Salgótarján.

2. *Szerencs—Sátorajauhely* és csatlakozó vonalaik ú. m.: Szerencs—Debrecen, Szerencs—Hidasnémeti.

3. *Kassa—oderbergi* vonal, ma már csak Hidasnémetiig.

4. *Mezőcsát.*

5. *Putnok—Bánréve* és csatlakozó Barcika—Rudabánya és ózdi vonalai.

6. *Sajóecseg – Tornanádaska.*

7. *Diósgyőr-vasgyár.* Csak teherszállítás.

Az 5. és 6. sz. vonalak a tiszai pályaudvarról kiindulva a gömöri pályaudvaron is átmennek s mivel az utóbbi állomás közelebb van a város belsejéhez, a Bánréve és Torna felől jövők itt szoktak kiszállani. (Lásd a menetrendet). Az állomástól villamosközlekedés visz egészen Diósgyőrig és Csabáig. Bérkocsit is kaphatunk. Díja megállapodás szerint. A városban Jelenleg (1925.) 35.000 korona.

Szállodák, kávéházak.

Elsőrangú szálloda: *Korona-szálloda* a Széchenyi-utcán, az Erzsébet-térrel szemben, a város legszebb helyén. Modernül berendezett kétemeletes szálló, mintegy 40 szobával. Nyári és téli éttermei, kert-helyisége, kávéháza, sörcsarnoka, hatalmas táncterme van, melyben a nagyobb hangversenyeket és bálakat tartják. A szálló a város tulajdona. Bérője Böczögő József.

Nagy-szálloda (Grand Hotel, azelőtt Három rózsá), a Kazinczy- és Széchenyi-utcák sarkán. Étteremmel és kávéházzal.

Pannonia-szálloda, a Széchenyi- és Kossuth-utcák sarkán, hasonló nevű kávéházzal.

Abbázia-szálloda, a színházzal szemben, kávéházzal s a kávéház alatti pincehelyiségben van a Potenga-étterem.

Royal-szálloda, a Széchenyi-u. 86. sz. alatt. Kóser vendéglővel és kávéházzal.

Vendéglők, éttermek.

A Korona-szálló éttermén kívül ajánlhatók még: a tiszai pályaudvari étterem, Kispipa-vendéglő a Rákóczi-utca elején, id. Mayer József tulajdona, Leffler Béla vendéglő Széchenyi-utca 133. sz., Leffler Károly vendéglő Hunyady-utca 36. sz. (kerthelyiség), Potenga A. vendéglő az Abbazia-kávéház alatt, Széchenyi-utca. Ezekon kívül számos kisebb keresztyén és izraelita étterem.

Találunk bodegákat, leginkább hideg ételek fogyasztására létesült helyiségeket. A Kossuth-utca elején, Széchenyi- és Szemere-utcán, Buzavásártérrel szemben stb.

Nyári éttermeket és mulatókat az Avas-hegyen bőségesen találunk.

Cukrászdák.

A Trillhaas-féle a Városháztér 13. sz., a Rábel Albert-féle a Széchenyi-utca 5. sz. és a Denecke Caesar-féle a Széchenyi-utca 92. szám alatt. Svájci kávézó a Weidlich-udvarban.

Fürdők.

1. *Erzsébetfürdő* (az Erzsébettéren)

a) Gőzfürdő meleg, langyos és hideg medencével, zuhany- és gőzkamrával stb.

b) Márvány- és porcellánkádad. Állandóan nyitva (vasárnap d. u. zárva) jegy ára: 1 jegy 25.000.

c) Fedett úszócsarnok. (Csak nyáron át nyitva) 1 jegy ára 10.000 K.

Gőzfürdő hétfőn, kedden, szerdán d. u., pénteken egész nap nők. Hétfőn, kedden, szerdán d. e., csütörtökön egésznap férfiak. Szombat és vasárnap d. e. férfiak. 1 személy jegy ára 20.000 K, tisztviselőjegy arcképes ig. 15.000 K.

2. *Rituális fürdő*: gőz és kádfürdő, Király-útca 2.

3. *Katonai uszoda* a Sajón.

4. A *Sajóban* nyaranként a rendőrség fürdésre alkalmas helyet jelöl ki.

Ezenkívül a közeli *Tapolca* fürdő a leghasználtabb és legajánlhatóbb.

Borbély- és fodrásztermek

Mikes a Weidlich-palotában, *Galambos* és *Koczián* az Erzsébet-téren, *Karszky* a Hunyady-útca elején, *Jancsó* és *Kerekes* a Széchenyi-útca 104. a legajánlhatóbb üzletek.

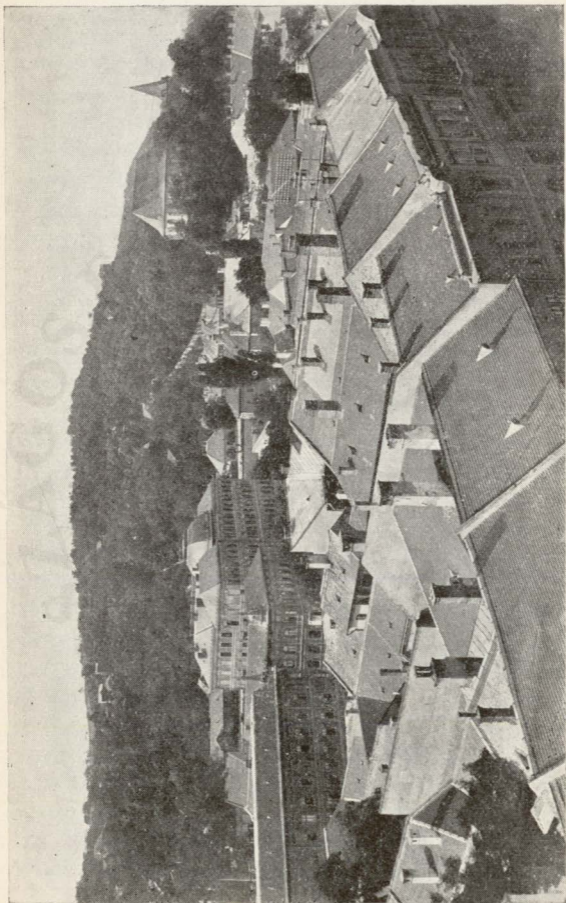
Női fodrásztermet a Weidlich-palotában (dr. Szikszayné) találunk.

Virágkereskedők.

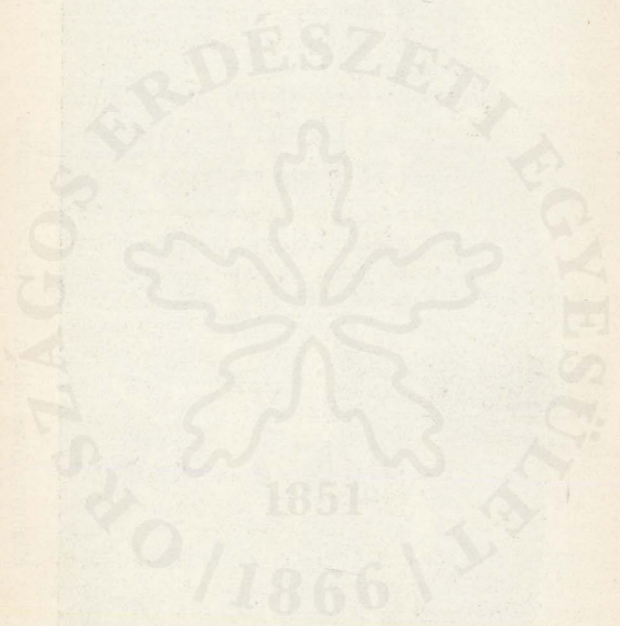
Flóra virágcsarnok, Városháztér 20. *Heinemann* Frigyes Városháztér 15. sz. *Azalea* és *Nizza* virágüzletek a Széchenyi-útcán a színház közelében.

M. kir. posta és távirda.

A m. kir. posta- és távirdahivatal központi épülete az I. sz. postahivatal a Kazinczy-ú. 14. sz. alatt van. A II. sz. postahivatal a tiszai pályaudvaron, ugyanitt a debreceni postaigazgatóság kirendeltsége.

Miskolc: Avasoldal a ref. főgimnáziummal.

A III. sz. postahivatal a Király-hídnál, a Széchenyi-útca végén. A IV. sz. postahivatal a Hunyady-útcában van.

Az I. és II. sz. postahivatal *állandó* nappali és éjjeli *telefon- és távirdaszolgálatot tart.* Ajánlott küldeményeket 21 óráig vesznek fel.

Postaszolgálat 8—18 óráig. Telefonelőfizetők száma 1000-en felül.

Hatóságok, közintézetek:

1. *Borsodvármegye székháza* Városháztér 3. (1727-ben épült). Nagytermében a megyei gyűléseken kívül kulturális előadások, matiné-ék rendeztetnek.

2. Városháza háromrészből álló épületcsoport. A Városháztér sarkán egy két emeletes s mellette folytatásaként két egy emeletes épület. A megyeházával szemközti épülete a legrégibb, ebben találjuk a városháza nagytermét. Ez a városi tanács ülésterme, azonkívül a szabadegyetemi előadásokat, kisebb hangversenyeket, felolvasásokat és festőművészek képkiallítását is itt szokták rendezni. Ebben a részben van a rendőrség (állandó inspeccióval) városi főpénztár, állami anyakönyvi hivatal. A középső részben a polgármesteri hivatal stb. míg a két emeletes részen a mérnöki, vízvezetéki, gazdasági, bejelentő stb. hivatalokat találjuk. Ugyanitt a második emeleten az eperjesi jogakadémia nyert ideiglenes elhelyezést.

3. *Igazságügyi palota.* Werböcny-utca 6. sz. Itt találjuk a törvényszéket, államügyészséget, telekkönyvi

hivatalt, gyűjtőfogházat, kir. járásbiróságot. (Ideiglenesen a m. kir. erdőigazgatóság is itt nyert elhelyezést. Az új palotáját a Batthyányi-u. 2. sz. alatt fogják felépíteni).

4. *Szolgabirói hivatal* a megyeháza mögötti épületben.

5. *M. kir. pénzügyigazgatóság* Werböcy-u. 8. sz. alatti hatalmas 3 emeletes palotában. Itt találjuk az adóhivatalt, számfejtőséget, pénzügyőri biztosságot stb.

6. *M. kir. Erdőrendezőség*, Batthyány u. 2.

7. „ „ *Bányakapitányság*, Soltész Nagy Kálmán-utca.

8. *M. kir. Iparfelügyelőség*, Mátyás Király-utca 16.

9. „ „ *Államépítészeti hivatal*, Szemere-tér.

10. „ „ *kulturmérnökség*, Széchenyi-u. 19—21.

11. „ „ *faraktár*, Győri-kapu 20.

12. „ „ *erdőigazgatóság*, Werböczy-utca 6.

13. „ „ *dohánybeváltó felügy.*, Zsolcai-k. 29.

14. „ „ *dohánybeváltó hivatal* „ „

15. „ „ *tanfelügyelőség*, Kun József-utca 9.

16. „ „ *Szőlészeti és borászati felügyelőség*, Bodó-sor 466.

17. *M. kir. mértékhitelítő hiv.*, Régi posta-u. 17.

18. „ „ *államvasútak felügy.*, Szemere-u. 27.

19. „ „ *vegyvizsgáló állomás*, Kálvin-u.

Katonai hatóságok :

M. kir. vegyesdandár parság, Rudolf lakt., Zsolcai-k.

„ „ *honvéd állomásparság*, „ „

„ „ *13. gyalogezred parság* „ „

M. kir. 7. tüzér osztag, Rudolf lakt., Zsolcai-kapu.
 „ „ honvéd-kórház, Szeles-ú.

M. kir. csendőrkerületi parancsnokság, Pannonia-
 szálló, Széchenyi-útca.

M. kir. vámőrkerületi parancsnokság, Royal-szálló,
 Széchenyi-útca.

Laktanyák :

József-laktanya, csendőrlaktanya, Sörház-utca 23.
 Rudolf-laktanya, Zsolcai-kapu 27. Tüzér-laktanya,
 Baross-út.

Egyházi hivatalok :

Tiszáninneri ref. egyházkerület *püspöki* hivatala
 Palóczy-útca 41. Alsóborsodi ref. egyházmegye *espe-*
resi hivatala Papszer-útca 18. Róm. kath. *alsó plébá-*
nia, Mindszent-útca és a vöröstemplomi *felső plébánia*,
 Serház-útca. *Ág. ev. lelkeszi hivatal*, Hunyadi-útca 8.
 Gör. kath. lelkeszi hivatal, Szeles-útca. Izraelita lel-
 keszi hivatal, Rákóczi-útca.

Kereskedelmi és Iparkamara, Erzsébet-tér 3.
 Ügyvédi kamara.
 Ipartestület, Kossuth-útca 13.

Templomok.

1. *Avasi templom*. Szent István tiszteletére épült
 a XIII. sz. végén, vagy a XIV. sz. elején. István ná-
 dor borsodi főispán, a királyné tárnokmestere, Ernye

bán fia építtette az akkori — románból csúcsívesbe átmenő — stílusban, ötszögletű szentélyel, ami a francia eredetű cisztercitáknál volt divatos. A XIV., vagy inkább a XV. században valószínűleg leéghe-
tett, mert mai alakjában a késői csúcsíves stílus formáit mutatja. Jelenleg háromhajós csarnoktemp-
lom, 42 m. hosszú, belül 16·70 m. széles. Tornya eredetileg magán az épületen volt, de a XVII. sz.-
beli újabb leégés után a mostani kü^lönálló harang-
torony épült. (1685.) Mikor a XVI. sz.-ban Miskolc
egész lakossága a református hitre tért át, a temp-
lom is (1554.) a reformátusok birtokába jutott.

Felépítése óta sok változáson ment át. A déli és északi oldalon levő bejárók újabbi építmények; bent az eredeti ajtók szép ívezetei még láthatók. A város felé eső részen egy ablak egészen, egy pedig félig, az Avas felé egy ablak szintén egészen befalaztatott. Az egykor boltíves mennyezet a tűzvészkor beom-
lott, akkor készülhetett a mostani lapos deszka-
mennyezet, melyet valószínűleg magyar motívumu virágdíszítmények ékesíthettek. A szószék hátamö-
götti reneszánsz-stíliú papiszék (stallum) berakott díszű hátlapjával megtekintésre érdemes. Jobboldali részén lent egy Anjou liliomos zászlót tartó koro-
nás oroszlán (Velence címere?) berakott művű képe látható.

A város felőli bejáró ajtó felett, belülről fent a falon a régi falfestés egy feliratos része (1402?), az orgona alatt pedig egy falfestmény részlete maradt meg. A szószék mellett van Döry Ferenc és neje címeres táb-

lája (1659.), kint a város felé eső falon pedig Bakos Balázs sírtáblája. (1642.) A templomban van eltemetve Miskolczi Ambrus diósgyőri várnagy fia és felesége (1588—89.), továbbá Szepessy Zsigmond egyházi főgondnok. (1768.) Sírtábláik a székek alatt vannak jelenleg bedeszkázva. Székek a XV. sz.-beli vasajtcék is, amelyeket 1679-ben javítottak. A deszkapadok eleje XVIII. sz.-beli magyaros ízlésű virágdíszekkel ékes. Kint a temp'om körül lekopott feliratú 17—18. sz.-beli koporsóalakú sírkövek láthatók. A város felé eső részén van Palóczy László, Szemere Bertalan és Horváth Lajos siremléke is.

A ref. egyház tulajdonában sok becses ezüstedény van. Közte egy XV. sz.-beli, Mátyás korabeli, profán célra készült „hólyagos pohár“, a műtörténeti irodalomban is méltatott ötvösmű, csak úgy, mint Kecskeméti kassai ötvös nagy ezüst keresztelő tálja. (1664.) Ezüst pohár és tál (1558.), kókuszdió serleg (XVI. sz.-beli német reneszánsz munka), két domborított ezüst tál (1668.), a csizmadia céh által adott kehely (1750.) stb., továbbá sok szép régi hímzett terítő. A XVII—XVIII sz.-ból való kisázsiai török szőnyegeket s Szepessy Zsigmond halottas zászlóját a múzeum őrzi.

2. *Mindszenti templom.* A középkorban csak kápolna volt, Mindenszentek tiszteletére, 1507-ben már hozzátartozott a szegények kórháza. A mai alakjában látható templomot 1728-ban kezdték építeni. (a bejárat feletti feliratos tábla szerint) gróf Althan M. Fr. apát, váci püspök, majd Máriássy Sándor

püspök idejében. 1743-ban fejezték be. Két tornya 1864-ben épült. A barokstílusú templom 4 oltárképe Kovács Mihály festő műve. Mindszent község Miskolc közvetlen szomszédságában volt s rövidesen összeépült a várossal, de hivatalosan csak 1880-ban olvadt bele.

A templom előtti *Mária-szobrot* (csupros képet) 1738-ban emelték. 1924-ben új elhelyezést nyert.

3. *Kálvária*. 1864-ben épült (a Csabai-kapuban, a Népkerettel szemben).

4. *Minoriták temploma* a Zárda után. A Boldogságos Szűz Máriáról elnevezett régi csúcsíves templom a XV. sz.-ban már fennállott. A török háborúk idején pusztult el. 1713-ban a romjai még megvoltak. A mai templom a minoriták beköltözésekor 1729—1734. évben épült barok-stilben. Nagy oltárát 1819. évben állították fel. Itt van eltemetve gróf Fáy István nagy zenemecénás.

5. *A görögkeletiek temploma* a Batthyány-utcán. 1785—1806-ban épült (1875-ben óriási szélvész ledöntötte a tornyát). Miskolcon a XVII—XVIII. sz.-ban, de még a XIX. sz. első felében is népes és gazdag görög egyházközség volt. A görögök különösen a borkereskedelemmel foglalkoztak. A templom belseje hatalmas és messze földön híres képoltárával (ikonosztázion), faragott és aranyozott díszes bútorával, képeivel stb. káprázatos látványt nyújt. Zár alatt őrzött felszerelési tárgyai között sok becses, régi ötvösmunka van. A templom körül régi miskolci görögcsaládok sírjai vannak. 1924-ben mindössze

tiz görög él már a régi családokból. A miniszter a templom használatát ideiglenesen megengedte a bulgároknak.

6. *Ref új templom* a Kossuth- és Palóczy-utcák sarkán. 1785—1805-ig épült (tornya 1865-ben, vasajtaja (1809) empire-stilusban készült s a műtörténelem mint ekorból való jelesebb emléket ismeri.

7. *Izraelita templom.* Kazinczy-útcai 1863-ban, Palóczy-útcai 1900-ban épült.

8. *Ág. evangélikus templom.* 1797-ben épült (tornya újra 1863-ban). A templom mellett van eltemetve Radvánszky Ferenc főfelügyelő (810) s felesége Pulszky Éva (1796). Sírtáblájuk a templom falában látható. A templom a Hunyadi-útcán a Luther-udvarban van.

9. *Szent Anna — Vörös templom* a Serház-útca végén. (Nevét régi színéről nyerte). 1727-ben épült. Egyszerű, szép, stilusos tornya helyett 1924-ben építették a mostanit.

10. *Deszka-templom* a Tetemvár melletti ref temetőben. Teljesen fából készült a XVII. sz.-ban, valószínűleg akkor, midőn az avasi templom leégett s építés alatt állván, szükség volt ideiglenesen is templomra. Most csak ünnepek alatt van használatban.

11. Görög kath. templom a Búzatéren.

12. Róm. kath. leánynevelő intézet kápolnája (Városháztér).

Iskolák.

Az Eperjesről idemenekült ág. ev. *jogakadémia* (ideiglenesen a városháza saroképületének második

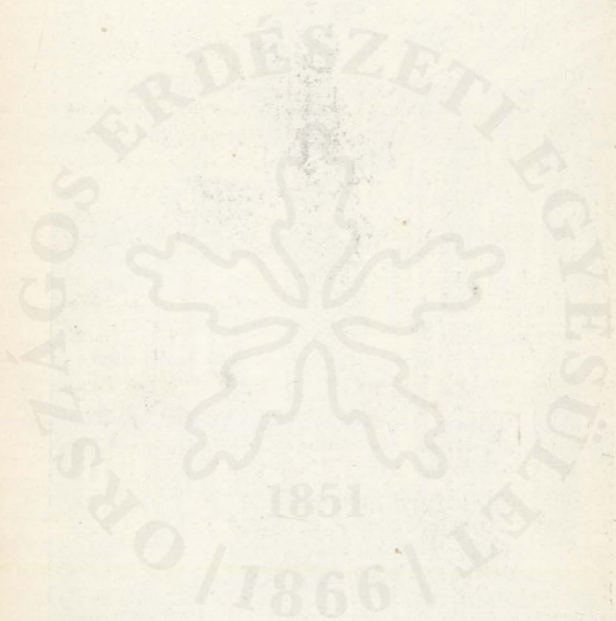
emeletén van), *tanítóképző* (Kun József-útca), *ref. főgimnázium*, mely még a XVI. század közepén keletkezett (Kálvin-útcán), régi épülete a jelenlegi mellett, az most a muzeum; *kath. főgimnázium* (a Minorita-templom mellett, Zárda-útca és Kazinczy-útca sarkán), az 1729-ben beköltözött minoriták alapították (1753.); *ref. leánygimnázium* (Palóczy-utca), *főreáliskola* (Deák-útca) *állami felső kereskedelmi fiúiskola* (Deák-útca), *városi női kereskedelmi iskola* (Kálvin-útca 1.), *róm. kath. érseki leánynövelde* (Városháztér), *4 polgári iskola* (2 fiú: a Kun József-u. és a Zsolcai-kapuban, egy leánypolgári a Dayka Gábor útcán és egy izr. polgári a Kálvin-útcán), *vas- és fémipari iskola* (Csabai kapu) és *több elemi iskola, iparostanonc iskola* stb. A *tanfelügyelőség* a Kun József-útcai fiúpolgári iskolában van.

Iskolán kívüli szakoktatás.

Borsodvármegye és Miskolc város népművelési bizottsága évek óta nagyon eredményes munkát fejt ki az iskolán kívüli oktatás terén. A munka az egész megye területére kiterjed. Analfabéta iskolák, katonaság részére külön tanfolyamok, a vidéken ismeretterjesztő felolvasások, Miskolcon *szabadegyetemi* előadások, női főiskolai tanfolyamok stb. és népkönyvtárak útján történik az oktatás. A bizottság elnöke Nehéz János tanfelügyelő. Dr. Bocsánczy Lukács népművelési titkár hivatalos helyisége a vármegyeházán van (földszint jobbra).

Miskolc : Kossuth Lajos szobra.

Hírlapok.

Miskolcon három napilap jelenik meg:

Magyar Jövő. Szerkesztőség: Hunyadi-útca 21., szerkeszti Puskás Jenő (VII. évfolyam.)

Miskolci Napló. Szerkesztőség: Erzsébet-tér 1., szerkeszti Fehér Ödön (XXVI. évfolyam).

Reggeli Hírlap. Szerkesztőség: Városház-tér 22., szerkeszti Fazekas Sámuel (XXXIV. évfolyam).

Időnként jelenik meg Sassy Csaba satirikus riportlapja a *28-as Ujság*, a *Színházi Lapok* (Földes Lajos).

Szaklapok: *Borsodvármegye hivatalos lapja* (dr. Magasházy Béla), *Miskolci Városi Szemle* (dr. Halmay Béla). *Kisiparos* (Huska Vilmos és Kovács Lajos),

Színház.

Történeti adatok szerint 1797-ben már volt színház Miskolcon, mely a jelzett évben égett le. Az állandó közsínházat — elsőnek e hazában — 1823-ban városunkban építették fel, mely később leégvén, a mostanit 1857-ben emelték. Déryné, Jókainé Laborfalvi Róza, Egressy Gábor, Szerdahelyi Kálmán ragyogó betűkkel írták be nevüket a miskolci s a magyar színművészet történetébe. A város 1923-ban ünnepelte a színház 100 éves fennállásának évfordulóját.

Borsod-Miskolci Múzeum.

(Kálvin-ú. Régi főgimn. épület. Az Erzsébet-téri Szinva-hídtól balra. 1899-ben alapította a Közművelődési és Múzeum Egyesület. Most a város és megye tulajdona). Megtekinthető minden vasárnap délelőtt d. e. 10—12-ig. Idegenek, átutazó turisták

hétköznapokon délelőtt is (8—2-ig) megtekinthetik előzetes bejelentés mellett.

I. terem: Mezőkövesdi matyószoba és ól. Régi matyóhímzések. II. terem: Mezőkövesdi néprajzi tárgyak, pásztorélet, gazdaság, szövés-fonás származásai, viselet, házépítés stb. III. terem: 1. Mezőkövesdi színpompás régi matyóhímzések. 2. Borsód-megye állatvilága. 3. Tiszapolgári őskori régiségek (dr. Bender Béla orvos letétje). Karzat: Képtár. Borsodmegye régi zászlói. A megyaszói ref. templom menyezete (1735.), magyaros motívumokkal festett táblák. Miskolci asztalos mesterek műve. IV. terem: Régiségtár. A Miskolcon és környékén előkerült mammuth-csontok, köztük egy 3 és fél méter hosszú agyar. A háromi és Bükkvidéki barlangok leletei. Közép- és újkőkori fegyverek, iparművészeti tárgyak, miskolci céhek emlékei, a város régi látképei, térképei, fejező pallosai, a miskolci régi kőedénygyárak termékei, régi hímzések és emléktárgyak. XV. sz.-beli sodrony-zománcos kehely, régi török szőnyegek az avasi templomból. A múzeum levéltára és éremgyűjteménye nincsen kiállítva helyszűke miatt. Érdeklődők és kutatók a múzeumőri hivatalos helyiségben megtekinthetik. A múzeum könyvtára nyitva van egyelőre minden szombaton d. u. 4—7-ig (az emeleten).

Könyvtárak.

Múzeum könyvtára (Kálvin-ú.) Szombaton d. u. 4—7-ig. Kikölcsönzés nincs.

Ág. ev. egyház könyvtára (Luther-palota). (Jony—

Török-könyvtár). Nyomtatott katalógusa van Csak az olvasó teremben használható. A lelkészi hivatal ad engedélyt az olvasásra.

Iparkamara könyvtára (Erzsébet-tér).

Iskolai könyvtárak. Ref. főgimnáziumé (Kálvin-ú.), Kath. főgimnáziumé (Zárda-ú.) s más iskolák könyvtárai.

Egyesületek könyvtárai. Nemzeti Kaszinóé (Színházépület). Polgáregyleté (Püspök-utca).

Kölcsönkönyvtárak. Miskolci Naplóé (Széchenyi ú.) Reggeli Hirlap olvasóterme (Városháztér).

Egyesületek, jótékony intézmények.

1. Lévay József Közművelődési Egyesület. Van irodalmi, zenei és képzőművészeti osztálya. Rendez felolvasásokat, irodalmi ünnepeket, hangversenyeket, matinékat és képkiallításokat. Ügyv. igazgatói és főtitkári hivatala Kálvin-utca 1 Múzeum-épület.

2. Borsodmegyei orvosok és gyógyszerészek egyesülete.

3. Magyar mérnök- és építész-egylet miskolc—diósgyőri csoportja.

4. Jogászkör. Ügyvédi kamara.

5. Kereskedők és Gazdák Köre (Árú- és értéktőzsde) Deák-utca. Alapított 1900-ban.

6. Nemzeti Kaszinó (Színház-épület). Alapított 1831-ben.

7. Polgári Egylet (Rákóczi-utcán). Alapított 1837.

8. Borsodmegyei Nőegylet (Római kath., ref., ág. ev., gör. kath., izr. nőegyletek).

9. Vakok int. felsőmagyarországi fiókjá (Győri-kapu).

10. Mentő-egyesület (Werböczy-utca, tűzoltó lak-tanya).

11. Tűzoltó-egylet (Werböczy-utca).

12. Stefánia-egylet.

13. József szanatórium (tüdőbetegek) Urak-utca.

14. Vöröskereszt-egylet.

15. Szegényápolda (Győri kapu).

16. Chewra Kadischa (Palóczy-útca).

17. Városi zenede. Miskolci Daláregylet (1874.), Polgári Dalosegylet, Máv. Dalkör, Máv. tisztv. műkedvelő köre, Miskolci Munkásdalárda stb.

Sportegyesületek.

Miskolci Athleta Kör (MAK), M. Sport-Egyesület (MSE), M. Vasutas Sport Club (MVSC), Magántisztviselők és Kereskedelmi Alkalmazottak Sport Egyesülete (MKASE), Borsodi Athletikai Klub (BAK), Máv. Altiszti Sport Club (MASC), M. Munkás Testedző Egyesület (MMTE), M. Pénzügyőrök Sport Clubja (MPSC), Rendőrtartalék Athletikai Clubja (RAC), Diósgyőri Athl. Club (DAC), Diósgyőr-vasgyári Testgyakorlók Köre (DVTK) s a Move diósgyőri osztálya. Ez utóbbiak Diósgyőrben és a Vasgyárban

Túrista egyesületek.

1. Borsodi Bükk-Egylet, a Magyar Túrista-Egyesület osztálya, 2. Természetbarátok Túrista Egyesületének miskolci osztálya.

Kórházak.

Borsodvármegye *Erzsébet*-kórháza (Csabai-kapu).
Belgyógyászat, sebészet, szülészet, elme-osztály és
gyermekkórház külön-külön épületben.

Járvány-kórház.

Izraelita kórház a Csabai-kapuban.

Orvosok :

Dr. Blaszbeger Győző kórházi főorvos, fül-, gége-
és sebészorvos, Weidlich-udvar. Dr. Bender Béla
sebész-orvos, Zsolcai-kapu. Dr. Henszelman Aladár
egyetemi magántanár, belgyógyász, röntgenologus,
Templom-utca. Dr. Hönigsfeld Jenő kórházi főorvos,
ideggyógyász, Szemere-útca. Dr. Köllner Károly Er-
zsébet-kórház igazgatója, Erzsébet-kórház. Dr. Miku-
lecz János, Sörház-útca. Dr. Molnár Gyula kórházi
sebész főorvos, Kazinczy-útca. Dr. Pfliegler Imre
városi tiszti főorvos, Széchenyi-útca. Dr. Szabó Ármin
városi főorvos, Széchenyi-útca. Dr. Szöllösi Mór kór-
házi főorvos, nőgyógyász, Széchenyi-útca. Dr. Vajda
Géza szemorvos, kórházi főorvos. Dr. Venetiáner
Jakab gyermekorvos, Szemere-útca, stb.

Fogorvosok :

Dr. Futó Gyula, Hunyadi-útca Dr. Halász Henrik,
Széchenyi-útca. Dr. Széll Miksa, Széchenyi-útca. Dr.
Pollacsek Vilmos, Széchenyi-ú. Dr. Forgács Dezső,
Széchenyi-ú. stb.

Gyógyszertárak :

Aranyszarvas-gyógyszertár a Városháztér és Erzsébettér sarkán, *Magyar korona-, Fehér kigyó-, Oroszlán-gyógyszertárak* a Széchenyi-útcán, *Sas-gyógyszertár* a Király-útcában, *Megváltó-gyógyszertár* a Werböczy- és Palóczy-útcák sarkán, *Isteni gondviselés-gyógyszertár* a Sörház-útcában, *Erzsébet-gyógyszertár* a Vörösmarthy- és Szirma-ú. sarkán. *Órangyal-gyógyszertár* Kazinczy-u.

A város és a környék története.

Miskolc és környéke az őskor legrégebbi időszakától kezdve lakott föld volt. Magyarországon leelőször itt s a Bükk barlangjaiban találtak rá a jégkorszakbeli ősember kőszerszámaira. Az újabb kőkör, bronzkor s vaskor idejéből különösen az erdőshegyes vidéken élt s a kelta népcsaládhoz tartozó kotinusok érdemelnek említést, kik messze földön híresek voltak vasbányászatukról és fegyverkészítő képességeikről. A Bükkben gyakran akadnak vastag ezüst pénzeikre is. Marcus Aurelius római császár irtotta ki őket Kr. sz. után 180-ban a markomanháborúk idején. Az alföld felé a szarmata jazig népek laktak. Mikor a honfoglaló magyarság bejött, a hegyek között kis számban élő szláv népet talált. Bunger a Tapolcától a Sajóig terjedő vidéket: Miskoucy-t kapta s Geuru (Győr) várat, melyeket aztán fia Bors, a maga várával, Borsoddal együtt egy vármegyévé tett. A kabar eredetű Bors utódai közül az Aba nemzetség a Mátra alját, Örös úr a Bükk alját,

a Miskoucy nemzetség pedig Miskolc vidékét (Hejő – Sajó) bírta.

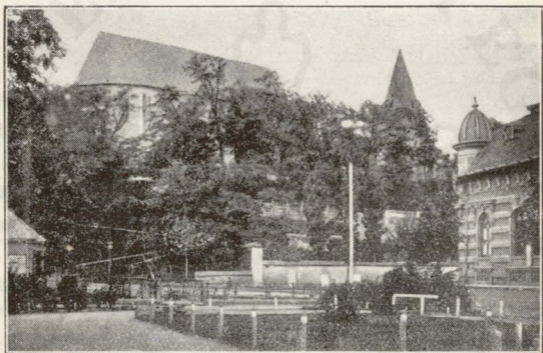
A keresztyén hitre tért megyét az egri püspöki megyéhez osztották be. A Benedek-rendi szerzetesek Tapolcán, Boldván, Kácson, Százdon, később a pálosok Diósgyőrben, Szentléleken, Sajóládon, a ciszterciták Apátfalván alapítottak monostorokat, apátságokat. A muhi pusztai vereség s a tatár pusztítás jó időre megakadályozta a fejlődést. A XIII. sz.-ban a Miskolc nemzetség egyik tagjának, Ponyth bánnak, e vidék leghatalmasabb urának 1281-ben kötött egyezsége folytán a Szilágymegyéből ideköltözött Ákos nemzetségbeli Ernye bán és fia, István nádor birtokába ment át Miskolc. Ez a gazdag bán s a nádor nagyon sokat tett a város és környéke érdekében. Ernye építtette ki a diósgyőri várat, újonnan a dédesit és cserépit, fia pedig az avasi templomot s a szentléleki kolostort. Diósgyőrt a nemzetség székhelyévé tették, birtokaik száma negyven

István fiai fellázadtak a király ellen s nagy vagyonukat elkobozták. Miskolc a Széchy-családé lesz, de Nagy Lajos 1364-ben már megszerzi a diósgyőri várat, amelyhez a város is tartozott. A XIV—XV. századbéli Miskolc története szorosán összefügg a vár történetével. Nagy Lajos, Mária, Zsigmond, Mátyás gyakran keresik fel a várat s pihenés közben nagy vadászatokat rendeznek a Bükk rengetegében. A város királyi kegyben áll. Mátyás alatt a husziták uralma erre a vidékre is kiterjed, de rövidesen ki-

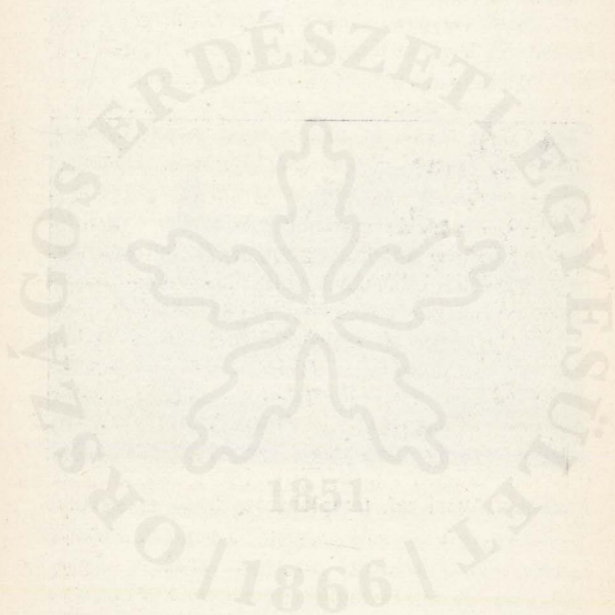
verik őket innen. E korban a város Ó- és Uj-Miskolcból áll, két bíró alatt, két templommal. II. Lajos 1519-ben pallosjogot ad a városnak.

A mohácsi vész után itt városunkban tanácskoztak az ország nagyjai a haza megmentéséről. Az 1541-i miskolci országgyűlésen 13 megye Ferdinánd pártjára áll. 1544-ben a török 8 ezer emberrel jön a város felé és felégeti. Eger eleste után semmi akadálya annak, hogy a védtelen várost s környékét folytonosan ne pusztítsák. Miskolc éppen ott feküdt, ahol előtte Egernél a török, háta mögött az erdelyi fejedelemség, felette pedig a magyar király birtokán mindig folyt a fegyverkezés. Igazi városfejlődésről ez időben szó sem lehetett. A reformáció e korban rohamosan terjedt el. 1554-ben az avasi templom már az új hit követőié s rövidesen az egész város református lesz, úgy, hogy a XVI—XVII. sz.-ban a hivatalos város egy a ref. egyházzal. Miskolc kifejezetten református volt. (1642—1666. között csak 2 család maradt meg katolikusnak, 1728-ban is még csak 9.)

A XVII és XVIII. sz. szabadságharcaiban (Bocskay, Bethlen, Rákóczi, Thököly, Rákóczi F.) résztvett a város is és a megye is. 1679-ben nagy pestisjárvány 1500 embert pusztított el, 1710—11-ben pedig 6000-et. 1685-ben a labancok gyújtják fel a várost, 1706-ban pedig Rabutin generális. A közeli Ónod 1707-ben tartott híres országgyűléséről emlékezetes. E korban a várost sáncárok vette körül. A XVII. sz. vége felé kezdenek beköltözni a görögök, akik

Miskolc : Avasi ref. templom az Erzsébet-tér felől.

aztán mint szorgalmas kereskedők, nagy szerepet játszottak Miskolc közgazdasági életében s ez időben, de különösen a XVIII. században, evangélikusok jönnek nagyobb számmal Miskolcra.

A XVIII. században nagy anyagi terhek súlya alatt szenved a város. Mint a diósgyőri koronauradalom tartozéka, a megváltásért erejét meghaladó összeget fizet. Grassalkovich Antal gróf kincstári kamarai elnök sajtol ki nagy adókat a polgárságból. (Végképen csak 1877-ben válik meg a város a kincstári terhektől.) A sok háború és adózások között is fejlődik a város. Az iparosok már a XVI. századtól kezdve céhekbe tömörülve dolgoznak (híresek voltak a miskolci csizmadiák nagy számuknál fogva) s megindul a görögök révén a kereskedelem, mely utóbb mind nagyobb arányokban fejlődik. 1781-ben nagy tüvész pusztítja el a várost (569 épület). Az 1809-i nemesi felkelésre Borsod küldi a legtöbb gyalogos katonát. 1843-ban óriási tűz (1947 épület), 1845-ben pedig nagy árvíz tette tönkre a várost. 1848-ban meghoz minden áldozatot a haza érdekében. Szemere Bertalan belügyminiszter és Palóczy László követek az ország nagyjai sorában szereznek városunknak dicsőséget. 1848-ban Miskolc mellett, Zsolcánál egy kisebb ütközet folyt le. A XVIII. sz.-ban Dayka Gábor, a XIX. században Szemerén és Palóczyn kívül Lévy József, Horváth Lajos, Bizony Ákos stb. írták be nevüket a város történetébe s ugyancsak Miskolcnak szereztek dicsőséget az innen elszármazott Herman Ottó, Tárkányi Béla, Vadnay

Károly és a többi jeleseink. 1878. aug. 31-iki nagy felhőszakadás és árvíz 277 embert és 700 házat pusztított el. 1907-ben önálló törvényhatósági jogot nyert a város. Ami e két dátum közzé esik, az a fejlődés ideje. Ez a sokat szenvedett város fekvése, természeti kincsei s lakóinak szorgalmas munkája által olyan értéket és erőt képvisel, mely a jövő fejlődését illetően — a mai nehéz időkben is — a legszebb reményekre jogosít.

Miskolc város fejlődése az utóbbi években rohamosan megindult. Kiváló polgármestere minden áldozatot meghoz a város fejlesztése érdekében. 1925. évben igen nagy építkezések folynak, két kórház-épület, ú. m.: a gyermekkórház és zsidókórház a Csabai-kapuban. Tervbe van véve egy hatalmas vásárcsarnok a Buzatéren. Az új zeneiskola és női kereskedelmi iskola, szocialista és keresztyénszocialista szervezetek pártépületei a (Soltész Nagy Kálmán-utcában) Fémipari szakiskola, Fertőtlenítő intézet, Járványkórház és Iparos-otthon megépítése is igen rövid idő kérdése. A város szépségét mozdítják elő a közeljövőben felállítandó Deák-szobor a Deák-téren és a Hősök emléke a Városháztéren. Tűzoltósági és turisztikai célt fog szolgálni az Avas tetején építendő Rákóczi-torony.

Régi miskolci házak.

Miskolcot a török és kuruc—labanc időben többször felégették, azonkívül elemi csapások, nagy árvizek és tűzvészek sokszor elpusztították. A régebbi

évszázadokból egyedül csak az avasi templom maradt meg. A többi templom nem régibb a XVIII. századnál. A lakóházak között sem találunk a XVIII. sz.-nál régebbit. A Miskolcon járó turista vagy az érdeklődő idegen útja és sétája közben többek között a következő érdekesebb régi házakat figyelheti meg:

Széchenyi-utcán: Az ú. n. Sötét-kaput magában foglaló épület régi miskolci ház a görögkeleti egyházé volt, Széchenyi-utcai kapuja felett egy osztrák főhercegi domborműves címer, barokk-ízlésű keretben, 1756. évszámmal. A hagyomány Rákóczi-háznak tartja.

Ferenczi B. könyvkereskedése (13. sz.) szintén régi házban van. Érdemes megnézni a kapu alatt balra látható 2 igen szép XVIII századbeli vasajtót.

Pfliegler Bertalan üvegkereskedése (10. sz.) Emeleti folyosójának vasrácsozata szép munka. 1812. évből.

A Korona-szálloda melletti ház (Halmos-üzlet). Ezzel szemben a régi kis egyemeletes épület (Városháztér 26.) kapuja felett ott látható a szöllőfürt, bizonyosságául annak, hogy görög borkezelkedő volt régebben. A kapu alatt jobbra igen szép régi vasrácsos ajtó.

Régi ház a Városháztéren az is (9. sz.), amelyben Somogyinak van üzlete.

Hunyadi-utcán a Patay-ház (6. sz.).

A mellékutcákon. Palóczy-utca 35. Egyszerű, de érdekes ház. — Zárda-utca A Jegybank palotája

mellett egy XVIII. sz.-beli szép kapu maradványa látható még igen rongált állapotban. — Sörház-utca 50. sz. ház (Erdőfelügyelőség).

Nevezetesebb sírok.

Az *avasi temetőben* a templom előtt Palóczy László (1861.) alispán, országgyűlési követ, Szemere Bertalan (1865.) szabadságharc alatti belügyminiszter, Horváth Lajos (1911.) főrendiházi tag sírkövei találhatóak. A temetőben Latabár Endre, Pázmán Mihály színészek, Wántza Mihály festő, Tompa Mihály édesapja stb. sírjai.

A *Szent Anna-temetőben* (a Vörös templom háta mögött) Déryné Széppataky Róza sírja.

Az *evang. temetőben* (Csabai-kapu) Latkóczy Lajos festőművész, Dolleschal Gábor híres miskolci orvos sírja.

Kath. temetőben (Csabai-kapu). Lieb Mihály (Munkácsy M. édesapja), Jókainé Laborfalvy Róza szülei (Benke).

A *deszka temetőben* Bató István közismert gazdag, de különc életéről legendás hírű, régi miskolci polgár sírja.

Nevezetesebb házak.

Hunyadi-útca 58. Ebben a házban lakott élete utolsó éveiben és itt halt meg Déryné Széppataky Róza, híres magyar színművésznő. A házat a miskolci színház százéves jubileuma alkalmával emléktáblával jelölték meg (1923).

Városháztér 7. Ebben a házban tartózkodott Petőfi

Sándor 1847. július 8-án, mely napon a hámosi tavat s a diósgyőri várat is megtekintette. Itt írta az „Alkony“ című költeményét.

Pénzintézetek.

Magyar Nemzeti Bank fiókja, Zárda-utca 12. Belvárosi Takarékpénztár fiókja, Borsod-Miskolci Hitelbank, Borsodmegyei Takarékpénztár, Magyar-Olasz Bank fiókja, Miskolci Hitelintézet, Miskolci Takarékpénztár, Miskolci Kereskedelmi és Gazdasági Bank, Felsőmagyarországi Takarékpénztár és Leszámitoló Bank, Miskolci Agrárbank, Földműves Bank, valamennyi a Széchenyi-utcán.

Bankárok.

Weisz Náthán és Társa, Széchenyi-u. Dr. Halmos Géza bankháza, Széchenyi-utca. Weisz és Reich Ujváros-utca.

Biztosítási intézetek.

Első Magyar Általános Biztosító Társaság, Széchenyi-u. Adria, Bécsi, General, Fonciere, Magyar-Francia, Duna, Phönix, Hazai, Hungária, Gazdák Szövetkezete, Kisbirtokosok Biztosító Intézete, Magyar Országos Biztosító, Nemzeti Baleset, Turul, Unió, stb. A főügynökségi irodák a Széchenyi-utcán találhatóak. Kerületi Munkásbiztosító Pénztár, Hunyadi-u. 8.

Könyvnyomdák.

Magyar Jövő-nyomda Hunyadi-u. *Klein, Ludvig és Szelényi-nyomdák*, Hunyadi-u. és *Rozmaring-u.*

László-nyomda, Kossuth-u. Kultura-nyomda, Széchenyi-utca. Stamberger Bernát-nyomda, Széchenyi-utca.

Nagyobb könyv és zenemű kereskedések.

Ferenczi B. (tényképészeti szaküzlet is), Széchenyi-utca 13. Move, Korona-szálló épület. László Ervin, Fodor Zoltán, Balla Bertalan, valamennyi a Széchenyi-utcán.

Nagyobb ipartelepek, cégek.

Borsod-Miskolci Gőzmalom, Zsolcai-kapu. Gázgyár, Vay-út. Villamossági központi telep, Baross-utca. Városi Szeszgyár, Városi Szeméttégető, Városi Jéggyár, Vágóhid, Vay-út. M. kir államvasútak gépműhelye, Tiszai-pályaudvar. Miskolci gőztéglagyári iroda, Széchenyi-utca 38. Táblaüveg-gyár rt. Tatár-ú.

Gépgyárak, stb. : Szilágyi és Diskant, Zsolcai-kapu. Hercz Jenő, Zsolcai-kapu. Miskolci Öntőde és Gépgyár, Vásártér-u. Fried-féle gépgyár, Bessenyei-út. Demeter Testvérek lakatosárú gyár, Arany János-u. Kun Lajos vasárúgyár, Telegdy-u. Reiner Dávid faárúgyár, Hunyadi-u. Mártha reszelő-, vas- és fémárúgyár, Laktanya-u

Deutsch és Pollák cukorkagyár, Szeles u.

Bátorffy Ferenc, Zsolcai-kapu, Korenkó Béla, Vay-út, Róth Géza, Szeles-utca, kocsigyártók.

Villamossági ipar : Gürtler Arisztid, Széchenyi-u. „Meteor“, Városháztér. Szabó és Mátéffy, Zsolcai-kapu. Dobos, Széchenyi-u. 56. Kaffka és Fuchs, Szemere-u. Veres Testvérek, Szemere-u.

Asztalos és bútorgyár: Schweitzer gép és faárúgyár, Vay-út.

Műasztalosok: Bodolay és Moók, Városháztér. Czintner Béla, Templom-u. Duvalovszky Mihály, Hunyadi-u. Fischer Dávid, Munkácsy-u. Halász Sándor, Urak-u. Mándy József, Csabai-kapu. Mendly László, Széchenyi-u. Papp Ferenc, Csermely-u.

Mosodák: Weisz Teréz utódai, Arany János-utca. Hattyú-mosoda, Weidlich-udvar.

Ruha- és kelmefestők: Minnich Miklós és Giret Béla, Rákóczi-utca.

Szállítási vállalatok: Angol-Magyar Szállítási rt., Wilhelm Herman és Hauer Henrik, Széchenyi-utca.

A város nevezetességei

A Miskolcra kerülő idegen rövid idő alatt megnézheti és megismerheti a várost. Egy délelőtt bőven elég hozzá. Elsősorban az *Avas* megnézése (l. 114. old.) ajánlatos, ahonnan kellő tájékozódást nyer az idegen a város fekvése és nagysága felől. Innen lejövet a régi *avasi református templom* (l. 91. old.) nyújt az érdeklődőknek szép látványt. A templomtól pár száz lépésnyire a *Borsod-Miskolci Múzeum* gyűjteményei érdemelnek megtekintést. (l. 97. old.) A Múzeumból kijövet az *Erzsébet-térre* megyünk, ahol Kossuth Lajos szobra áll (Róna J. szobrász műve), balfelől az *Erzsébet-fürdő* csinos épülete tűnik szemünkbe (l. 87. old.), míg jobboldalon a *Kereskedelmi és Iparkamara palotája*. A térrel szemben

a Széchenyi-utca másik oldalán áll a két emeletes Korona-szálló. (l. 86. old.) Az Erzsébet-tértől nyugatra a *Városháztér* fekszik. Ezen épült a megyeháza és a városháza épületei. (l. 89. old.) A városháza mellett a rk. érseki zárda emelkedik egy kis kápolnával. A megyeháza mellett, a *Szemere-kertben* áll Szemere Bertalannak, az 1849-iki kormány miniszterelnökének ércszobra.

A kert mögött az új izraelita templom látható. A Werbőczy-utca folytatásában a törvéyszéki palotát s a most bővített szép pénzügyi palotát találjuk. Ugyanitt az utca másik oldalán a tűzoltó lak-tanya és őrtorony áll. A Palóczy-utcán a ref. egyházkerület Leánygimnáziumát, majd a Kossuth-utca sarkán a hatalmas *ref. templomot* láthatjuk. Innen pár perc alatt a Zárda-utcán a *Minoriták kettős tornyú templomához* érünk, amely mellett a rk. gimnázium szép, új épülete emelkedik. Innen visszafordulva a Deák-utcán, csakhamar a *Színház* régi épülete tűnik szemünkbe. (l. 98. old.) Itt ismét a Széchenyi-utcán vagyunk. Ha a pályaudvar felé haladunk, néhány perc alatt a Szemere-utcahoz érünk, ahonnan a hejőcsabai villamos indul egynegyed óránként. Szép, fás útra jutunk. Ez a Szemere-utca. Az Üzletvezetőség palotájánál térre bővül s itt emelkedik a róm. katolikusok *Mindszenti temploma*. Innen pár perc alatt a Népkerthez érünk.

A *Népkert* a város tulajdona, csinos, rendezett, nagy park, számtalan sétánnyal és lócéval. Az elején találjuk a *Vigadót*, melynek nagytermében

Miskolc : Szemere Bertalan szobra.

Az Avas.

Miskolc város egyik nevezetessége a város déli oldalán emelkedő (234 m. magas) Avashegy. Kedves, rendezett sétánya volt ez a háború előtt a városnak. A háború és az ezzel járó gazdasági csőd és a kommunizmus a sétány berendezéseit nemcsak nem őrizték meg, de teljesen tönkretették. Most az Avasrendező bizottság fáradtságos munkája lassan-lassan rendbehozza azt, de a teljes rendezettségől még messze áll. Dacára ennek, a Miskolcra vetődő úristának elsősorban ajánljuk a megnézését. Tetejéről szép kilátás nyílik nemcsak a Bükkre, hanem a városra is.

Legszokottabb útja az Avasi sétának az Erzsébet-térről kiindulva, a csúcsíves *avasi templom* mellett (l. 91. old.), a temetőn át a lassan emelkedő pince-sori úton. Itt erkélyszerűen 3—4 *pincesor* húzódik egymás fölött. Az út egyik oldalán a hosszú pincesor, a másikon lenn a város házainak teteje kísér. Pince pince mellett, kicsi kertecskékkel, apró terraszokkal, második kirándulóhelye a pincetulajdonosok családjának. Közbe-közbe *vendéglőt, bormé-reseket* találunk. S bizony gyakran megtörténik, hogy a hegy oldalában hangzó muzikaszó kevéssel lejjebb temetési ének hangjaival bántóan keveredik össze.¹

A tető terraszokra osztott, fásított sétány, lócák-

¹ A temető különben már megtelt s a hatóság lassan beszünteti az idetemetkezést.

kal (ezelőtt nagyszerű villanyvilágítással is berendezve). A tetőn több helyről kell a kilátást keresnünk. Míg a keleti és északkeleti oldalra az északkeleti terrasról láthatunk, addig a sétány nyugati részéről a Bükk és a Vasgyár látszanak nagyon szépen.

Ha a tetőre tervezett Rákóczi-torony felépül, a legkedvesebb sétahelyévé lesz az Avas a városnak.

Vonatkozó irodalom.

Érdeklődőknek figyelmébe ajánljuk a Miskolcot és környékét ismertető irodalomból a következő fontosabb műveket:

Szendrey János: Miskolc város története 1—5. kötet. 1886—1911.

Borovszky Samu: Borsodmegye története. 1909.

Kun Miklós: Miskolc multja, jelenje, tekintettel jövőjére. Miskolc, 1842.

Benkő Sámuel: Topographia Oppidi Miskoltz. Kassa, 1792. és Miskolc, 1818.

Truskovszky Gyula: Bükkvidéki kalauz. 1893. (Elfogyott).

Lippay Béla: Miskolci kalauz. 1910.

Miskolc város és környéke. Képes album az orvosok és természetvizsgálók 1910. évi miskolci gyűlésére.

König Lajos: Miskolc kaj Gia cirkauajo. 1922. Esperantó nyelven!

Papp Károly: Miskolc környékének geológiai viszonyai 1997.

Herman Ottó: A borsodi Bükk ősembere. 1908.

Kadic Ottokár: A Szeleta-barlang, 1915.

Kadic Ottokár és Hillebrand Jenő közleményei a hámori barlangkutatókról a Földtani Közlöny és Barlangkutató évfolyamaiban.

Wenzel Gusztáv : Diósgyőr egykori történeti jelentősége. 1873.

Enyedi János : A diósgyőri erdőgondnokság ismeretése. 1908. (A Bükkre sok történeti adattal).

Máhr Károly : A borsodi Bükk szerkezete és telepei. Rákosliget, 1918.

Ezen művek a múzeum könyvtárában használhatók.

Pótlás az előszóhoz.

Hálás köszönetünket fejezzük ki *Blahó Ede* úrnak szép fényképfelvételeiért és *özv. Lippay Béláné* úrnőnek négy klisé szíves átengedéséért, melyeket e Kalauz nyomtatása közben kaptunk.

X. Kirándulás-tervek.

I. Félnapos út.

Elsősorban a hámori tó megnézése.

Diósgyőr—Hámor—Taj, a tó körüljárása (csolnakázás) Lillafüred—Szinva-vízesés—Szeleta-barlang (I. 34. old.) Molnár-szikla—Királykúti elágazás—Diósgyőr. Ez 4 és fél óra gyaloglás, a tó körüljárásának az elhagyásával csak 3 és fél. Az út igen szép és csak kevés mászással jár. Akik gyengébb gyaloglók, azok az országúton jöhetnek haza, ez megint egy fél órával kevesebb. (Lásd útirányok).

II. Félnapos út.

Miskolc—Tapolca (fürdés, csolnakázás) Kőbánya—Dudujka—Miskolc, 3 órai gyaloglás. Meleg napokon a déli gyaloglás kissé kellemetlen. (I. 49. old.)

III. Félnapos út.

Miskolc—Tapolca (fürdés, csolnakázás), Kőbánya—Nagykőmázsáig (34. sz. úton), Poklostető (35. sz. úton haza), Vasgyár—Miskolc. 3 és fél óra gyaloglás.

IV. 1 napos út.

Diósgyőr, a várrom és a mogyorófa megnézése. (I. 20. old.) Erdei úton (Bethlen-út) Hámorig. További úgy, mint az I. sz. út. Gyaloglás 5 óra.

V. 1 napos út.

Vasgyár—Pereces—Ostorostető—Királykút—Kecskelyuk—Szeleta-barlang (6. sz. úton), Horpadás—Zsófia-torony—Taj—Lillafüred—Szinva-forrás—Hámor—Diósgyőr, Gyaloglás 5 és fél óra. 3 kilátó hely 2 kisebb hegymászás.

VI. 1 napos út.

(Tekintettel a kilátókra.)

Miskolc—Tapolca—Nagykőmázsa (34. sz. úton), Poklostető (35. sz.), Tatárárok—Hegyestető (26. sz., vagy 27. sz.), Fehérkölápai kilátó—Lillafüred. Tovább, mint az 1. számú úton. Gyaloglás 7 óra. (Nehezebb túra, de jutalmazó.)

VII. 1 napos út.

(Ünnepnapokon, mikor az erdei vasút közlekedik.)

Vasúton Hámorig, innen Lillafüred—Szinva-forrás—Hollós-fenyves—Újhuta (34. sz. út), Bagoly-nyereg—Messzelátó—Csepegőskút, vissza Bagoly-nyereg (28. sz.), Óhuta—Tatárárok—Vasgyár (villamos)—Miskolc. Gyaloglás 6 és fél óra. (Nehezebb túra.)

VIII. 1 napos út.

(Ünnepnapokon, amikor az erdei vasút közlekedik.)

Vonaton a hármaskúti elágazásig (Ómassai megálló), Örvénykő, (a 8. sz. úton) Szentléleki zárda-romokhoz, (a 9. sz. úton) Látókövekhez. Vissza a romokhoz—Szentléleki kilátókőre, a 10. sz. úton le Ómassára, innen a megállóhoz. Nagyon szép és

könnyű út. Gyaloglás 3 és fél óra. (Hegymászás egy és egynegyed óra.)

IX. 1 napos út.

(Ünnepnapokon.)

Vasúton Ómassa megállóig, innen Ómassa—Kerek-hegy (18. sz. út. 831 m.) kilátó—Jávorkút—Jávorkúti fenyves. Vissza Ómassai megállóhoz (17. sz. úton). Gyaloglás 4 óra. (Szép út és könnyű.)

X. 1 napos út.

(Ünnepnapokon.)

Vonaton Ómassai megállóig, innen Ómassa—Száz-völgy (12. sz. út), Bánkút,—Bálvány—Csurgó (11. sz. út), Csipkésút (18. sz. út), Vadász-völgy—Ómassa-megálló. Gyaloglás 5 és fél óra. (Szép, de nehezebb út, mert a vonat indulása miatt kevés a pihenő.)

XI. 1 napos út.

(Ünnepnapokon.)

Vasúton Ómassa-megállóig, innen a 10. sz. úton Szentléleki romok—Látókövek, (9. sz. út) Örvénykő, innen (1. sz. úton) Barátságkert—Háromkút—Felsőforrás—Királykút—Diósgyőr. Gyaloglás 6 óra. Hosszabb túra.

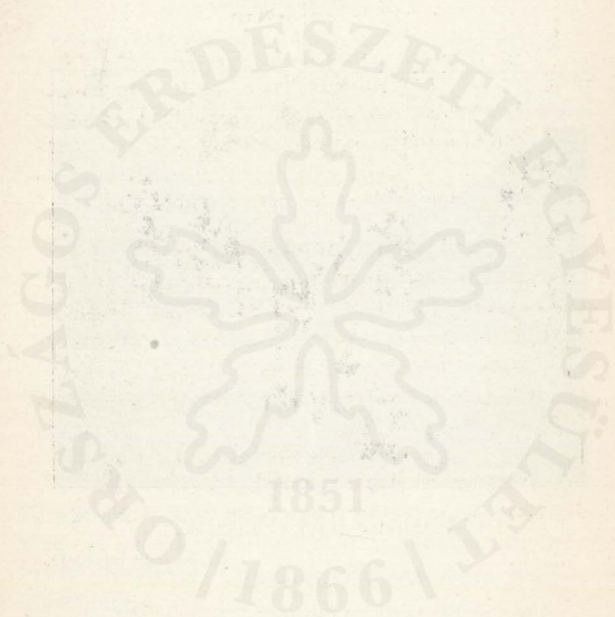
XII. 2 napos út.

1. nap. Diósgyőr—Hámor—Taj—Hármaskúti feljáró, (8. sz. út) Örvénykő—Szentlélek, (9. sz. út) Látókövek—Ómassa. Meghálás.

Szalajka-völgyi vadászlak.

Blahó Ede felvétele.

2. nap. Ómassa—Jávorkút (17.), Kismező (39.), Lusta-völgy (29. sz.), Szinva-forrás—Lillafüred—Diósgyőr. Gyaloglás 1. nap 5 és fél óra, 2. nap 6 és fél óra.

XIII. 2 napos út.

1. nap. Vasgyár—Tatárárok (Mexikó)—Elágazás Sűrűbérc (34. sz.) Kőlyuk-Gallya—Újhuta. Meghálás.

2. nap. Hollós—Szinva-forrás—Lillafüred—Hámoretó—Zsófia-torony—Szeleta—Molnár-szikla (20. sz.) Diósgyőr.

1. nap. gyaloglás 4 és fél óra, 2. nap 5 óra.

XIV. 2 napos út.

1. nap. Pereces—Gallya-forrás—Gallyatető (4. sz. úton), Felső-forrás (1. sz. úton), Háromkút Örvénykőig. Szentléleki zárdaromok—Látókövek. Meghálás a szentléleki menházban (akik nem elég edzettek, azok lemehetnek Ómassára, ahol falusi szobát kaphatnak.) (1. még 37.)

2. nap. Ómassa—Garadnavölgy—Taj—Hámor—Lillafüred—Fehérkőlápai kilátó (14), Hegyestető—Tatárárok (27.), Vasgyár. Gyaloglás 1-ső nap 5 óra, 2-ik nap 5¹/₂ óra.

XV. 2 napos út.

(Az első vagy második nap vonat indul.)

1. nap. Vonaton Ómassa megállóig. Ómassa—Csipkésút (18. sz. úton), Nagymező—Bányahegy—Háromkő—Tarkő—Bányahegy (30.), Répáshuta. Meghálás a faluban.

2. nap. Alsórétek (31.), Hollós fenyves—Szinvaforrás—Lillafüred—Hámor—Diósgyőr. Gyaloglás 1-ső nap 6^{1/2} óra, 2-ik nap 5 óra.

XVI. 2 napos út.

(Az első vagy második nap vonat közlekedik.)

1. nap. Vonaton Ómassa megállóig, innen Hármaskúti elágazás, (8. sz. úton) Örvénykő, innen (9. sz. úton) Szentlélek—Látókövek, (11. sz. úton) Csikorgó—Nyárujhegy—Ördögoldal—Bánkút—Csurgó—Bálvány. Éjjeli szállást nem mindenkor kaphatunk Csurgón, akkor le kell mennünk Ómassára.

2. nap. Keskenyrét, (22. sz. úton) Tarkő, innen a 18. sz. úton) Bányahegy—Nagymező, (innen a 29. sz. úton). Kismező—Lustavölgy—Szinvaforrás—Hámor—Diósgyőr. Gyaloglás 1-ső nap 6 óra, 2-ik nap szintén 6 óra. Ezt az utat fordítva, ha a vonatközlekedés 2-ik napra esik.

XVII. 2 napos út.

(Egyik nap vonatközlekedés).

1. n. Diósgyőr—Hegyeskút—Hegyeszető (25. sz. út), Fehérkőlápa (26), Kilátó—Lillafüred—Szinvaforrás—Hollós-hegyek—Gyertyánvölgy—Tebe—Répáshuta. Meghálás.

2. n. Répáshuta—Dióskút (38), Kismező—Lustavölgy (29), Szinvaforrás—Hámor, vonaton haza. Gyaloglás 1. nap 6 és fél óra, 2. nap 5 óra.

XVIII 3 napos út.

1. nap Pereces (l. 59. old.) Parasznyai-út—Varbó—Harica-völgy—Örvény-forrás—Örvénykő—Szentlélek (9.) Látókő—Menház. Meghálás.

2. nap. Csikorgó—Nyárújhegy—Bánkút—Csurgó—Bálvány (11.), Csurgó—Keskenyrét (22.), Tarkő (18.), Háromkő—Bányahegy (18.), Répáshuta (30.) Meghálás.

3. nap. Répáshuta—Alsórétek—Hollós-h. (31.), Szinvaforrás—Hámor—Diósgyőr.

Gyaloglás 1. nap 5 és fél óra, 2. nap 6 és fél óra
3. nap 5 óra

(A Bükköt jól ismerő túristák számára.)

XIX. 3 napos út.

Utolsó nap vonatközlekedés.

1. nap. Tapolca—Nagykőmázsa (34.), Albagoly—Messzelátó—Újhuta (34.), Hollós-h. (28.), Répáshuta (31.) Meghálás.

2. nap. Hárskút—Tarkő—Simakő—Peskő—(vöröskői völgy—Felsőtárkány—Eger)—Kásás út—Bélkő—Apátfalva. Meghálás, esetleg vonaton Egerig.

3. nap. Apátfalva, vonaton Szilvásig, innen Szalajka—Gerennavár (21.), Hutarét—Csurgó—Bálvány—Csipkés-kút (13.), Ómássa megálló, Miskolcig vonaton. Gyaloglás 1. nap 6 és fél óra, 2. nap 8 óra, 3. nap 4 és fél óra.

Csak a Bükköt ismerő jó hegymászóknak, edzett túristáknak.

XX. 3 napos út.

1. nap. Pereces—Ostoros—Királykút—Szeleta—Hámor. Meghálás.

2. nap. Lillafüred—Szinvaforrás Hollós—Újhuta. Meghálás.

3. nap. Albagoly—Nagykőmázsa—Tapolca—Miskolc.

Gyaloglás 1. nap 3 óra, 2. nap 3 és fél óra, 4. nap 4 és fél óra. Nagyon kényelmes, könnyű út.

XXI. 1 nap. Miskolc—Eger.

Ómassáig vonaton, Csipkésút (18.), Bálvány—Mál-bérc—Visnyó, innen vonaton Egerig. Gyaloglás 5 óra.

XXII. 1 nap. Miskolc—Eger.

Diósgyőr—Lillafüred—Hollós—Tebe—Parsag (térképen Pajzák) erdővédlak—Láposkút—Felsőtárkány.

Gyaloglás Felsőtárkányig 8 és fél óra, innen még 12·5 km.

A Természetbarátok T. Egylete III. sz. jelzése Szinva-forrástól Egerig.

XXIII. 2 nap Miskolc—Eger.

Diósgyőr—Hámor—Hollós—Gyertyánvölgy—Tebe—Oszlapuszta—Cserépfalu. Meghálás.

2. nap. Cserépfalu—Noszvaj—Eger.

Gyaloglás 1. nap 7 óra, 2. nap 3 és fél óra.

XXIV. 2 nap. Nyugati kilátók—Eger.

Vonaton Putnok—Visnyóig—Ablakoskő-völgy—Bálvány—Csurgó—Nagymező (18.), Bányahegy—Háromkő—Tarkő—Simakő—Peskő—Bélkő—Apátfalva. Meghálás.

2. nap. Vonaton Eger—Nagy Eged—Várkút—Mákosorom—Tebe—Répáshuta. Meghálás.

Gyaloglás 1. nap 8 és fél óra, 2. nap 6 és fél óra.

XXV. 2 napos út

(Kácsfürdőre).

Miskolc—Tapolca—Kisgyőr—Mocsolyás—Latorpuszta—Kács-fürdő. Meghálás.

Kács-fürdő—Tibolddaróc—Alsóábrány—Keresztesnyárád, vonaton Miskolc.

Gyaloglás 1. nap 5 óra, 2. nap 4 óra.

Megjegyzés Az útitervek egyrészénél a jelzések útakra nem voltak tekintettel, hogy a túristák és cserkészek önállóan is gyakorolják a katonai térképolvasást.

XI. Útjelzés.

Útirány és távolságmutató.¹

(Lásd 10. old.)

Lillafüred.

	Oldal
Diósgyőr—Királykúti elágazás (völgy-bejárat)	40 p. 17, 62
Diósgyőr—hámori tó (az országúton) 5·5 km.	1 ó. 15 „ 19
Hámori tó (Taj)—Lillafüred 1·5 km.	20 „ 29
Diósgyőr—Lillafüred (a Bethlen-úton) 8 km.	2 „ — „ 30

Tapolca.

Miskolc—Hejőcsaba 2 km. villamos közlekedés	—
Hejőcsaba—Tapolca (orsz -út) 4·5 km. 1 „ — „	49
„ „ (gyalogút) 3·8 km. 45 „	51
Miskolc—Tapolca Dudujka felé (viadukt alatt)	1 „ 30 „ 51

¹ Ezen útirányok közül néhánynak jelzése még most készül, de 1925. év augusztusára már mind jelezve lesz.

Megjegyezni kívánom, hogy a távolságokat egy kényelmesen gyalogló turista teljesítményeihez mérten számítottam.

Fontos annak megjegyzése, hogy a megtett utakhoz útirány szerint nem mindig azonos idő szükséges. Itt az útirányok leginkább az emelkedés irányában lettek számítva. A kalauzban említett hegymászások nem jelentenek nagy turista teljesítményeket, mert a Bükkben ellehet mindenüvé rendes hegyiúton is jutni.

Útirányok szerint.

1. sz. útirány.

		Oldal
1. Királykúti elágazás. 2. Királykút	15 p.	62
3. Felső-forrás --- -- --- --- ---	40 „	64
4. Kaszaskút --- --- --- --- ---	20 „	—
5. Dolka --- --- --- --- ---	35 „	—
6. Háromkút --- --- --- --- ---	30 „	—
7. Barátságkert --- --- --- --- ---	30 „	—
8. Örvénykő (767 m.) --- --- ---	45 „	65

2. sz. útirány.

1. Királykúti elágazás. 2. Molnárkereszt --- --- --- --- ---	20 p.	37, 18
3. Szeleta-barlang --- --- --- ---	25 „	36
4. Dolka (436 m.) --- --- --- ---	30 „	—
5. Háromkút --- --- --- --- ---	1 ó. 15 „	—

3. sz. útirány.

(Diósgyőr—Felsőforrás 1 ó. 30 p.)

1. Kaszaskút. 2. Dolkagerinc ---	30 p.	65
3. Lencsés-forrás --- --- --- ---	10 „	—
4. Hámori tó --- --- --- --- ---	20 „	28

4. sz. útirány.

1. Pereces. 2. Bükkös oldal --- ---	25 p.	61
3. Parasznyai-út --- --- --- ---	25 „	—
4. Gallyatető (365 m.) --- --- --- ---	1 ó. — „	—
5. Kaszaskút --- --- --- --- ---	35 „	—

5. sz. útirány.

(Pereces—Parasznyai-út 45 p.)

Oldal

1. Parasznyai-út.	2. Gallya-forrás	20 p.	62
3. Béka-tó --- --- --- --- ---		20 „	—
4. Felső-forrás --- --- --- --- ---		45 „	64

6. sz. útirány.

(Diósgyőr—Kecskelyuk 1 ó.)

1. Kecskelyuk-barlang.	2. Büdöspeszt-barlang --- --- --- --- ---	4 „	37
3. Szeleta-barlang --- --- --- ---		45 „	34
4. Zsófia-kilátótorony --- --- ---		30 „	33

7. sz. útirány.

1. Hámori alagút.	2. Zsófia-torony	20 p.	34
3. Dolka (2 sz. útig) --- --- ---		15 „	—

8. sz. útirány.

(Diósgyőr—Hármaskúti elág., ünnepeken vonat)

(„ „ „ gyalog 2 és fél ó.)

1. Háromkúti elágazás.	2. Örvénykő 1 ó.	65, 66, 38
(Hármaskút, vagy Háromkút)		

9. sz. útirány.

(l. 8. sz. út.)

1. Háromkúti elág.	2. Szentl. romok 1 ¹ / ₄ ó.	66, 38, 67
3. Örvénykő --- --- --- --- ---	1 ¹ / ₂ ó.	65

10. sz. útirány.

(Ómassa a megállótól 25 perc).

(Diósgyőrtől gyalog 3 óra).

Oldal

1. Ómassa. 2. Szentléleki romok —	40 p.	39, 67

11. sz. útirány.

(Diósgyőr—Örvénykő 1. sz. út.)

1. Szentlélekí romok. 2. Csikorgó ...	45 p.	67
3. Nyár-hegy (902 m.) --- --- ---	30 „	69
4. Bánkút --- --- --- --- ---	45 „	—
5. Csurgó --- --- --- --- ---	30 „	70
6. Bálvány --- --- --- --- ---	30 „	71

12. sz. útirány.

(Lásd a 10. sz. útirányt.)

1. Ómassa. 2. Száraz-völgy bejárata	10 p.	39
3. Száraz-völgy. 4. Bánkút. 5. Csurgó 1 ó.	30 „	—
6. Bálvány --- --- --- --- ---	20 „	—

13. sz. útirány.

1. Hámori tó. 2. Savós bejárata ---	20 p.	42
3. Sebes --- --- --- --- ---	45 „	—
4. Jávorkút --- --- --- --- --- 1 ó.	— „	41
5. Csipkésút (792 m.) --- --- --- ---	40 „	40
6. Csurgó (880 m.) --- --- --- ---	35 „	70

14. sz. útirány.

1. Lillafüred. 2. Vesszős --- ---	45 p.	33, 42
3. Feketesár --- --- --- ---	15 „	

		Oldal
4. Bolharét	--- --- --- --- --- 1 ó. 15 „	41
5. Jávorkút (655 m.)	--- --- --- --- --- 10 „	41

15. sz. útirány.

(L. a 14. sz. útirányt.)

1. Vesszős—Savós felső vége	--- --- --- --- --- 30 p.
-----------------------------	---------------------------

16. sz. útirány.

(L. 13. sz. út.)

1. Sebes—Disznókút	--- --- --- --- --- 30 p.
--------------------	---------------------------

17. sz. útirány.

(L. 10. sz. út.)

1. Ómassa. 2. Jávorkút	--- --- --- --- --- 1 ó.	41
------------------------	--------------------------	----

18. sz. útirány.

(L. 10. sz. út.)

1. Ómassa. 2. Csipkésút	--- --- --- --- --- 1 ó.	39, 40
3. Nagymező	--- --- --- --- --- 30 p.	43
4. Bányahegy (814 m.)	--- --- --- --- --- 45 „	44
5. Háromkő (889 m.)	--- --- --- --- --- 45 „	44
6. Tarkő (932 m.)	--- --- --- --- --- 30 „	44

19. sz. útirány.

(Engedély kell.)

1. Bálvány. 2. Málbérc	--- --- --- --- --- 45 p.
3. Visnyó	--- --- --- --- --- 1 ó. 45 p.

20. sz. útirány.

1. Csurgó.	2. Ablakoskő-völgy be- járata	--- --- --- --- --- ---	5 p.	Oldal —
3. Visnyó		--- --- --- --- --- ---	2 ó. 30 „	—

21. sz. útirány.

Csurgó—Hutarét—Gerennavár	---	1 ó. — p.	—
Szilvás	---	1 „ 30 „	—

22. sz. útirány.

1. Hutarét.	2. Keskenyrét	.. ---	20 p.	—
3. Tarkő (932 m.)		--- --- --- ---	45 „	—

23. sz. útirány.

1. Szállás.	2. Szalajka	--- --- ---	1 ó. 30 p.	—
3. Szilvás		--- --- --- ---	1 „ — „	—

24. sz. útirány.

1. Szállás	---	---	1 ó. 30 p.	—
2. Virágtó	---	---	45 „	—
3. Tarkő	---	---	30 „	—

25. sz. útirány.

(Diósgyőr—Papírgyár 30 p.)

1. Diósgyőri erdőhiv.	2. Hegyeskút	1 ó. — p.	—
3. Hegyestető	---	15 „	47

Jegyzet. A 20., 21., 22., 23., 24. számú utakhoz engedély kell.

		Oidal
4. Bagoly-hegy	--- --- --- --- ---	45 „ —
5. Újhuta	--- --- --- --- ---	15 „ 54

26. sz. útirány.

1. Vasgyár. 2. Tatárárok	.. --- ---	20 p. 33, 48
3. Hegyestető	--- --- --- --- ---	1 ó. — „ 47
4. Erdészlak	--- --- --- --- ---	15 „ —
5. Fehérkőlápa	--- --- --- --- ---	15 „ —
6. Lillafüred	--- --- --- --- ---	30 „ 33

27. sz. útirány.

(Vasgyár—mexikói korcsma 50 p.)

1. Mexikói korcsma. 2. Nagysánc		45 p. 46, 48
3. Hegyestető (590 m.)	--- --- ---	45 „ 74

28. sz. útirány.

1. Tatárárok 2. Bagolynyereg	--- 1 ó. 45 p.	46
3. Újhuta (592 m.)	--- --- --- ---	15 „ 54
4. Hollós-hegyek erdővédlak (562 m.)	1 „ — „	56

29. sz. útirány.

(Lillafüred—Szinvaforrás egy fél óra).

1. Szinva-forrás. 2. Lusta-völgy be- járata	--- --- --- --- ---	4 p. 32, 43
2/a. Kurtabérc (717 m.)	--- --- --- ---	1 ó. 45 „ —
3. Nagymező (779 m.)	--- --- --- ---	1 „ 30 „ 43
4. Bányahegy (814 m.)	--- --- --- ---	45 „ —

30. sz. útirány.

Oldal

1. Bányahegy. 2. Répáshuta	1 ó., fordítva 1 ó. 30 p.	57
3. Tebe	---	40 „ 58

31. sz. útirány.

1. Hollós-hegyek. 2. Alsórétek	---	30 p. 56
3. Répáshuta	---	1 ó. 45 „ 57

32. sz. útirány.

1. Bánkút. 2. Ördögoldal	---	45 p. 70
3. Dédes-vár	---	1 ó. — „ 72

33. sz. útirány.

1. Nagymező. 2. Mélysár	---	1 ó. — p. 43
3. Szállás	---	45 „ —

34. sz. útirány.

1. Szinva-forrás. 2. Újhuta	---	45 p. 34, 54
3. Alsobagoly (717 m.)	---	30 „ 56
4. Sűrű-bérc	---	45 „ 56
5. Nagykőmázsa (384 m.)	---	1 ó. 30 „ 52
6. Tapolca	---	45 „ 49

35. sz. útirány.

1. Vasgyári vill. megálló. 2. Ládi erdő	---	15 p. 44
3. Poklostető	---	25 „ 46
4. Nagykőmázsa	---	30 „ 52

36. sz. útirány.

Oldal

1. Kiskömázsa.	2. Kékmező	--- ---	45 p.	—
3. Kisgyőr	---	---	45 „	52
4. Halomvár	---	---	1 ó. — „	53

37. sz. útirány.

1. Kékmező.	2. Csókás-völgy—Új-	huta	---	---	---	1 ó 30 p.	54
-------------	---------------------	------	-----	-----	-----	-----------	----

38. sz. útirány.

1. Kékmező.	2. Dióskút	---	---	---	1 ó. 15 p.	—
3. Répáshutai út	---	---	---	---	15 „	56

39. sz. útirány.

1. Kismező.	2. Jávorkút	---	---	---	30 p.	43
-------------	-------------	-----	-----	-----	-------	----

Megjegyzés. A 19., 20., 21., 22., 23., 24., 33. sz. útakra engedély kell. (Lásd 71. oldal. Bálvány.)

Az Egri Bükk Osztály jelzései.

Az egri osztály útjelzéstervezetéből készen vannak a következő útvonalak:

1. Eger—Tibakút—Várkút, *kék* jelzés.

2. Eger—Nagy-Eged—Várkút—Vasbánya-hegy—Makkosorom—Tebe, *fehér* jelzés.

3. Eger—Mész-völgy, *sárga* jelzés.

4. Bélkő—Gilitka—Tardos—Szarvaskő, *vörös* jelzés.

XII. Autókirándulások a Bükkben.

A Bükk kocs útjainak egy része autózásra is alkalmas. Nincsenek ugyan útjai olyan állapotban, mint a főútvonalaink, de sohasem mennek annyira tönkre, hogy használhatatlanokká válnának. A Bükk legszebb helyeihez (Hámor, Taj, Lillafüred, Tapolca-fürdő) elég jó karban levő utak vezetnek.

Autózásra használható útvonalak a következők:

1. *Miskolc—Hejőcsaba—Tapolca-fürdő.* (Számításba nem jövő csekély emelkedéssel.)

2. *Miskolc—(Vasgyár)—Diósgyőr—(várrom)—Hámor.* (Könnyű, kevés emelkedés, Hámor előtt több kanyarulat a szűk úton vigyázatot kíván.)

3. *Hámori tó—Lillafüred.* (Kis emelkedés, távolsága 1 km. 40 m. emelkedés.)

4. *Hámori tó—Ómassa.* (7.7 km. 295 méterről lassú emelkedés 463-ig. Könnyű út. Ómassáról gyalog a legszebb helyeket könnyen elérhetjük. (l. 37. old.)

5. *Lillafüred—Szinvaforrás.* (2.5 km. 286 méterről, 415-re. Lassú emelkedés.)

6. *Szinvaforrás—Újhuta.* (3 km. 415 m.-ről 582 m.-re, erős emelkedés, vigyázatot kíván.)

7. *Szinvaforrás—Hollós-hegyek.* (2.28 km. 415 m.-ről 562 m.-re, nehéz út, emelkedéssel, itt-ott nagyon rossz.)

8. *Hollós-hegyek—Tebe.* (6·6 km. 562 m.-ről 350 m.-re, jó út, lassú esés).

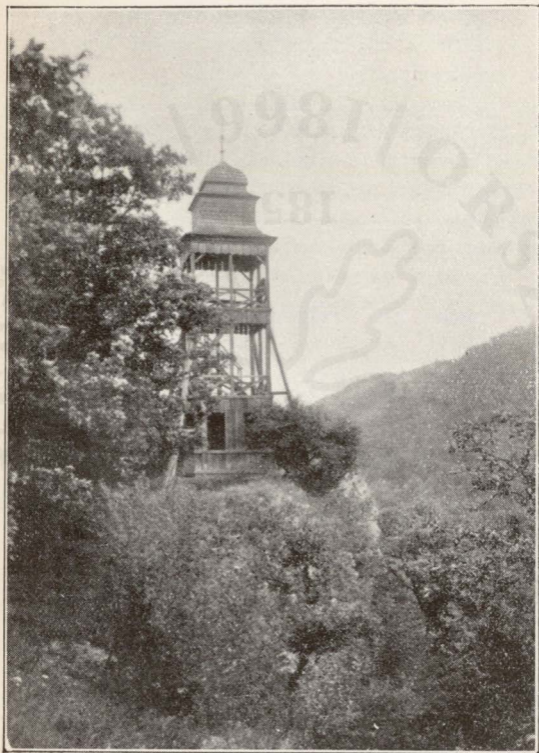
9. *Vasgyár—Mexikó-korcsma.* Keskeny, kijárt út.

Más utak csak a gép épségének kockáztatásával tehetők meg. Ajánlatos azért csak a leghasználtabb 1., 2., 3., 4., 5. utakat használni. A Bükk környéki falvak útjait nem vettem fel e listába.

Figyelmeztetés a kiránduló közönséghez!

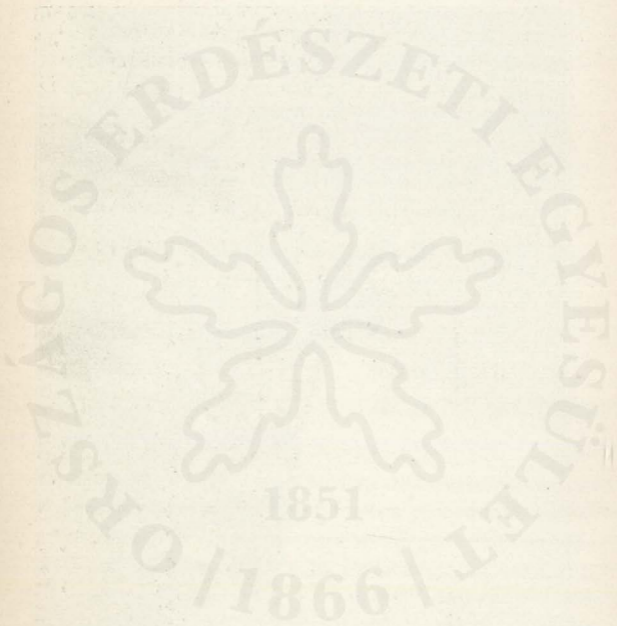
A Bükk területének legnagyobb része a miskolci erdőigazgatóság fenhatósága alá tartozik. Az igazgatóság a következőket ajánlja a kiránduló közönség figyelmébe: Az erdőtörvények értelmében az erdőben tüzet rakni csak az arravaló tűzrakó helyen van megengedve. Ezek a helyek táblákkal vannak megjelölve. Az útról letérni, lármázni, lövöldözni szigorúan tiltva van.

Ezeket a túristák mind jól tudják s a kiránduló közönséget is kérjük, saját érdekében tartózkodjék mindenféle rendzavarástól.

Dolka-tető. Zsófia-torony.

Bekey Imre Gábor felvétele.

XIII. A szinva-völgyi erdei vasút menetrendje.

Az itt közölt új menetrendet közvetlenül e könyv megjelenése előtt terjesztette fel az erdőigazgatóság a minisztériumhoz jóváhagyás végett. Legnagyobb valószínűség szerint minden változtatás nélkül helybenhagyják.

Vasár- és ünnepnapokon, a hétköznapok közül szerdán 3 vonatpár közlekedik, szombaton csak a III. sz. vonat, ú. m.:

I.	II.	III.			I.	II.	III.	
7.30	11.10	14.00		Miskolc, farakt.		10.44	13.32	19.34
7.40	11.20	14.10		Újgyőr		10.34	13.22	19.24
7.55	11.35	14.25		Diósgyőr		10.19	13.07	19.09
8.00	11.40	14.30		„ Majláth		10.14	13.02	19.04
8.32	12.12	15.02		Hámor		9.42	12.30	18.32
9.04	—	15.34		Ómassa		9.10	—	18.00

Jegyárak.

Három szakaszra oszlik az útvonal, ú. m.: 1. Miskolc—Diósgyőr. 2. Diósgyőr—Hámor. 3. Hámor—Ómassa. Szakaszjegy 7000 K, 2 szakasz együtt 10,000 K, az egész vonal, azaz 3 szakasz 15,000 K. A tolongás elkerülése végett retour-jegyek is lesznek kiadva.

A vonatközlekedés május 15-én indul meg és szept. 31-ig tart. Szeptembertől az esti vonatok egy órával korábban indulnak vissza.

Jegyzet. A Fáskertet — vagy faraktárt — a Vöröstemplomi vilamosmegálló szakaszhatártól 2 percnnyire a Vasgyár felé találjuk.

Miskolci Villamos Vasút és Miskolc-Diósgyőr HÉV. menetrendje.

1. Fővonal	*					+	††	△△	○ ○								
Személy p. u.	430	:5	530	536	1930	12 perces	21	—	2115	:2230	23						
	445	:515	545	551	1945	6 perces forgalom	forgalom		2115	:2230	:2245	2315					
Városháztér	445	:515	545	551	minden óra 8. és 38. p.-ben Vasgyárig minden óra 23. s 53. p.-ben Diósgyőrig												
Városháztér	445	:515			minden óra 15. s 45. p.-ben Vasgyárig minden óra 0. s 30. p.-ben Diósgyőrig	608	623	638	653	2023	2038	2053	2120	2148	2250	2315	
Vöröstemplom	452	:530			minden óra 0. és 30. p.-ben csak Miskolc felé, minden 15. és 45 p.-ben mindkét irányban	615	630	645	7	2030	2045	21	2127	2155	2135	2322	2328
Vasgyár	545		615	630	645	7	715			2114							
Diósgyőr kitérő	6		630	7	730					△					2147		
Diósgyőr végállomás	603		633	703	733					2045	21	2115	2144		2210	2310	2342
										minden félórában	21	2128			2225		
										minden óra 3. és 33. percben	2103	2131			2228		

1. Fővonal							**	△△△	8			
Személy p. u.	450	515	6	606	6 perces forgalom	20	2135	2118	2247	23	2350	
	435	5	545	551		1940	2120	2203	2232	2245	2335	
Városháztér	435	5			minden óra 6., 21., 36. és 51. percben		2036	2051	2106	2203	2231	2335
Vöröstemplom	429	453			minden negyed órában		2030	2045	21	2156	2225	2328
Vasgyár	415				minden negyed órában		2015	2030	2045	2115	2224	2327
Diósgyő-kiterő					minden fél órában		20	2030	21	2230	2135	
Diósgyőr vég- állomás					minden óra 26. és 56. percben		1956	2026	2056	2228	2132	

Miskolc—Hejőcsabai vonal. (Indul a Forgóhídtól 6 órától) 15 perces forgalom 21 óráig, ünnepnapokon 21 óra 45 percig.

* A budapesti személyvonat beérkezte után indul.

• Vasárnap nem közlekedik. □ Munkásvonat, amely fizető utasokat is szállít.

† Utolsó forgalmi kocsi. A Városháztéren csatlakozik a Vasgyárig közlekedő kocsihoz.

△ Csatlakozik a Diósgyőrig közlekedő munkásvonathoz.

†† Indul a Gömöri pályaudvartól a bánrévei vonat beérkezte után.

△△ Indul a hidasnémeti-i személyvonat beérkezte után.

○ Indul a budapesti személyvonat beérkezte után. A Városháztéren csatlakozik a Vasgyárig közlekedő kocsihoz.

○○ Indul a szerencsi személyv. beérkezte után. A Vöröstemplomnál csatlakozik a Diósgyőrig közlekedő kocsihoz.

** Utolsó forgalmi kocsi. A Városháztéren csatlakozik a miskolci utolsó kocsihoz.

△△△ A Városháztéren csatlakozik a miskolci kocsihoz.

g Vöröstemplomnál csatlakozik a miskolci kocsihoz.

Ez idő szerint a viteldíjak a következők:

Miskolci villamos vasúton. Gyerm.-j.

Miskolc—Diósgyőri h. é. vasút. Gyerm.-j.

Személy p. u. — Vöröstemplom K 3000 K 2000

” — — Gömöri p. u. ” 2000 ” 1200

” — — Hejőcsaba ” 4000 ” 2000

Podgyászjegy minden viszonylatra K 1200

Városháztér—Vasgyár K 4000 K 3200

” — — Diósgyőr ” 6000 ” 4200

Vöröstemplom—Vasgyár ” 3000 ” 2000

” — — Diósgyőr ” 5000 ” 3000

Podgyászjegy minden viszonylatra K 2000

Ha nagyobb kiránduló társaság van (30—40 főből álló), úgy az előzetes bejelentés esetén esetleg a rendes forgalmi kocsihoz kényelmi szempontból egy pótkocsit ad a *Diósgyőri HÉV. igazgatósága, Diósgyőr-Vasgyár.*

A Bükk-hegység névmutatója

	Oldal		Olda
Ablakoskő-völgy	72	Csipkésút	40
Alagút (hámori)	19	Csurgó	70
Alagút (perecsi)	61		
Albagoly	52–56	Dédes-vár	72
Alsóhámor	25	Diósgyőr	19
Apátfalva	74–78	Diósgyőr-vasgyár	44
		Diósgyőri várrom	20
Bagoly-hegy	54	Diósgyőri tapolca	24
Balla-barlang	58	Dolka-hegy	34
Bálvány	71	Dudujka	51
Bánvölgy	73		
Bánfala	73	Eged	80
Bánhorvát	73	Eger	80
Bánya-hegy (diósgyőri)	24	Éleskövár	76
Barossakna	61		
Berva-hegy	79	Fehérkőlápai kilátó	33
Bélkő	78	Felnémet	79
Bethlen-út	30	Felsőforrás	6
Bolha-rét	42	Felsőhámor	38
Borovnyák-hegy	41	Felsőtárkány	81
Büdöspeszt-barlang	64	Forrás-völgy	62
Csanik-völgy	62	Gallya-forrás	62
Csikorgó	69	Garadna-völgy	37

	Oldal		Oldal
Garadna-forrás	38	Leányvár	53
Gyertyán-völgy	59	Lillafüred	14, 29, 32
Gulicska	47	Lusta-völgy	43
Halomvár	53	Magastető	77
Hámor	26	Majláth	18, 24
Hámori tó (Taj)	28	Mál-bérc	72
Háromkő	44	Mészvölgy	79
Háromkúti elágazás	37	Messzelátó	56
Hegyestető	47	Mexikó-csárda	46
Hejő-patak	49	Molnár-szikla	18, 56
Herman O.-barlang	25		
Hollós-hegyek	56	Nagykőmázsa	52
		Nagymező	43
Istállóskői barlang	76	Nagysánc	47
		Nyárújhegy	69
Jávorkút	41		
		Óhuta	48
Kács	54	Ómassa	37
Kecskelyuk-barlang	63	Ostoros	60
Kerekhegy	39	Ördög-hegy	77
Királykút	62	Ördög-oldal	70
Kisgyőr	52	Örvénykő	65
Kőbánya (tapolcai)	51		
		Papirgyár (diósgyőri)	17
Ládi erdő	46	Pálos-kolostor	23
Latorvár	53	Pereces	59
Látókövek	68	Peskő	76
Lászlófalva	73	Peskői barlang	76

